Vittorio Emanuele III
XXVIII
C
12
NAPOLI
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ADRIANI SPIGELII
BRUXELLENSIS
PHILOSOPHI AC MEDICI
PATAVINI,

ISAGOGES
IN REM HERBA-
RIAM

LIBRI DVO

Editio prioribus correctior.

Cum Indice Rerum & Capitum.

HELMESTADII,
Typis & Sumtibus JOHANNIS HEITMULLERI.
Anno cIↄ Iↄ c LXVII.

LECTORI BENEVOLO

HENRICVS MEIBOMIVS

S. D.

QVem tibi nunc damus libellum, in Italia & quidem celeberrima eius Academia Patavina, quam ingenio ſuo & doctrina plurimum illuſtravit Spigelius, natus & in lucem primum productus eſt. Poſt aliquot luſtra idem in Belgio recuſus eſt, typis elegantibus. Cum tamen & hæc & illa editio iuſto eſſet rarior, in omnium autem φιλοβοτάνων manibus hic liber eſſe deberet, aliam procuravimus utraque correctiorem & commodiorem. Marginalia, Batava editione ſublata, cum iis reſponderet Index, iterum adjecimus; & hæc & illum auximus. Vtilitatem libelli ipſe Auctor in præloquio oſtendit, nec meum eſt commendare id, quod nemo vituperat, omnes autem deſiderant. Nec ſequiorem, quam antehac habuit, fortunam ſecundo renatus metuere debet, cum præſertim nihil adhuc eo in genere aut nervoſius aut maiori perſpicuitate elegantiaquè ſcriptum eruditus orbis viderit. Fruere igitur lector & vale.

ILLVSTRISSIMAE

NATIONI GERMANICÆ

Juris Medicinæque ſtudioſiſſimæ

ADRIANI SPIGELIUS S.

Illuſtres, Nobiliſſ. Doctiſſimique VIRI,

SÆpe multumque apud me cogitavi, quid eſſet, cur in tanta rei Herbariæ operam dantium multitudine, tam pauci, quantum proficere, aut deberent, aut vellent, tantum proficerent. Magno enim hujus ſcientiæ deſiderio multos, non modo Sapientiæ, artiſque Medicæ ſtudioſos, quibus eſt ea perquam neceſſaria; ſed etiam Juriſprudentiæ, & aliarum artium atque ſcientiarum cultores, quibus utilis & jucunda, teneri, & vos & ego peramplum teſtimonium præbere poſſumus. Nam vos quidem magnum numerum optimorum doctiſſimorumque juvenum publicos celeberrimæ hujus Academiæ hortos, cum vere

patent, quotannis frequentare vidiſtis: ego vero non minorem ad Piſanos ac Bononienſes, in quibus Herbarum cognoſcendarum gratia ſuperioribus annis ſum verſatus, accedere animadverti. Tandem comperi non unam eſſe hujuſce rei cauſſam. Sunt enim qui hortos ingreſſi ſtudium diſcendi tantæ Stirpium varietatis, & tam multiplicis intuitu deponant, neſcientes undenam initium ſtudii petere debeant. Reperiuntur qui Stirpem fortuito obviam eruant, ejuſve ramum decerpant, conſpectam mox abjiciant, tantum memoriæ fidentes ſuæ, ut unica inſpectione inhæſuram firmiter animo Plantæ formam exiſtiment; cum tamen nulla in re magis illa labatur, pluſque iteratus aſpectus valeat. Alios videmus, aut folia Plantarum tantum, aut apices ramorum ac ſurculos, aut flores, aut aliam denique partem decerpere, mox libris imponere renovandæ memoriæ cauſſa, ignorantes cunctas cujuſq; ſpeciei Plantarum partes conſiderandas, cognoſcendaſq;. Quinetiam non deſunt, qui Herbarum nomina & formas tantummodo diſcant, prorſus vero negligant earum vires, quæ ad Stirpium cognitionem maxime

ximè ſpectant. His cauſis ut obviam irem, in gratiam eorum qui rem Plantariam facili via & modo, brevioriq; tempore, & minori quam hactenus labore diſcere cupiunt, ſcripſeram ſuperioribus annis Inſtitutionum duos libros, & veterũ more amico legendos tradideram, ut majore fiducia in poſteritatis commodum publicarentur. Cæterum cum hi una cum amico in alias migraſſent terras, frequens mecum illis, qui Herbas diſcere ſtudebant, conſuetudo; frequens amicorum hortatus; frequens de modo, ac facili via eas cognoſcendi interrogatio, diſputatioque inter familiares meos, atque etiam veſtros Medicinæ ſtudioſiſſimos excitavit, ac impulit ad earum Inſtitutionum compendium ſcribendum, quod ſumma & præcipua rerum in illis traditarum capita clare breviterq; ſolummodo complecteretur. Nam in Inſtitutionum libris multas quæſtiones antiquas novaſque ſolvebam, animadverſiones notabam tum circa Plantarum formas, & vires, cæteraque accidentia, tum circa autores qui de iis quippiã ſcripſere, quas conſulto hic omitto. Onerat enim diſcentes quæſtionum, & multarum rerum diſcendarũ

turba, non inſtruit. Quo fit, ut admirari non ſatis poſſim doctiſſimos quoſdam viros, & in re Herbaria exercitatiſſimos, libros ſuos, quibus introducerent juvenes ad hanc ſcientiam, plenos controverſiis, ſæpe parum utilibus, edidiſſe. Porrò quidquid utilitatis ac fructus ex hoc libro ſtudioſus lector percipiet, id vobis viri Illuſtres atque Doctiſſimi debebit, in quorum gratiam haſce meas lucubrationes incœpi, ad finem perduxi, atque in lucem edidi. Etenim hoc & amplius jamdiu debere me vobis exiſtimavi, cum ut pro veſtra ſumma in me benevolentia, promptiſſimoque me promovendi, ac cœptis meis laboribus favendi ſtudio, quod ſatis annis præteritis declaraſtis, cum me valetudinis veſtræ curam gerere voluiſtis, vobis gratiam aliquam referrem; tum, ut non modo eos, qui inter vos Medicinæ ſtudioſiſſimi ſunt, ſed etiam cæteros, qui generis nobilitate, virtutum omnium ſplendore, linguarum, Juriſprudentiæ, artiumque omnium ac diſciplinarum notitia, pluſquam ulla alia Natio (abſit invidia dicto) verè Illuſtres ſunt, ad hoc ſtudium utiliſſimum jucundiſſimumque invitarem. Sed quid ego? an

ſpon-

ſponte currentibus addam calcaria? Quaſi vero neſciam vos ad peregrinas haſce terras, & à patrio ſolo longè diſſitas eò animo acceſſiſſe, ut aliquid dignum majoribus veſtris faceretis, & Nobiliſſimorum parentum veſtrorum veſtigia ſequeremini; quorum nullus non ſapientiſſime prudentiſſimeq; dominium ſuum aut rempubl. cum ſumma rei militaris (ut fortisſimos equites decet) & aliarum bonarum artium atque ſcientiarum peritia, ita regit, ita gubernat, ut cunctis aliis aliarum Nationum magnatib⁹ exemplo in imperio ſuo pacis belliq; tempore eſſe posſit. Hortatur veritas me plura de his dicere, diſſuadent pudor & verecundia ulterius in veſtras laudes prorumpere; ne ubi veſtra celebro præconia, partem mihi eorum attribuere [qui & ipſe Germanus ſum] aut turpe adulantis ſtudium conſectari, aut invidiam multorum accendere videar. Illud tamen non prætereundum putavi, patres ac majores veſtros, ſive Principes fuerint, ſive alterius cujuslibet conditionis eminentioris, tam rei Plantariæ fuiſſe, atque etiamnum eſſe ſtudioſos, quam olim veteres reges atque heroes, Gentius, Lyſimachus, Teucer, Attalus,

Achil-

Achilles, Salomon, Evax, Mithridates, Cyrus, Diocletianus Imperator, & alii quos narrant imperiis dominiisque ſeſe abdicaſſe, ut majorem diligentiam hortis excolendis adhiberent propriisque manibus ſemina jacerent, gauderetque terra vomere laureato, & triumphali aratore. Vixit paucis abhinc annis Fridericus invictiſſimus Romanorum Imperator, qui quo tempore Germanis præfuit, ita ſe rei Plantariæ tradidit, ut tam bene formas, quam quiſpiam alius ex optimorum Medicorum numero, cum quibus ſæpe de viribus diſputare conſueverat, cognoſceret. Hunc Maximilianus ſecundus ejus abnepos hoc in ſtudio ſuperaſſet, niſi mors immatura præveniſſet, non ſine ſummo reipubl. litterariæ detrimento. Horum quoq; exemplo patres veſtri nobiliſſimi heroes, & variarum ſcientiarum cultores eximii, non modo in urbibus, ſed etiam ruri amœniſſimos, & variis peregriniſque floribus, fructibus, coloribus, odoribusque perornatos colunt hortos, ut ad eos negotiis dominii, reipub. ſtudiorumq; expeditis ſe conferant, animumq; laboribus & curis fractum reſtituant, &, ſi quando contigerit, mœſtum conſolentur. Nam in his verum ſolatium, præſentaneum doloris remedium, ut alias omittam utilitates omnibus notiſſimas. Quamobrem cum non minorem eſſe in vobis animi propenſionem, & amorem in rei Herbariæ ſtudium, quam in majoribus veſtris, à quibus id dimanavit, certo mihi perſuadeam, non potui non grati mei erga vos animi hoc ſymbolum vobis offerre, quamquam exiguum, cum majus hoc tempore per vires non liceret. Id veſtra benevolentia & humanitate fretus, vos æqui bonique conſulturos ſat ſcio. Deus Opt. Max. cœpta ſtudia & peregrinationes veſtras bene fortunet, faxitque, ut ſani & incolumes in terram patriam redeatis. Valete.

Index Ca-

INDEX.
CAPITVM

Quæ in duobus ISAGOGES libris continentur.

CAPITA LIBRI PRIMI.

In quo agitur de Forma Plantarum.

PRæfatio. p. 1.

Cap. I. Quæ in Planta potiſſimum inquirenda diſcendaq;. p. 3.

II. Unde forma cognoſcatur. 3.

III. Partium diviſio. Similares quæ. 4.

IV. Diſſimilares partes communes quot, & quæ. 5.

V. Partes diſſimulares communes non omnibus Plãtis ineſſe. 8.

VI. Diſsimilarium partium communium in alias partes diſſectio. 9.

VII. De propriis Stirpium partibus. 13.

VIII. Partium differentiæ ex Theophraſto. 16.

IX. Radicum differentiæ. 17.

X. Caulium differentiæ. 19.

XI. Foliorum differentiæ. 21.

XII. Florum differentiæ. 24.

XIII. Fructuum ac ſeminum differentiæ. 26.

XIV. De quatuor ſummis

b Planta-

Digitized by Google

Plantarum generib'. Quid Arbor, Frutex, φρύγανον, Herba. 27.
XV. De aliis quibusdam generibus quæ ſummis ſubſunt. 31.
XVI. De Orchide, Satyrio, Palma Chriſti. 32.
XVII. De Trifolio. 33.
XVIII. De Pentaphyllo ſive Quinque folio. 35.
XIX. De Herbis Intybaceis, Chondrilla, Hieracio. 35.
XX. De Braſſica. 36.
XXI. De Junco. 37.
XXII. De Equiſeto. 38.
XXIII. De Lino & Linaria. 38.
XXIV. De Urtica. 39.
XXV. De Verbaſco.
XXVI. De Gramine, Frumento, Milio, Panico. 41.
XXVII De Tithymalo. 42.
XXVIII. De Violis. 43.
XXIX. De Garyophyllis. 45.
XXX. De Lilio. 35.
XXXI. De Narciſſo. 46.
XXXII. De Iride. 48.
XXXIII. De Ranunculo. 49.
XXXIV. De Anemone. 50.
XXXV. De Hyacintho. 51.
XXXVI. De Scabioſa. 53.
XXXVII. De Jacea. 53.
XXXVIII. De Hyperico. 54.
XXXIX. De Malua. 55.
XL. De Papavere. 55.
XLI. De Geranio. 56.
XLII. De Lithoſpermo. 56.
XLIII. De Thlaspi. 57.
XLIV. De Antirrhino. 58.
XLV. De Cucumere. 58.
XLVI. De Legumine. 59.
XLVII. Arborum diviſio. De Quercu ſeu Glandiferis. Quid Nux, Malum, Acinus, Bacca. 59.
XLVIII. De Nuciferis, & Coniferis. 62.
XLIX. De Pomiferis & Baccaciferis. 63.
L. De Acanaceis & Carduis

Digitized by Google

is. 63.
LI. De Sempervivo. 65.
LII. De Heliotropio. 65.
LIII. De Aconito. 66.
LIV. De Ciſtho. 67.
LV. Plantas imperfectas poſt perfectas eſſe diſcendas; & perfectarum primum florentes. 68.
LVI. Frequentem inſpectionem ad formam ſpecierum memoriæ tradendam eſſe neceſſariam. 69.
LVII. Plantas depingendi, delineandique ratio. 70.
LVIII. Hortos hyemales conficiendi ratio. 71.

CAPITA
LIBRI SECUNDI.

In quo agitur de uſu, & facultatibus Plantarum; deq; earum perfecta cognitione.

I. Uſus Herbarum multiplex. Facultas in humano corpore duplex. Quid Alimentum. Quid Medicamentum. 73.
II. Primæ Plantarum facultates quot & quæ, ac de earum gradibus. 74.
III. De Secundis facultatibus. 76.
IV. De Tertiis facultatib9. 78.
V. De Occulta Plantarum qualitate, ſeu proprietate. 83.
VI. De modo facultates Plãtarum indagandi. 66.
VII. De Saporum differentiis. 67.
VIII. Odorum differentiæ. 89.
IX. Quomodo ſapores manifeſtas qualitates indicent. 91.
X. Secundarum tertiarumq; facultatũ inveſtigatio. 94.
XI. Ex odoribus facultates obſcurius cognoſci. 96.
XII. Odorum virtutes. 102.
XIII. Occultarum facultatũ dignotionem fieri per experientiam, & quomodo hæc fiat. 103.

XIV. De Alimentis. Nullam Plantam non eſſe medicamentum. 105.

XV. Alimentorum differentiæ. 106.

XVI. Alimentorum inventrices ratio & experientia. 109.

XVII. Exacta hujus Philoſophiæ notitia qui acquirenda. Autores veteres & recentiores qui de ea ſcripſere. 113.

XVIII. Florilegium quid; ejus conficiendi modus, & ordo. 121.

XIX. Tituli quales; quo ordine in locis Florilegii ſcribendi. 122.

ADRIANI

Digitized by Google

ADRIANI SPIGELII
Bruxellenſis
ISAGOGES
IN REM HERBARIAM
LIBER PRIMUS.
DE FORMA PLANTARUM.

PRÆFATIO.

SCientiarum omnium atque artium ſtudia nemo eſt qui neſciat, eſſe difficillima. Ut enim prægrandes nitidiſſimique uniones non niſi in maris imo inveniuntur: ſic latent præſertim in naturæ ſinu pulcherrimæ artes, & magno labore, contentioneque ingenii eruendæ ſunt. Cæterum, qui in primo alicujus earum tradendæ veſtibulo, multis rationibus illam inprimis arduam & difficilem perſuadent, ut ipſi ſapere plus cæteris videantur; tyrones profectò deterrent, & quaſi aditu prohibent. In quo mihi imitari videntur ineptos piſcatores, qui ut artem, quam profitentur laboris periculique plenam eſſe indicent; quos ejus diſcendæ ſtudio incenſos vident, eos deducunt in altum, cum

maximis mare tempeſtatibus jactatur; atque ita imprudentes ardorem illum reſtinguunt. Imitanda potius phocarum ſolertia eſt, qui fœtus in ſicco editos ſenſim deducunt ad mare, ut ſalſam deguſtent; mox eos reducunt, atque id ſæpius faciendo vitæ in mari degendæ paulatim aſſuefaciunt. Ad eundem modum, qui artium ſtudia quælibet difficilia ſectantur, iis primo tenera, ut ita dicam, proponenda ſunt elementa, quibus imbuti tantum roboris ac duramenti acquirant, quantum ad omnes, quæ ſeſe illis objecturæ ſunt, difficultates ſuperandas eſt ſatis. Hæc mihi frequenter animo verſanti, Iſagogē hanc in rem Herbariam, duobus libris comprehenſam, ſcribendi conſilium incidit. Cum enim Philoſophiæ partium nulla ſit difficilior, quam ea quæ Plantarum naturam complectitur, ob incredibilem formarum, virium & aliorum accidentium varietatem operæ pretium me facturum putavi, ſi coactis in unum facilioribus magiſq; neceſſariis univerſalibus præceptis, ex quotidianis meis obſervationibus depromptis, compendiariam tyronibus ad hanc ſcientiam viam patefacerem. Quod quam recte præſtiterim, alii judicabunt, & res ipſa planum faciet, quam ſtatim aggredior.

CAP. I.

Quæ in planta potiſſimum inquirenda diſcendaque.

SCIRE in primis convenit, duo in Plantis potiſſimum inquirenda diſcendaque formam nimirum, & virtutem ſeu uſum. Nam noſcere, ubi, quando, quomodo naſcantur, quamdiu vigeant, floreant, germinent, & cætera quæ ad generationem pertinent, ad exactam tantum hujus ſcientiæ cognitionem confert. Sed enim ad eos, qui prima fundamenta cupiunt, hic meus ſermo eſt, quorum mentes confundit potius earum rerum tractatio. Adde quod multæ quotidie facileque addiſcuntur, ubi quis formam Plantarum uſumque noverit; multæ quoque diligentiſſimis naturæ indagatoribus relinquendæ, qui omnem ætatem in hac ſcientia conſumere cupiunt; idcirco quî forma atque uſus cognoſci poſſit, hic ſolummodo indagandum docendumque cenſui.

CAP. II.

Unde forma cognoſcatur.

CUM formam Plantæ dico, non eam intelligo, quæ omnibus Plantis ineſt mente contemplabilis, quam animam vegetativam appellant Philoſophi; ſed figuram, ſeu faciem tam internam, quam externam corporis, cui hæc anima vegetativa inhæret. Eam eſſe cuique Plantarum ſpeciei propriam, oculis cernimus. Ideo tot ſunt earum differentiæ, quot formæ diverſitates, quæ è partiũ varietatibus innumeris dimanant. Partes igitur Plantarum nobis primum enumerandæ, earumque differentiæ conſiderandæ ſunt.

CAP. III.

Partium diviſio. Similares quæ.

PARTIUM aliæ ſimilares ſunt, aliæ diſſimilares. Utræque rurſus tum communes, tum propriæ. Voco ſimilares, quæ in alias partes, ſimpliciores ſe, dividi nequeunt: Diſſimilares, quæ ex ſimilaribus conſtant. Partes ſimilares communes ſunt quæ fere ſemper omnium Plantarum partibus diſſimilaribus inſunt. Propriæ vero quæ quarundam tantum. *Partes ſimilares communes.* Inter communes cenſentur caro, nervus, vena, membrana ſive cutis, adde etiam his humorem. Nam ſanguinem Ariſtoteles inter animalis partes recenſuit. *Caro quid.* Caro eſt ſolida pars, quæ in omnem dimenſionem dividi poteſt (ut terra). Talis in pluribus fructibus ſub tegmine ſeu cute conſpicitur, ut Pyris, Pomis, Prunis. *Nervus* Nervus eſt protenſum illud continuumque, ac cæteris partibus magis ſolidum, quod à carne, & vena facile diſſociatur, ac finditur ſecundum longitudinem. Dicitur autem nervus, non quod ad movendũ ſit à natura datus, ut animantib⁹; ſed potius ad quietem, ac conſiſtentiã, roburq., Hic in quibusdam partibus intus cõſpicitur, ut in caudice Palmæ, atq; Abietis; in nonnullis extat, ut in Plantaginis foliis, in quibus coſta *Coſta.* à nonnullis vocatur. Theophraſtus nervum ἶνα nuncupavit, id eſt, fibram; in cujus definitione, quid ſibi velint hæc verba; ἀπαράβλητον ἢ καὶ ἄβλαστον ἔχον φλέβας me neſcire ingenue *Vena* fateor. *Vena* autem dicitur, quod oblongum eſt & cavum, humorem in ſe continens, qui Plantis alimento eſt. Ejus vero cavitas aut meatus, etſi non facile conſpici poteſt propter exiguitatem tamen ratione comprehenditur certiſſima. Siquidem multæ Plantæ ſi incidantur, humorem emittunt, aut lacti ſimilem, ut Tithymalorum genera; aut aquei coloris, ut Vitis; aut lutei, ut Chelidonium majus: aut alterius, ut multa alia. Fibris venas aſſimilavit Theophr. ſed grandiores

craſ-

craſſioreſque ait eſſe, & in ſe ramos ſpargentes, quos in foliis plurium Stirpium apertiſſime videtis. *Humor* autem, qui in Venis, atque tota Planta continetur, proprio nomine caret, qualis in animalibus ſanguineis ſanguis exiſtit. Meneſtor in cunctis ſtirpibus ſimpliciter ὀπὸν appellavit, id eſt, ſuccum: alii in quibuſdam ſuccum, in aliis vero lachrimam: quæ tamen puto diſcreta eſſe extrahendi tantum modo, non materiæ differentia. Liquor, qui ex contuſa herba exprimitur, aut elicitur, ſuccus vocatur; qui vero inciſione dimanat, lachrima. In quibuſdam Plantis propria ſunt his indita nomina. Nam in Papavere, qui è capitibus inciſis emanat humor, opium nuncupatur: qui ex reliquis partibus, præcipue caule, & foliis tuſis exprimitur, meconium. In Laſerpitio, laſer Latinis dicitur, Græcis κατ' ἐξοχὴν, ὀπὸς, quod tam contundendo, quam incidendo liquor eximeretur. *Cutem* inter communes partes ſimilares recenſere, non eſt à ratione alienum. Ea enim veſtiuntur caules, rami, folia, fructus; interdum etiam radices. Voco autem cutem tegumentum harum partium membranoſum ac tenue. Propriæ partes ſimilares duæ ſunt; os, & cartilago. Proprias autem eas appello, quæ nonnullis tantum Plantarum partibus diſſimilaribus inſunt: os vero durum illud ac ſolidum, in fructibus quibuſdam carne tectum; & in ſe ſemen continens. tale in Ceraſis, Amygdalis, Prunis, quo nomine Mala Perſica & Præcocia etiam comprehendimus, cernitur. In Pomis, Pyris, Cucumeribus, ac cæteris ejusmodi cartilago eſt: tegumentum ſcilicet oſſe mollius, membrana, & cute durius, ſed æque pellucidum & tenue.

Humor plantarum. Ὀπὸς. Succus & lacryma quid differũt. Laſer. Cutis. Partes ſimilares propria. Os. Cartilago.

CAP. IV.

Diſſimilares partes communes quot, & quæ

DIſſimilares partes cõmunes ſunt ſex: radix, caulis, ramus, folia, flos, ſemen. Radix non à forma, ſed ad uſu deſcribitur;

Radix quid. *Caulis.* *Caudex* *Ramus* *Semen* *Flos* *Folium* *I.C. Scaliger.* *Brachia*

tur, definiturque: quod uſus illi ſingularis ſit, forma vero ſummopere variet. Ideo Theophraſtus lib. I. Hiſt. cap. I. radicem ait eſſe id, quo alimentum attrahitur; Caulem vero, id quod ſupra terram ſimplex aſſurgens, alimentum à radice attractum defert (caudex hic in Arborum genere dici conſuevit) ramum in quem caulis dividitur, qui ramus poſtea in ſurculos ſpargitur multiplices. Semen vero eſt fœtus, & quaſi totius Plantæ compendium. Sed quid Flos, atque Folium? Hoc diu multumque quæſivi, nec quidquam inveni, quo mihi vobiſque ſatisfaciam. Nonnulli inter recentiores doctiſſimi Viri exiſtimarunt frondes Arboribus à natura datas eſſe, ut calorem defendant, ac fructum, ne areſcat, conſervent; folia vero ad decorem potius, & ornamentum, quam ad tutelam ſtipitum, florum, fructuum, & ramorum; nam & hi ſtipitem defendunt, qua de cauſa Brachia à Columella in Arboribus appellantur. Addunt hujus opinionis cauſas, dum inquiunt. Stipitis tegumentum eſſe corticem; quaſdam etiã Plantas neq; florem neq; fructum edere, cum tamen habeant folia; nõnullas prius flores quã folia emittere, ut Amygdalos, qui frigidisſima tempeſtate florere ſolent, qua tegumẽtis magis ad boream à fructibus, & ramis arcendum ipſis eſſet opus; deniq; in quã plurimis flores extra folia prominere, qui alioqui ad tutelam externorũ deberent eſſe intra folia recondíti. Cæterum veteres illi ſapientiſsimi Viri contra cenſuerunt, ſcilicet, folia eſſe tegumenta ſtipitis, floris, fructus, atque ramorum. Vt igitur antiquatam hanc opinionem defendam, meamque ſubnectam, novis his rationibus prius reſpondendum duxi. Dico igitur, tametſi ſtipitis tegumentum cortex eſt, hic tamen cortex alio egebat tegumento. Sic cutis capitis, & multarum aliarum partium pilis tegitur. Itaque ut quadrupedes animantes pilos, aves pennas, cervi cornua amittunt: ita pleraq; Plantarũ genera foliis ſingulis annis ſpoliantur

tur

tur. Omnium enim quæ in Plantarum genere ſpectantur, dicebat Theophraſtus Hiſtor. l. 1. ſimilitudo petenda eſt ab iis quæ animantibus inſunt; quoad fieri poteſt. Foliatis autē Stirpibus, quibus denegati ſunt à natura flores fructusque, folia inſunt ad ramorum & ſtipitis tutelam. Quod ſi vero aliquæ ſint, quæ prius florem, quam folia producunt; earum flores foliati ſunt ad fructus defenſionem, atque etiam tam brevi pediculo, ut eo carere videantur; quo fit ut flores in hiſce Stirpibus non ſint externis injuriis multum obnoxii. Nam qua parte è ramis emergunt, ramo ſuo defenduntur: altera vero parte qua vento ſunt patuli, fructus defendunt primordium quantum fieri poteſt. Illud autem perpetuo in memoria tenendum eſt, fructiferas Stirpes cunctas partes communes producere fructus gratia. Idcircò flores in quamplurimis prominent extra folia. Qua enim parte flos eſt fructus adhuc tenellus conſervatur: qua autem pediculus emergit, folia & rami fructum defendunt ab externis injuriis. Hæc autem plus præbent tutelæ fructui, quam flores: quod hac parte ſit pediculus, qui & floris eſt, & fructus principium. His credo abunde novis allatis rationibus adverſariorum ſatisfactum, quæ etiam latius alibi oppugnabuntur, explicabunturq;. Concludamus ergo folia, ad flores, fructus ſtipiteſque tuendos neceſſaria fuiſſe, non in omnibus quidē Plantis ad omnes has partes: ſed in quibuſdam ad ſtipites & ramos tantum: in nonnullis ad fructus; & in quibuſdam ad flores: in plurimis ad omnes. Flores Stirpibus dati ſunt non ob fructum, vel ſemen. Nam Ficui fructus eſt ſine flore, & Iridi, atque Ieſmino flos ſine fructu, nonnulliſque Narciſſi generibus. Ideo cenſendum in fructiferis, florem ſi ferant, fructū aliqua defendere parte. Sterilibus vero quæ admodum paucæ ſunt, florē idem forte eſſe cum fructu: ut Thymo, cujus flore ſato, ut nonnullis placet, naſcitur Thymus; quamquam minutiſ-

Folia ad quid plātis data.

nutiſſimum ei ſemen adſcripſerit Theophraſtus 4. de cauſis Plan, cap. 5. In Ieſmino quid flos faciat adhuc me latet.

Cap. V.

Partes diſsimilares communes non omnibus plantis ineſſe.

Plantæ perfectæ & imperfectæ

HÆ quas enumeravi partes, cunctis Stirpibus communes ſunt, non tamen omnes omnibus. Sed quibus omnes inſunt, eæ perfectæ à nobis Plantæ appellantur, ut Pyrus, Prunus, Malus, Fœniculum, & alia his ſimilia quamplurima, quæ ſex primas, atque præcipuas habent partes. Quibus vero deſunt aliquæ, imperfectæ dicuntur; quæ quidem Plantarum perfectio & imperfectio, late admodum patet. Nam quanto quæpiam Planta pauciores partes habet, tanto imperfectior cenſeri debet: quantoque plures, eo perfectior. Etenim quibuſdam unam tantum natura ademit, ut Ficui florem, Ieſmino fructum, Scorpio & Junipero folium (niſi quis horum aculeos, pro foliis accipiat aculeatis) Tritico, Allio, Narciſſis aliiſque quam plurimis bulboſis ramum: aliis, quæ à radice ſtatim ramos producunt, caulem, qui una cum ramis etiam Chamæleonis cuidam generi denegatus eſt, quod inde Acaulon nominatur. Quæ vero radice deſtituātur, cæteraſq; partes, aut omnes, aut aliquas habeant, exceptis iis, quæ aliis Plantis innaſcuntur, ut Viſco, Epithymo & Caſſutha, & aliis id generis, quæ alterius radice fruuntur, nullam novimus: nec reperiri poſſe opinamur, propterea, quod nequeant hæ partes nutriri ſine ea, quæ è terra attrahat alimentum, atque idipſum concoquat. Ariſtoteles 2. de part. animal, accipere Plantas à tellure præparatum nutrimentum (κατεργασμένην τροφὴν) ſcribit: in radice vero excoqui, ut in ventre animalium. Idcirco præceptorem ſecutus Theophraſtus 1. de cauſ. Plant, cap. 17. ventri radicem aſſimilavit: & ſupra in radicis definitione, oris ei officium videtur aſſignaſſe, externæ

Planta nulla ſine radice.

næ namque radicis partes attrahunt; internæ & cauli magis vicinæ, concoquunt. Cæterum cuncta animalia, ſive ſanguine prædita ſint, ſive eodem careant, os ventremque habere dictat par ratio, confirmat maximus Philoſophorum magiſter. Dioſcoridi, qui lib. 1. cap. 11. tradit Malabathrum folium eſſe ſui generis, quod Indicæ gignunt paludes, innatans aquis ſine radice, nullam adhibeo fidem. Plantæ enim omnes à terra, priuſquam aquis innatare poſſint, originem capiunt. Sic Lens paluſtris etiam oritur, in cujus averſa parte, qua fundum ſpectat, dum aquis innatat, radices apertiſſime cernuntur. Eas mirum eſt hactenus à nullis fuiſſe animadverſas. Porro quædam ſtirpes duabus, aut pluribus partibus deſtituuntur; ut Filix, quæ flore & ſemine caret. Phyllitis, & Scolopendrium nil præter folia, & radicem obtinent. Sunt & quæ unicam tantum partem habent, ut Tubera terræ, quæ nil aliud ſunt quam radices. Quidquid enim ſub terra latitat, radix proculdubio eſt. Quare commodiſſime hæc ſcripſit Theophraſtus. *In totum* inquit *Hiſtor. 1. cap. 2. Planta res varia eſt, atque multiplex, inque univerſum de ea referre difficile. Indicium vero, quod nihil penitus eſt, quod commune accipi poſſit cunctis Plantis conveniens, ut animalibus os, venter, & alia proportione eadem, alia quodam alio modo. Neque enim radicem, neque caulem, neque ramum, neque germen, neque folium, neque florem, neque fructum omnes Plantæ habere videntur.* Quæ autem radice carent apud Theophraſtum, præter eas quæ aliis Plantis innaſcuntur, nullæ ſunt.

Lentis paluſtris radices.

CAP. VI.

Diſſimilarium partium communium in alias partes diſſectio.

COmmunes has diſſimilares voco partes, non quod omnibus communes omnes; ſed quod harum aliquam

ſaltem, ſi non omnes, cunctis Plantis ineſſe oporteat. Hæ rurſus aliis conſtant particulis ſimilaribus, aut diſſimilaribus, propriis aut magis communibus, externis aut internis.

Radicis cortices. Radix exterius corticem habet, qui etiam aliis partibus diſſimilaribus, & communibus, nempe cauli, ramo, ſemini, aut fructui adhæret. Conſtat cortex ex carne, & nervo; ut in Cichorio, Petroſelino, & omnibus Plantis, quarum cortex à radicis interiore parte ſeparatur. Inter externas partes diſſimilares etiam fibræ recenſendæ. Sic enim appellantur exigui ramuli, & capillares, quibus tanquam manibus terram amplectitur radix, eique adhæret, & idoneum alimentum trahit. Hæ in Narciſſo, cæpa, cunctiſque, quos novi, bulbis ſubtus conſpiciuntur; in cæteris vero à latere. Oblongæ vero radices, & ῥαφανώδεις paucioribus fibris, & interdum nullis præditæ ſunt. Firmatur namque radix longitudine ſua, terræque ſatis firmiter adnectitur, nec opus eſt tot adjumentis, quot iis, quæ breviores, aut rotundiores undiq; exiſtunt. Bulbi autem non facile tellurí inhærere poterant, nec aptum ſuccum ſugere, niſi ſubtus iis natura fibris providiſſet, quibus terræ illos alligavit, ut recto caule

Fibræ radicum partes diſſimilares.

Medulla radicis. Stirps enaſcatur. Interna vero radicis pars communior, medulla eſt: quæ interdum ſola eſt caro, interdũ carne præditi nervi: ut in iis in quibus durior cortice, lignoſiorq; medulla evadit. Vocarunt nonnulli medullã, quod medium occuparet locum, cor, ἐγκέφαλον, σπλάγχνον, ψυχὴν, hoc eſt cerebrum, viſcus, (quo cor intelligere eos putandum eſt) animam; quaſi vero animæ, hoc eſt augendi, nutriendi, gignendique principium in hac parte crederent conſiſtere: quod in pleriſque verum eſſe comprehendimus, non tamen in omnibus. Caulis autem & ramus, cortice etiam & medulla

Matrix conſtant. Hæc in caudice matrix, & lignum nuncupatur.

Lignum Folia ex tribus ſimilaribus conſtant partibus, vena, nervo, carne.

carne. His quemadmodum floribus quoque ac fructibus, ſeu ſeminibus, pediculus adnaſcitur, qui etiam ſtylus dicitur, & à Columella petiolus; hoc flos, fructus, folium Plantis adnectuntur. Multis foliis petioli ſunt quoque denegati, ut omnibus Graminibus, Orchidibus, Narciſſis; atque iis, quibus folia ſunt Gladioli, ut Camnaro, Iridi, multiſque aliis. Haud ita in floribus fructibuſque contingit. His enim non deſunt petioli, quamquam in multis deeſſe videantur ob brevitatem, ubi aut fructus aut flos arcte adnaſcuntur aliis partibus. In plurimis quoque Plantis longitudo tanta eſt pediculorum, ut magno ſatis interſtitio fructus & flos à ramis diſtent pendeantque: quibus ideo aptius nomen pendiculi, quam pediculi. In iis vero quæ unicum tantum producunt florem, pediculus incipit, ubi caulis deſinit, cujus finis foliorum privatione cognoſcitur, ut in Hemerocallide monantho, Lilionarciſſo quem Tulipanum vocant. Sed quid de Colchico dicemus, atque Narciſſis, de Dente leonis aliiſque id genus, quibus unicus flos, aut plures, in ſummo ſtatim à radice emergentis caulis nudi à foliis. Neceſſe eſt floris pediculum in his eſſe, quem caulem nominant; aut naturam juna uti caule pro pediculo. Magis fortaſſis in dubium vocari res poteſt de Chamæleone albo. Nam huic nullum caulem adſcripſit Dioſcorides l. 3. c. 8. ergo neque pediculus aderit, cum tamen ſine horum altero nutriri flos ejus non poſſit. Sane conſpicitur caulis modicum aut pediculi, aut horum quippiam ἀνάλογον (utro enim modo appellare lubeat, non multum contendam.) Idcirco mihi perſuadeo Dioſcor. non voluiſſe id caulem appellare, quod non ſupra terram emineret, ut caulis conſuevit. Sic Ariſt. aves quaſdam apodas vocavit, non quod prorſus pedibus careant: ſed quod eos tam longos non habeant, ut poſſint more cæterarum avium ingredi altioribus à terra cruribus,

Foliorũ partes. Stylus Petiolus.

Chamæleonis albi caulis.

Aves apodes.

& (ut uno verbo dicam) κακόποδες ſint, hoc eſt malo pedatæ.

Florum partes communes externæ. De florum partibus, & primum de communioribus nunc dicamus, quarum inveſtigatio difficilis eſt. Etenim major in iis varietas, quam in ulla alia parte præcipua. Sine fructu tamen aliquo non eſtis hinc dimittendi. Florum partes aliæ ſunt externæ, aliæ internæ. Externæ duæ: pediculus, *Calix.* de quo jam egimus; & calix, è pediculo ſtatim emergens, & ut plurimum in foliola ſe dividens, florem, aut folium, aut florum foliorum principia excipiens, ut in Roſa, in Tragopogo, in quo magnus eſt, conſpicere poteſtis. Hic calix multis floribus contingit. Si fuerit cavus, nec in tot foliola *Theca.* diviſus, theca appellari congrue poteſt, ut in Viola mariana. *Vmbilicus fructuum.* In iis fructibus, qui poſt flores prodeunt, calix umbilicum conſtituit, qui eſt contra regionem pediculi, ut in Malis, Pyris, Roſis. Narciſſis vero denegatus calix: aliiſque non paucis. *Partes internæ.* Internæ vero partes quæ ipſum florem proprie dictum conſtituunt, tres ſunt præcipuæ; folia, ſtamina, ſtylus; quæ etſi non omnibus floribus inſunt, magnæ tamen eorum par-*Folia floris.* ti. Paucis floribus denegata ſunt à natura folia, ut Cypreſſo humili, quam Abrotonon fœminam vocant (appello autem folia partem latam, & planam, ac tenuem inſtar communium foliorum) pluribus ſtamina, plurimis ſtylus. *Stamina, Floris umbilicus.* Sunt autem ſtamina in floris medio, quod umbilicus appellatur, partes oblongæ, tenues veluti capillamenta, interdum paulo craſſiores, paululũ prominentes in ſummitate, apicibus frequenter præditæ, quæ ſtylum partem ſimiliter oblongam, ſed paulo craſſiorem, atque è centro umbilici emergentem, ambiunt; ut in Lilio. In Roſæ floribus ſtaminula, floſculos aurei coloris appellavit Palladius, Plinius luteos apices. Fructus autem atque ſeminis partes externas recenſuimus, pediculum nimirum, & corticem, qui interdum nihil aliud eſt, quam membrana. Nolim neſciatis, ſemina ea

parte,

parte, qua Plantis adhærent, cuncta, ſua principia habere, inde-
que naſci primum radicem. Hoc in Faba eſt eo loco quo
δίθυρος, id eſt, bivalva apparet, ideo Ariſtoteles ὄμμα id eſt,
oculum appellavit hanc partem; quidam quoque umbili-
cum: quod ſane nomen in cunctis ſeminibus huic parti ac-
commodari recte poteſt. In umbilico namque animalium
ſanguineorum vitæ ac generationis principium quodam-
modo conſiſtere videtur. Fructus partes internæ, præter ſe- *Fructus*
mina, quæ continent, quæque fructus etiam appellantur, *partes*
variæ quoque ſunt. Quippe cortice interdum veſtitur ac te- *internæ.*
gitur caro, mox ſemen; ut in Nucibus, quarum operimen-
tum lignoſum pulpam continet, quæ propria tunica à duri-
cie corticis defenditur. Nucem enim non fructum ampli-
us, ſed ſemen voco: quod cum ſuo cortice ſeminari debeat.
Fructum qui quatuor tegumentis ſemen includat, nullum
adhuc novimus. Tribus tegitur Pomum, binis gigarta in a-
cinis uvarum, item Prunum, Malum Perſicum, & alia id ge-
neris plurima. Uno cuncta, quorum ſemina veſiculis con-
tinentur, ut Colyteæ, Cythiſi, & aliorum; aut vaſculis, ut
Aquilegiæ, Nicocianæ. Omnia quæ ſemen ambiunt, περι-
κάρπια Græcis dicuntur, ſive tres ſint diverſæ partes, ſive
una: ea in Leguminibus ſiliquæ; in Frumentis ſpicæ; in Ca-
ſtaneis, echini dicuntur.

CAP. VII.

De propriis Stirpium partibus.

HAbent Stirpes etiam proprias quaſdam partes in parti-
bus diſſimilaribus præcipuis. In radice Pimpinella quæ- *Pimpi-*
dam in Polonia granula rubra gerit, quibus lanæ purpureo *nella*
colore inficiuntur. Radix Lilii, teſte Plinio, quinquagenos *granula.*
ſæpe remittit bulbos, ſed hi παραφυάδες dicuntur, adnaſ- *παραφυ-*
centia & appendices. hæ in Aſtragalo duræ ſunt, nigræ, cor- *άδες, ad-*
nu ſoliditate, ſibi invicem adhærentes, ut tradit Dioſcor. Pi- *naſcen-*
 los *tia.*

los in radice habet Polygonatum, Chryſocome, Polypodium eodem teſte; capitula Oenanthe. Conſtat quamplurium bulboſarum Plantarum radix ex variis tunicis, ac multis tanquam membranis circundantibus carnem, quæ cortices apparent. Oblonga radix & 'ραφανώδης, ut Paſtinacæ, Raphani, & aliorum ſimilium in tres dividuntur partes, caput ſcilicet, corpus, & caudam. Caput eſt, è quo caulis aſſurgit: corpus radicis medium, quod & venter appellari poteſt: cauda vero poſterior radicis pars in quam paulatim attenuatur. In caule vero, & ramis ea parte, qua folia è caule emergunt; (ala appellatur) nodi quidam emergunt,

Dentaria nodoſa. in Dentariæ quodam genere, & Lilio rubente, quod ideo bulboſum vocant. Fungus quem Agaricum nominant, A-

Agaric. bietis caudici adnaſcitur. E ramis, extremiſque Plantarum, ſcandentium præſertim, partibus capreoli oriuntur; qui

Capreoli ſunt cauliculi intorti, quibus Vitis, Piſum, Bryonia, & alia legumina involvunt ſeſe, aliiſque Plantis, aut propinquis ſtipitibus ſe implicant. Hos Cicero, & Columella claviculas vocarunt: Plinius viticulas & crines. Græci ἕλικας à tortuoſitate. In vite Cœlius Aurelianus annulos Vitis nuncupa-

Cynorodi ſpongia. vit. Fert Cynorrhodon, ſeu Roſa ſylveſtris, in ramis ſpongias quaſdam, hyeme ubi folia deciderunt maxime conſpicuas, exterius pilis obductas, interius duro ligno cavernulis pleno, in quibus hyeme latitant vermiculi, qui æſtatis tem-

Cantharides unde. pore in cantharides mutantur. Nec deſunt foliis ſuæ, quæ interdum in quibuſdam Stirpibus naſcuntur. Invenitur in quercuum foliis Galla, quam Cæſar Scaliger in ſalvia quoque ſe obſervaſſe ſcribit; quod potius vitio mihi eveniſſe videtur. Producit Ledum Alpinum alterum à Cluſio deſcriptum, quippiam in foliis, quod præ ſe fert gallarum vicem. In quibuſdam arboribus pro flore nucamentum eſt,

Cachrys. veluti in Picea, Pino, Corylo. Cachrys pilula eſt, quæ Latino

no caret nomine, urendi vim habens in medicina. Hanc Arbores aliquot, ut Quercus, Abies, Larix Pinus, Tilia, Nux Juglans, Platanuſque præter proprium fructum pariunt hyeme durantem, poſtquam folia cecidere. Sed in Pino, Juglandeq; ſæpius quam in aliis Arboribus conſpicitur. Continet hæc pilula, ut autor eſt Plinius Lib. 16. cap. 8. nucleum Pineis ſimilem. Is creſcit hyeme, deciditque vere cum pilula aperitur. Quercus rurſus præter Gallam, cachrym & glandem, alia quædam producit; ut nonnulla Mororum fructibus ſimilia, aridiora tamen & duriora, plerunque tauri caput imitantia, quibus fructus ineſt nucleis Olivæ ſimilis. Naſcuntur in eo & pilulæ nucibus haud abſimiles, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos. Fert & aliam inutilem pilulam Quercus cum capillo, verno tamen tempore melligeni ſucci, ut Plinii verbis utar. Gignunt & alæ ramorum ejus pilulas, corpore non pediculo adhærentes, candicantes umbilicis: cætera nigra varietate diſperſa; media cocci colorem habent: apertis amara inanitas eſt. Aliquando & pumices gignit, nec non è foliis convolutas pilulas: & in folio rubente aquoſos nucleos candicantes & translucidos, quamdiu molles ſunt, in quibus & culices naſcuntur. Matureſcunt im modum gallæ. Hæc omnia Plinius Lib. 16. cap. 7. Robori adſcribit; Quercus ſpeciei, quam perperam δρῦν à Græcis appellatam putavit, cum Græci hac voce omnia Quercuum genera complexi ſint. Sed multa eorum, quæ in Quercubus naſcuntur, morbum potius, quam naturam harum Arborum generare puto; quod raro appareant in ſingulis Quercus ſpecierum individuis, Nam partes propriæ omnibus ſpecierum individuis, aut plurimis eorum adeſſe debent, ſi nihil externorum prohibeat; ut terra, locus, aër aut quippiam ejuſmodi. Sic Ilex coccigera præter glandem granum quoddam leve & puniceum producit, quod κόκκον Græci ſimpliciter vocatunt

runt, noſtri hoc tempore granum tinctorum (quia, ut nonnullis placet, in hoc grano vermiculus naſcitur, cujus inſignis copia colligitur, vino irroratur, mox confunditur ad ſericas tingendas veſtes precioſiſſima & incomparabili purpura, quã chermeſinam vocant). Ea tamen arbos in frigidis regionibus granum haud producit, quamquam in Hiſpania ſemper, ubi paulùlum adulta eſſe cœpit. Porro Lanis copioſis abundat fructus Roſæ, Rhododendri, & aliorum quorundam. In Plantis aliquot villoſitas ſeu lanugo conſpicitur poſtquam flores deciderunt, ſub qua ſemina continentur; ut in Cicerbita, Chondrilla, Erigero, Carduiſque plurimis, hæc πάππος communiter Græcis dicitur à canicie: item γήρειον Arato & Nicandro, γέρων Athenæo, χαίτα Theocrito, id eſt coma. Sunt quædam in omnibus partibus præcipuis, una radice excepta: aut aliqua tantum reliquarum partium præcipuarum, ut pili, & ſpina quæ & aculeus dicitur: Cæterum pili ubi denſi ſunt & incani, hirſutiem, aut lanuginem efficiunt, ut in Æthiopide. Piloſella rariores in foliis pilos habet, in caule Papaver erraticum. De ſpinis plura mox, ubi Spinoſarum Plantarum differentias proſequemur.

Lanugo.

CAP. VIII.

Partium differentia ex Theophraſto.

SEquitur, ut partium omnium differentias breviter perſtringamus: ex iis enim tota in generibus, ac ſpeciebus Plantarum, differentia eluceſcet. Ad has indagandas, quænam principia primum proponat Theophraſtus lib. Hiſtor. 1. cap. 1. audiamus: *Partium vero differentiæ, inquit, et formula rem complectar, tribus fere in rebus conſiſtunt. Aut enim in eo, quod quædam habent, quædam non habent, ut folia, fructus: aut quod non ſimilia, neque paria habent: aut tertio, quod non ſimiliter habent.* Ego ſupra monſtravi partes o-

mnes

mnes communes non omnibus Plantis ineſſe, excepta radice. Quid vero magnus Philoſophus per ſimiles partes intelligat, ſtatim declarat; dum ait, partium diſſimilitudinem, figura, colore, denſitate, raritate, aſperitate, lævitate, reliquiſque paſſionibus innoteſcere; præterea differentiis omnibus ſaporum. Pares autem partes vocavit, quæ nullam habent diſparitatem, aut in exceſſu, aut in defectu multitudinis magnitudiniſque. Porro non ſimiliter habere dicit, quæ poſitione, ac ſerie diſſident. Dat exempla; *fructus*, inquit, *interprete Theodoro Gaza, quædam ſub foliis, quædam ſupra folia gerunt: ipſarumque arborum, aliæ in cacumine ferunt, aliæ à latere, aliæ in caudice, ut Morus Ægyptia quæ Sycomorus appellatur: quædam fructum pariunt ſubter terram ut Arachidna, & quod Vingum Ægyptii vocant: quædam* (μίσχον) *pediculum habent, quædam eo carent. Hoc idem de floribus dicendum: quippe cum aliis circa ipſum naſcantur, aliis ſecus. In ſumma poſitionis ratio in his, & foliis, & germinibus accipi debet. Ordine præterea nonnulla differre videntur. Quibuſdam enim rami inordinati, ut Quercui; aliis certo ordine ab utroque latere diſpoſiti, ut Abieti: quibuſdam grandiores rami pares numero, aliis impares, ut quæ tres à caudice grandiores ramos producunt.* Ex his itaque partium differentiis ſingularum Stirpium forma innoteſcit.

Partium ſimilitudo.

Partes pares quæ apud Theoph.

Ordo partium.

CAP. IX.

Radicum Differentiæ.

VErum quia hæc fortaſſis Tyroni non ſatis fuerint perſpecta, non erit abs re diffuſius de iiſdem differere, & mentem Theophraſti latius aperire, monſtratis præcipuarum partium differentiis in ſingulis. Ordiamur à radice tanquam à principio. Figura igitur radicum eſt oblonga, rotunda, vel omni ex parte inſtar pilæ, vel aliqua; recta, curva, obliqua, ut Ficus; intorta, compreſſa aliqua parte, ut

Cyclaminis. Sunt quædam radices externarum rerum formis aſſimilatæ; ut fructui Pyri, Apii; unde ipſi nomen. Dioſcorides Aſphodeli radicem Glandis effigiem imitari ſcribit; Cyperi vero & Anemones in incultis naſcentis, Olivam æmulari: Polypodii cirrhos ſeu brachia polyporum; *Colore.* Orchidum, teſticulos. Colore autem diſcrepant, quod aliæ unum habent, puta album, nigrum, luteum, purpureum, aut alium; aliæ plures, vel in una, vel in pluribus partibus. *Tactili qualitate.* Nam quædam cortice, aut rubræ ſunt, aut nigræ, cum earum medulla alba ſit, ut Caryotæ; Denſæ vero radices appellantur, aut quæ multas radices habent, ſibi invicem cohærentes, ut Gramē vulgatius (ſicut contra raræ quæ pauciores & valdè disjunctas) aut quarū ſubſtantia rara eſt, aut denſa; hoc eſt facile, aut difficulter diviſibilis. Sunt & quædā molles, ut Smyrnii; duræ, & ſolidæ, ut Centaurii majoris; cavæ, ut Piſtolochiæ; friabiles, lentæ; aſperæ, leves; æquales, in- *Geniculatæ quæ Vertebr. quid.* æquales, & tuberoſæ, ut Tuberū. Geniculatæ dicuntur, quæ nodis protuberantibus modico intervallo diſtinguūtur ut Iridis, Acori. Intervallo concluſā partem vertebram appellant, quarū altera alterius cavitatem ſæpe ſubit. Sed differentiæ quæ à tactili qualitate deſumuntur, magna ex parte exteriori radicum parti accommodantur, nequaquā totis radici- *Odore & Sapore.* bus. Differunt odore, & ſapore: omnes enim horum in iis reperire eſt differentias, excepto ſalſo, ut voluit Theophraſtus. Dulcis tamen, & amarus ſapor in pleriſque dominantur. Aliquando cortex alium habet odorem aut ſaporem, alium medulla; quod tamen in caule & ramo, quam in radice *Numero* animadvertitur. Quin & diſpares numero radices ſunt. Nam aliæ plures, aliæ pauciores habent; numeroſas Aſarum, Hemionitis, Veratrum album, Gramen vulgare; unam Aloe, duas Teſticulorum multa genera, Gladiolus; duas aut tres Mandragora fœmina, tres aut quatuor

Circea

Digitized by Google

Circæa teſte Dioſcoride: quinque aut ſex Gramen Parnaſſi, Alcea: unam in ſuperiori parte, plures in inferiore, ut Chelidonium majus. Quod magnitudinem, grandem Capparis, Mandragora, Cucumis ſylveſtris, Bryonia poſſident: exiguam Centaurium minus; tenuem & gracilem Aſarum, Gramen, Ariſtolochia clematitis. Poſitiones fortaſſis non omnibus radicibus eædem, ſi terram ſpectes. Etenim quædam totæ terra occultantur, quædam ex parte qua caulis emergit extra terram eminent, ut Raphani quoddam genus. Quæ vero totæ terra teguntur, aut alte ſe in terram defigunt, aut tantum terræ ſuperficiem occupant. Omnibus tamen radicibus proprium eſt terræ inherere, aut alteri rei, quæ proportione telluri reſpondet. Idcirco dicebat Theophraſtus poſitionis rationem in floribus, fructibus, germinibus foliiſque tantum accipi, non in radice, uti nec in caule ramiſque, quod caulis ſemper radici inhærere debeat, rami autem cauli.

Magnitudine

Poſitione.

CAP. X.

Caulium differentiæ.

CAulium quoque à figura deſumuntur differentiæ. Nam alii recti, obliqui, & per terram ſparſi, aut ad cœlum ſe attollentes; alii intorti, & quodammodo in ſpiram convoluti: alii rotundi, quibus maxima pars Plantarum donata eſt, omnes Frutices, Arboreſque, multaque Herbarum genera; alii plani hoc eſt anguloſi, qui aut ſunt duorum angulorum, ut Narciſſi, trium, ut Cyperi, quatuor, ut Marrubii cunctarumque Herbarum quæ in caule non geniculato bina è regione promunt folia ſibi invicem oppoſita, mox poſt modicum intervallum alia duo paulo ſuperius, aut inferius ex illis orientia lateribus, quæ à prædictis duobus nuda relinquebantur. Quo fit, ut non ſine eleganti ſpectaculo, ſi quis

A Figura.

Caules anguloſi

Digitized by Google

caulem ramumve foliatum decerpſerit, & ab uno fine recta oculis collimantibus alium reſpiciat, in crucis modum diviſa folia cernat; ut in Cruciata Dodonæi & aliorum. Sunt, & aliis caules pentagoni, aliis hexagoni; ut Lyſimachiæ purpureæ trifoliæ, quæ in agro Patavino naſcitur. A colore, alii unius, rubri, viridis, albi, nigri, aut alterius; quidam duobus tribuſve coloribus maculati: nonnulli incani, & molli lanugine obſiti, ut Lychnidis coronariæ. Cæterum qui prorſus eſſet atro colore, nondum mihi in Herbarum genere conſpectus eſt. Caulis autem color propriè cortici debetur: quoniam quo corticem, aut tegumentum exterius donatum colore videmus, eum toti cauli fallaci loquendi brevitate tribuimus. Alium pars caulis interna, alium externa colorem habet. Sub viridi cortice nigra, aut alba ſæpe latitat medulla. Sic aſperos, leves, ſtriatoſque caules Herbarii dixere, quorum cortices, & tegumenta viſu, aut tactu talia apparent exterius. Dicuntur & alii nodoſi, ut Arundinis; geniculati, ut Garyophylli, Saponariæ quam Cruciatam vocant: molles, teneri, pingues, quorum ſubſtantia lenta eſt, facile frangitur, digitiſque teritur: ſolidi, denſi, rari, ut Arborum; cavi ut Sambuci, Arundinis, quorum internæ caulis parti ineſt cavitas. Sapor autem, & odor alius ineſt externæ caulium parti, alius internæ. Cinamomi cortex acri, ac ſuavi guſtu ſuaviſſimum odorem ſpirat; matrix vero odore ſaporeque prorſus carere videtur. Numeroſos caules producit Solanum furioſum, quippe quod decem, aut duodecim emittit teſte Dioſcoride; ſenos, ſeptenoſque ex una radice Secale; tres, aut quatuor Alica; ſingularem Arbores, Oreoſelinum, & alia infinita. Sunt & caules aliis grandes, aut parvi; aliis craſſi, aut tenues, aliis longi aut breves. Quæ omnes differentiæ, & ramis adſcribuntur. Triangulos tamen ramos non memini me obſervaſſe. Illud

Lyſimachia purpurea trifolia noſtra.

A colore

Tactili qualitate.

Sapore odoreq́;

Numero

Magnitudine

his

his addendum unicoque ſi ramo nullam reperiri Stirpem duobus ad minimum prædita eſſe debet, in quos caulis ſe dividit. Quocirca miror nonnullos Græcos Artemiſiam ramoſam μονόκλωνον appellaſſe, atque recentiores quoſdam, hos fortaſſis imitatos, idem epiphetor quibuſdam Herbis appoſuiſſe. Sed Græci illi rami appellationem in caulem tranſtuliſſe mihi videntur.

CAP. XI.

Foliorum differentia

FOlia teretia ſunt ſempervivo vermiculari; aliis plana, aliis triangula ut Scammonio teſte Dioſcoride aliis quadrangula; aliis rotunda, ut Cappari, Cyſtho, Cotyledoni; ſubrotunda, ut Anagallidi: in extremis oris anguloſa, ut Hederæ novellæ antequam fructum ferat, item Tuſſilagini: mucronata, Gramini, Iridi, Gladiolo: recta, incurva, gibboſa, ut Hyacintho, Auriculæ muris alteri Dioſcoridis; concava, Umbilico Veneris, Dipſaco, quæ ſinu ſuo aquam imbreſque ſuſcipiunt, ac etiam continent. Inciſorum foliorum alia profundas inciſuras habent, ut Papaver erraticum, Raphanus, Staphiſagria, Verbenaca, Coronopus; alia tantum in ſuperficie ſeu perambitum; & horum alia ſerrata ſunt, ut Urticæ; alia crenata, quorum inciſuræ nequaquam ſerræ modo denticulatæ ſunt, ſed obtuſiori mucrone præditæ. In eſt etiam diviſuris multitudo, & paucitas, nonnulliſque certus earum numerus, ut Panaci Herculeo cujus folia quinque diviſiones habent. Color aliis unus, ruber, albus, niger, luteus, viridis; aut duplex triplexque, ut generi Bliti, quod tricolor appellant, à triplici colorum varietate, qua in foliis annotatur (nonnulli hoc Plinii Sophoniam volunt) color item aliis unus idemq; eſt prona ſupinaq; parte, aliis diverſus

A Figura.

Foliorũ inciſorũ differentiæ.

Colore.

Sophonia Plin

Voco foliorum planorum pronam eam partem, quæ cœlum ſpectant, ſupinam vero, qua terram aſpiciunt. Rubi folia ſupina parte incana ſunt, prona vero viridia. Lamium verum Plinii, quod ruſtici Bononienſes Milzatellam vocant, prona parte in medio foliorum maculan habet longam per longitudinem. Candida incanaque folia plerunque ob lanuginem denſam, qua pubent,candida ſunt,ut Marrubii,Lychnidis,& Verbaſci: cæteræ partes quæ lanugini ſubſunt, virides. Appellantur etiam folia rara ſolida,denſa,quæ denſam,raram,ſolidam aut ſpongioſam habent ſubſtantiam: fiſtuloſa quibus ineſt cavitas,ut Cæpæ. Cribri modo multis foraminibus perforata ſunt Hyperici folia,item Othonnæ, ut author eſt Dioſcorides. Nec deſunt tenera,ut Chelidonio; pinguia, ut Acantho; dura,ut Oxylapatho, Graminibus nonnullis; aſpera, ut Cucumeri ſylveſtri,Symphyto majori: inferiori tantum parte ſeu ſupina aſpera,ut Aſpleno; lævia, & glabra, ut Acantho,Mandragoræ;criſpa,ut Braſſicis nonnullis,atque Ocymis. His adde varios ſapores odoreſque, quorum nonnulli tantum in ſuperficie habitant,ut ex iis foliis, quæ trita odore ſpoliantur, conjicere licet; quidam in parte interna tantum ſunt, ut quæ non niſi fricta manibus odorem ſpirant,aperte ſatis commonſtrant; quidam per omnes foliorum partes ſparguntur,ut ex iis foliis conſtat,quæ trita odorem haud amittunt, & antequam terantur eundem exhalant. Numero profecto plurimum variant. Quibuſdam certus conſtitutus eſt foliorum numerus,aliis incertus. Unum Unifolio; duo Ophridi; tria nonnullis Tulipanis; & aliis quibuſdam Herbarum generibus; quatuor Herbæ Paridi,& Tetraphyllo: plura aliis multis. Incerto foliorum numero præditarum, aliæ rara habent, hoc eſt pauca, aliæ admodum folioſæ, ut Thymus, Aſparagus. Cernuntur & gran-

Lamiū verum Plinii. Milzatella.

Raritate & denſitate.

Odore ſaporeq.

Numero

Magnitudine

grandia in Braſſica, Petaſitide, parva vero in multis aliis: acrſſa in Telephio, Sempervivo, Aloë: tenuia, longa, lata, anguſta in compluribus: Nec vero ſatis eſt in his differentiis conquieſcere; quin, & ordo diligenter obſervandus venit, ac ſeries qua ſingula enaſcuntur. Magna namque Plantarum pars, alia à principio profert folia: alia dum augetur: alia dum viget, quæ cunctis præſcriptis differentiis variare ſolent. Exemplum ſit in Aniſo: Primo folium, poſt duo illa, quæ omnibus è ſemine primum oriuntur, rotundum fere profert ex uno petiolo, quod eſt per ambitum in ſummo ſerratum: (appello autem ſummum ſeu extremū in folio, quod à petiolo aut alia parte, cui adhæret, longiſſime abeſt) ſecundo tria ex uno petiolo, quorum folium extremum ſimile primo eſt, alia autem duo, quæ à lateribus petioli dependent ſibi invicem oppoſita paulo anguſtiora, & coni fere figura aut triangula, in extremo itidem ſerrata: tertio tria alia prædictis ſimilia; ſed alterutro foliorum ſibi è regione in petioli extremitate oppoſitorum paululum in extremo ab uno latere depreſſo quadranguli fere figura: quarto tria rurſus in extremo ſerrata ex uno petiolo dependentia: quorum ultimum quatuor diviſiones habet, in ſummo duas, duas rurſus alias ſuperioribus altiores ab utroque latere: reliqua duo ſibi invicem oppoſita leves in ſummo fiſſuras habent. Ita paulatim reliqua inciduntur, ut tandem ultima umbellæ vicina in totum forma à prioribus ſint diverſa. Quare, ut verum dicam, in nulla alia parte major, quam in foliis varietas. In iis poſitiones quoque diligenter conſiderandæ. Quædam tantum è radice, ut Narciſſo; alia ex caule & ramis, alia ex omnibus partibus oriuntur. In caule quadrato bina ſemper folia ſibi invicem ex adverſo oppoſita (ideoque alata dicuntur) modico intervallo diſtantia ab aliis binis, alia duo latera, quam priora, occu-

Aniſi folia.

Poſitione.

occupantibus, videre licet: item quatuor ex quatuor lateribus orientia, ut in Cruciata Dodonæi, & Erythrodano, quod Rubiam tinctorum vocant. Tria vero aut quinque, aut plura reperietis nunquam. Quibus tria ſemper ex uno petiolo ſunt folia, iis unum in extremo hæret, reliqua duo à latere ſibi mutuo adverſa ſunt, ut in Trifoliis videre licet. Sunt quæ & quinque & ſeptem ex uno petiolo dependentia habent, ut Pentaphyllum, & Heptaphyllum.

CAP. XII.

Florum differentiæ.

Floris nomine quid intelligatur. FLoris nomine ſupra, tam externas quam internas partes intelleximus quemadmodum & alii Authores. Quare hic in eodem ſignificato accipiemus. Quoniam autem interna pars floris præcipua, folia ſunt, eorum differentiæ hic tradendæ veniunt, omiſſis aliis aliarum partium. *A Figuras* Foliorum alia cava ſunt, expanſa, recta; alia repanda, & inflexa, ut Iridis: quædam fere rotunda, ut Periclymeni, teſte Dioſcoride; in orbem circumacta, ut Smilacis lævis. Cavorum figura cum animatis & inanimatis comparatur. *Campana cerulea.* Campanas imitatur folium floris Smilacis lævis, & Convolvuli cœrulei, quem Nil Avicennæ eſſe perhibent: unde ei & nomen Campanæ ceruleæ impoſitum *Digitalis florũ figura* Digitalis inde appellationem habet, quod floris folium digitalis (hoc eſt munimenti digiti, quo mulieres quæ acu victum quærunt, digitum inter ſuendum munire ſolent, ut ſine læſione impellere acum queant) ſpeciem exhibeat. *Galliopſidis* Faciem muſtelæ, & rictum quadantenus exprimunt Galliopſidis florum folia, unde Herbæ nomen. *Oris Leonis* Antirrhini quoddam genus Os leonis nuncupatum fuit, quod ori leonis hianti ſimilia eſſent. *Flores Papilionacei* Legumi num, & aliorum quorundam flores Papilionacei nominantur, quod papilionem volantem quodammodo æmulentur. Nam

Nam duplici horum flores folio conſtant; quorum alterum inferiorem ſiliquæ tegit carinam, alterum ſupra ejus dorſum protenditur, ab utroque latere paulులum ſe reflectens, alarum modo. Inciduntur pari modo & florum folia, ut ramorum, & caulium in extremo; non nunquam autem à latere. Colorum maxima in his differentia; nec tot ſpecies colorum, quot in his ſpectantur, pictoribus cognitæ. Cum enim omnes ſpecies colligere ex floribus vellem, pictoreſque optimos adirem, qui cunctas exprimerent, nullum unquam qui id præſtaret, invenire potui. Ita natura in hiſce ſuperavit humanum ingenium. Obſervantur & in foliis denſitas, raritas, aſpricies, mollicies, lævitas, ſtriæ, ſapores odoreſque omnes, par & impar numerus, certuſque, & incertus. Vnum folium Smilaci datum eſt; duo floribus papilionaceis: tria, quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo, & plura ceteris multis. Magna item aliis floribus folia, aliis parva, anguſta, lata, longa, brevia, tenuia, craſſa. In flore autem animadvertenda præcipue numerus, & poſitio, atque ordo. Multis enim tantum unicus; aliis duo; nonnullis tres, aut quatuor, aut quinque, aut ſex ſolummodo; quæ plures his edunt, nunquam certum tenent numerum. Naſcuntur alii ex radice, alii è caulis, aut ramorum latere, aut cacumine; ſemperque fere ex alis foliorum, ſi è latere (ſic enim appello partem eam, qua folia cum caule & ramis articulantur, conjunguntur que) niſi in caulis, ramive faſtigio, plures ſimul flores congeſti ſint ſine foliis. Prodeunt multi flores in cacumine congeſti, aut ſpicæ in modum, ut Lavendulæ quæ à ſpicatis floribus Spica dicitur; aut coni figura, aut thyrſi, aut verticilli, aut racemi, aut umbellæ, unde Plantæ umbelliferæ appellantur, veluti Fœniculum; aut pilæ in modum rotundi, unde Globulariæ; aut alterius forma, qua etiam fructus ſpectantur. Marrubii

A colore

A tactili qualitate & aliis

A poſitione

Latus quid.

Spica

umbelliferæ plantæ

D flores,

flores & aliarum quarundam ſimilium , in rotæ ſpeciem caules ambiunt.

CAP XIII.

Fructuum, ac ſeminum differentiæ.

Fructus quid. Semen quid. GRæcorum nonnulli, præſertim Dioſcorides & Galenu καρπȣ̃, id eſt, fructus appellatione ſemen etiam com plexi ſunt: alioqui fructus nomine dicitur id, quod ſemen continet pericarpio contectum; ſeminis autem appellatione proprie, quod ſatum Stirpem producit; quod interdum natura pericarpio caret, ut in Milio ſolis. Si autem quidam fructus pericarpium habeant, pericarpio ſpoliari debent ut ſeminentur, alioqui nil producent. Theophraſtus ubi carne, & ſemine fructum conſtare dixit, videtur innuere pericarpium ex carne conſtitutum, ut in Pomis, *Pericarpium quid.* Pyris, Nucibus. Nos autem pericarpii nomine omne ſeminis in volucrum ſignificamus, ſive membranoſum id ſit, ut in veſicis Vlmi, Staphylodendri; ſive carneum, ut in aliis multis. Seminum & fructuum eædem fere quæ ſuperiorum *A figura* differentiæ. A figura fructus alii plani, depreſſi aliqua ex parte, aut undique: rotundi, recti, incurvati, trianguli, qua- *A colore* dranguli, pentagoni, & plurium angulorum. A colore, candidi, pallidi, lutei, virides, nigri, purpurei, & ejuſmodi; ſed colores ad exterioris tegumenti partem referri de- *A tactili qualitate.* bent, à quo colore ſæpe diſcrepant intus contentæ partes, puta caro, aut pulpa. A tactili qualitate, molles, duri, ſolidi, rari, læves, aſperi, tenacique contactu veſtibus inhærentes, *Salſus ſapor in plantis.* ut Lappæ; ſtriati, cavi, ut Arbuti. Odores ſaporeſque omnes in fructibus deprehenduntur, imo etiam ſalſus. Nã quanquam Plantis ſalſum ſaporem denegavit admirandus Theophraſtus l. 9. de cauſ. Plant. c. 14. genus tamen Pyrorum Cariæ memorat, lanugine tam ſalſa obductum, ut niſi aqua abluatur, edi nequeat. Poteſt in putamine fructus eſſe ſal

ſedo

ſedo, ut Ciceris; nequaquam in ſeminis pulpa: deſtrueret namque facultatem generandi. Eſt & Stirpibus certus incertuſque fructuum numerus, ubi pauci ſunt. Vnicus flos unicum producit fructum: interdum unum, interdum plura ſemina. A magnitudine, alii prægrandes dici debent, ut Nux Indica; alii parvi, longi, ut ſiliquæ in Leguminibus; ſpica in Frumento; breves, craſſi, tenues in aliis. Fructus, aut ſemina, ſimiliter ut flores ſita ſunt ſub foliis, & ſuper folia, ut in Hypogloſſo. Addit preterea Theophraſtus ſub terra nonnulla fructus facere, ut Arachidnam. Aliud ſane hic, quam in definitione καρπῦ, per fructum intelligit, ſcilicet radices, quæ in nonnullis telluri mandātur ſeminum modo, & Plantam ſuam producunt, ut Pappas Indorum, cujus radix ab Indis in cibo uſurpatur. Radices ergo has fructus appellavit Philoſophus, quod inſtar ſeminis vim habeant generandi, quodque eſui aptæ ſint. Græci ἀκάρπους Arbores vocarunt, non quæ prorſus fructum ferret nullum, ſed quæ eſui ineptum, quaſi id tantum fructus appellatione dignum ſit, quo fruimur in menſis. Reſtaret, ut quam πολόχων (utar verbo Theophraſti) partium partes formam haberent, declararemus ad exactiorem doctrinam, niſi multa ad hanc neceſſaria cum prioribus breviter ſignificaſſemus: reliqua vero facile à quovis indagari queant, qui ea, quæ jam diximus, attente perlegerit, Plantaſque diligenter inſpexerit.

A numero.

A poſitione.

Radices ut fructus vocentur.

CAP. XIV.

De quatuor ſummis Plantarum generibus,
Quid Arbor, Frutex, Φρύγανον, Herba.

IGitur ex tot partium innumeris differentiis, innumeræ emanant Plantarum formæ, quæ ſingulas ſpecies conſtituunt. Quemadmodum autem polemarchi magnum agmen, & confuſum exercitum, in certas claſſes diſtribuunt, ſingu-

ſingulisque claſſibus ſuos ductores præficiunt: & has rurſus in centurionatus, quibus centuriones præſunt, qui ſingulis imperant militibus: ita etiam in tanta ſpecierum multitudine faciendum eſt, ut ad quædam genera reducantur, ne in iis examinandis confundatur erretque intellectus, plurimumque memoria labatur. Idcirco priſci illi ſapientes Plantarum omnium quatuor ſumma maximaque genera conſtituere, Arborem ſcilicet, Fruticem, Φρύγανον, Herbam. *Arbos quid.* Arbos eſt id, quod ſingulari à radice ſtipite aſſurgit, qui caudex vocatur, & in multos poſtea ramos majores, quos ἀκρέμονας & ὄζους Græci vocant, finditur: deinde in ramuſculos multiplices, quos iidem κλάδους, Latini ſurculos appellant: quodque non facile diſſolvi poteſt. Sic enim mihi interpretanda hæc Theophraſti verba videntur, μονοστέλεχες, πολύκλαδον, ὀζωτὸν, καὶ οὐκ εὐαπόλυτον. quæ Gaza non ſatis bene ſic vertit; caudice ſimplici, ramoſum, nodoſum, ſurculoſum, haut facile diſſolubile. *Frutex.* Frutex à doctis viris nominatur, quod à radice plures emittit ſtipites, qui poſtea ſinguli in multos ramos ſparguntur, ut Paliurus, Rubus. *Φρύγανον, Suffrutex.* Φρύγανον Theodorus Gaza, novo, non tamen contemnendo vocabulo, Suffruticem vertit apud Theophraſtum, interdum φρυγανώδη virgulta. Libro de cauſis Plantarum φρύγανα tranſtulit ignaria. uſurpantur enim ad conſtruendum focum; unde exiſtimo latinos Cremia vocaſſe, à cremando ſcilicet, *Cremium* παρὰ τὸ φρύγειν. Φρύγανον nobis videtur deſcripſiſſe Theophraſtus Hiſt. lib. 1 cap. 5. his verbis. Φρύγανον δὲ τὸ ἀπὸ ῥίζης καὶ πολυστέλεχες, καὶ πολύκλαδον, οἷον βάτος, παλίουρος: quæ ſic Theodorus. Frutex quod ab radice caudice multiplici, ramoſumque ſe attollit, ut Rubus, Paliurus. Quare aut locus Philoſophi mendoſus, aut interpres θάμνον legit, pro φρύγανον, aut φρύγανον interpretatus eſt

Fruti-

Fruticem, cum videret in Theophraſto θάμνυ definitionem deſiderari; quod miror à tã doctis, & oculatis viris ita oſcitanter fuiſſe omiſſum. Effecit vero hæc Gazæ verſio, ut magis recentiores de φρυγάνυ definitione, quam de Fruticis altercarentur, qui putarunt hanc eſſe apud Theophraſtum Fruticis definitionem. Ruellius haud bene φρύγανον ait eſſe Herbam fruticantem, quæ ramulis compluribus ſurculiſque lignoſis ſcatet, ſed minutis conſtat foliis, ut ſint veluti Fruticum rudimenta. Doctiſſimus Iulius Cæſar Scaliger exerc. 139. Cremium vult eſſe, quod unicum ſtipitem illico à radice emittit poſt bina illa folia, quæ in cunctis Plantis illico è ſeminis pulpa prodeunt: ab Arbore differre magnitudine, ſi quidem multo minus Cremium Arbore eſt, aliquod etiam annuo interitu, Agrimonia, & multa alia unicaulia quæ intereunt. Item differre à Frutice ſtipitis unitate: ab Herba, quod hæc poſt duo illa folia illico è ſemine enata, alia inſuper producat, & procedente tempore etiam ſtipes in quibuſdam aut ſingularis, aut multiplex, in quibuſdam vero nullus. Andreas Cæſalpinus Suffruticem ab Herba vivendi tempore diſtinguit. Plures enim annos Suffruticem vivere putat, aut radice tantum, ut Ferulacea, & Acanacea, quorum caules ſingulis annis pereunt: aut etiam caule, ut Ruta Sampſuchus. Herbas autem propriè appellari ſcribit, quæ poſtquam ſemen perfecerunt moriuntur ex toto, quas nos Plantas annuas appellare ſolemus, ut Fruges, & Olera plurima. Neſcio igitur in quod genus bulboſas multas retulerit, nempe Hyacinthum, Narciſſum, & alias, quarum radix perennat, & tamen ſub Herbis à Theophraſto recenſentur; ex quo & illud diſcimus, Cremium lignoſum eſſe ut Fruticem atque Arborem, quam idcirco ægre diſſolubilem eſſe ſcribit. Cæterum Scaligeri

 defini-

definitio ingenioſa ſane eſt, & diſtincta ſatis, dignaque tanto viro, quam etiam nos tenebimus. Eam tamen nego eſſe ex Theophraſti ſententia utiipſe opinatur. Nam Philoſophus paulo poſt Herbæ definitionem, ſub jungit hæc verba: *Theophr. correct.* τῶν τε γὰρ φρυγανωδῶν καὶ λαχανωδῶν ἔνια μονοστελέχη, καὶ οἷον δένδρον φύσιν ἔχοντα γίνεται, καθάπερ ῥάφανος (non ῥαφανὶς ut legitur in vulgatis codicibus) πήγανον. ὅθεν καὶ καλοῦσί τινες τὰ τοιαῦτα δενδρολάχανα. Quæ ſic Gazæ vertenda erant. Cremiorum (non virgultorum) atque Olerum quædam uni caulia ſunt, & quaſi Arboris naturam habent: ut Braſſica, (non radix) Ruta. Quamobrem nonnulli hæc δενδρολάχανα appellarunt, quaſi Oleriarbores diceres. Ex quibus verbis patet non eſſe perpetuo in Cremio unicum caulem, ſed tantum in quibuſdam, ut & Herbis. Definitioni quoque, quam Herbæ ſtatuit, non plane Philoſophus aſſentiri videtur. Hic namque Herbam definit, quod à radice folia fert antequam caulem edat; ille vero Herbam, & caule carere, & caulem habere dixit. Omitto alias rationes, quas ex multis locis Philoſophi, contra Cremii Herbæve ejus definitionem adducere poſſem. Quæ etiamſi ad contentioſos magis, quam ad veritatis amatores pertinere videri poſſint; illud tamen adferunt commodi, quod intelligimus in re ancipiti, & valde confuſa, aliquid certi ſtatuendum eſſe ei, qui aliquã ſcientiam tradere vult poſteris, ne doctrina patiatur. Approbemus itaque has Scaligeri definitiones; non quod cum Philoſopho & aliis antiquis conveniant: ſed quia quam plurimas ſub ſe contineant ſpecies natura diſtinctiſſimas, quæ non poſſunt ſub ſuo genere collocatæ inter ſe confundi, & quaſi in alienas claſſes commigrare. Nam omnes comprehendere ſub quatuor his generibus non poſſumus: quod natura agat per multa

media, de quibus dubitare aliquis poteſt, ad quæ genera referri recte queant. Hac de cauſa commodiſſime annotavit Theophraſtus, definitiones ſuas accipiendas eſſe non pro exquiſitis, quemadmodum etiam diviſiones. Quid? Sub quo genere ponam Fungos fateor me ignorare. Arbos ne, an Cremium? Neutrum eſſe poteſt; caret enim ramis, facileque diſſolvitur. Nec Frutex, quia unicum edit caulem. Nec Herba, quia foliis caret. Denique nullum horum, quia radix ipſi denegata ab ipſo Theophraſto. Et Tubera quid aliud ſunt, quam radices? Idcirco ἄσκια Græci vocarunt, quod nullam umbram faciant, aut foliis, aut ſtipite. Quare videmur recte quintum genus ſtatuere poſſe, quod Tubera Fungoſque ſub ſe comprehendat. *Fungi quintũ plantarum genus.*

CAP. XV.

De aliis quibuſdam generibus, quæ ſummis ſubſunt.

SUb his continetur magna aliorum generum turba, quorum multa una aut altera nota ſignificantur vobis. De his cum non ſit ſatis exacte à recentioribus quidquam tractatum, operæ pretium eſt plura verba facere. Quoniam horum notitia multum vos juvabit, ad faciliorem multarum ſpecierum cognitionem, ſi quando Herbarum cognoſcendarum cauſa, hortos aliave loca acceſſeritis. Horum notæ deſignantur monſtranturque primo in odore, ſaporeque aliquo peculiari & proprio. Sic Naſturtium, Sinapi, Pipera, Eruca, Mentha, Myrrhis, Libanotis, Abſinthium Amброſia, aliæque Herbæ & Cremia, ex odore à nobis cognoſcuntur. Nam cunctas Herbas, quæ exempli gratia vulgaris Naſturtii odorem ſaporemque habent, inter Naſturtii genera recte collocari poſſunt, etiamſi partium forma à vulgari Naſturtio multum varient. Quod Herbarii noſtri Naſturtium Indi- *Nota generum in odore & Sapore. Naſturtium unde præcipue cognoſcatur*

cum appellant, nil cum Naſturtio vulgari ſimile habet, præter odorem & ſaporem. Secundo à virtute ſingulari, ut Conſolida, Saxifragia & ejuſmodi. Inter Herbas, quæcunque vulnera glutinant, Conſolidæ dici poſſunt; quæ calculos minuunt, Saxifragiæ, etiamſi non parum forma inter ſe diſcrepent ſpecies, ſufficit, ut in virtute conveniant ad horum generum nomen acquirendum. Hæc ratio eſt cur tot ſpecies Saxifragiæ, & Conſolidæ, à recentioribus ſint recenſitæ. Percipiuntur & tertio quædam genera ex aliis accidentibus variis. Sed quæ quarto à partis alicujus nempe radicis, foliorum, floris, ac fructus forma ſpiniſque, ut Acanacea, deſumuntur, deinceps enumeranda examinandaque veniunt; quod hæc & multa ſint, & difficiliora, magiſque in formis Plantarum nos inſtruant. Ex radice igitur Orchides, Palma Chriſti, etiam alia perquam pauca cognoſcuntur: ex foliis Vnifolium, Bifolium, Trifolium, Quinquefolium, Chondrilla, Linaria, Ranunculus, Anemone, Iris, Narciſſus, Hyacinthus, Lilium, & alia multa: ex fructu, ut Arborum magna pars præcipue mitium ac domeſticarum, Geranium, Papaver & cætera, quorum deinceps notæ exactius commonſtrabuntur.

A virtute · *A forma partis*

CAP. XVI.

De Orchide, Satyrio, Palma Chriſti.

CVnctæ Herbæ quæ bulboſas binas, aut ternas habent radices inſtar teſticulorum, ſemen humanum quodammodo redolentes, Orchides cenſentur, vulgo, Satyria: quamquam proprie Satyrium ſit, quod ternas habet radices, Orchidum radicibus ſimiles; unam quæ ſurſum erigitur virilis membri forma, duas alias inferius ex eodem initio, more teſticulorum, dependentes. Cum his eadem eſſet Palma Chriſti, niſi radices latiores eſſent ac depreſſæ magis, & in

& in tres, quatuor, aut quinque partes in extremitatibus diviſæ inſtar digitorum manus. Ideo Palmam Chriſti nominarunt.

CAP. XVII.

De Trifolio.

NUlla vox pluribus Plantis communior quam Trifolii; qua non modo Herbarum varia genera, ſed etiam Arborum ac Fruticum complectimur; quod cuncta ea Trifolia ſint, quæ ſemper terna folia tantum proferunt in unius pediculi extremitate; duo à latere ſibi invicem oppoſita, atque tertium in extremo, quemadmodum in vulgari Herba, quæ Trifolium appellatur, conſpicimus. Inter Arbores eſt Laburnum & Anagyris, quæ à Laburno fœdo odore præcipue differt. Inter Frutices Cythiſus, ſub quo & Acaciam alteram Mathioli comprehendo. Geniſtæ quædam ſpecies flexibilibus ramis à Cytiſo differt: hujus enim rami cauleſque lignoſi ſunt. Adeo vero tria hæc folia Cythiſo propria ſunt, ut cunctos Frutices, etiam ſi ad Arboris naturam quodammodo accedant, tribus foliis uno pediculo inhærentibus præditos, Cythiſos appellent Herbarii, à quibus multæ eorum ſpecies deſcribuntur. Inter Cremia & Herbas multo plura comperietis genera; quæ fere cuncta hic recenſebo, non omiſſis cujuſque magis propriis partibus. Trifolium vulgare, quod pratenſe vocant, flores edit aut albos, aut purpureos, aut luteos, aut alterius coloris, in ſummo caule in brevem veluti ſpicam coagmentatos: deinde ſemen rotundum in parvis ſiliquis. Quod autem in agro Salamantico Cluſius obſervavit, petiolos ex alarum finibus prodeuntes habebat, quibus flores coagmentati ſuſtinebantur purpurei, & his ſuccedebant membranei folliculi ſemen exiguũ continentes. A dictis Trifoliis præcipue odore differt, quod Bitumi-

Laburnum. Anagyris. Cythiſus.

Trifoliũ pratenſe

Trifoliũ

Aſphaltites bituminoſum vocant & Aſphaltites, quia bituminis odorem ſpiraret, alii Menianthes. Loti duo recenſentur genera apud Dioſcoridem, hortenſe & ſylveſtre. *Lotus* Hortenſis nullam nobis notam ſignificavit; imo ne Trifolium quidem eſſe ſcribit: unde multi Lotos etiam plurium foliorum quam trium, nobis monſtrant. Conſtat tamen Lotum hortenſem inter Trifolia poni debere ex eo, quod Loto ſylveſtri folia Trifolii pratenſis appinxit, ſed ſemine Fœnugræci, minore tamen, guſtuque medicato. *Melilotus* Melilotus, Sertula Campana Latinis dicitur, quod antiquitus coronas & ſerta ex hac facerent, optimaque in Campania naſceretur. *Sertula Campana* Dicitur autem Melilotus, quia folia ſunt mellei coloris, qualia & in Trifolio quodam odore Fœnugræci obſervavi. Folia autem Meliloti odoris boni ſunt, quo præcipue (quantum ex Veteribus colligere licet) à Loto ſylveſtri differt. Addunt huic ſemina guſtus medicati. Pro Lotis multæ Trifoliorum ſpecies hodie circumferuntur, quæ cum aliis Trifoliis confunduntur, adeo, ut cuncta quæ præter tria illa folia vulgaris Trifolii foliis ſimilia ab extremo pediculi dependentia, alia bina cauli aut ramis ſine petiolo annexa & ſibi invicem oppoſita, ac quaſi alata habent, inter quæ petiolus trium foliorum enaſcitur, Loti cenſeantur. *Medica* Medica, ut author eſt Dioſcorides, Trifolio pratenſi omni in parte ſimilis eſt, preterquam in fructu, quem lentis magnitudine promit, ſed contortum, ut Siliqua (κεράτιον.) Ex qua deſcriptione nonnulli, qui κεράτιον apud Dioſcoriden corniculum interpretari cupiunt, nobis pro Medica proponunt varias Trifolii ſpecies, quarum fructus aut lunæ in modum incurvati ſunt, aut inſtar teſtæ cochleæ corniculorumve intorti. *Fœnugræcum* Fœnugræcum ſiliquis ſuis oblongis ſe prodit, corniculis ſimilibus, in extremitate acuminatis, ſed maxime odore gravi,

gravi, quo & tota Herba prædita eſt. Ononis quoque inter odorata Trifolia numeranda, ſimilis Fœnugræco, ſed lignoſior fruticoſiorve. Ejus enim folia odorata ſunt, tum illius, cujus rami aculeos gerunt, tum alterius, quæ prorſus ſpiniſcaret. Flos utrique papilionaceus, ſemenque in ſiliquis Viciæ ſimilibus. Reperitur & hujus generis in montibus Senenſibus, quod capreolos, ut Vicia, gerit ſine ſpinis, odore jucundiſſimo, qui diu in Planta exſiccata ſervatur. Lagopus Græcis atque Latinis aliquibus Trifolium humile appellatur. Huic caulis rectus, ac in cacuminibus ramulorum ſpica lanuginoſa hirſutave, pedem leporis imitans, unde Lagopi nomen: in ea ſemen continetur. Reliqua vero Trifoliorum genera, ad alia quædam referri poſſunt quorum notitia, aut à flore, aut à fructu petenda eſt, ut Anemones ſpecies, Fragaria, Tribulus quidam, ac inter legumina Cicer quoddam ſylveſtre, tum Phaſeolus, & ſi quæ ſunt alia.

Ononis — *Ononis Senenſis* — *Lagopus*

CAP. XVIII.

De Pentaphyllo, ſive Quinquefolio.

INter Arbores Staphylodendron, inter Frutices pauciſſima ab uno pediculo quinque folia ſemper dependentia habent. In Herbarum genere nonnulla quæ Pentaphylla, & Quinquefolia dicuntur. Horum flores quinque foliis diverſi coloris, raro pluribus conſtituuntur. Tormentillam nonnulli cum Quinque foliis confundunt. Diſtat tamen numero foliorum florum, & foliorum Herbæ. Flos enim ex quatuor foliis conſtat luteis: folia in uno pediculo ut plurimum ſeptem.

Staphylodendrũ — *Tormentilla*

CAP. XIX.

De Herbis Intybaceis, Chrondrilla, Hieracio.

INtybaceæ Herbæ omnes inter Olera recenſeri debent. κιχοριώδη appellat Theophraſtus Hiſt. l. 7. c. 7. propter ſimili-

militudinem foliorum quam habent cum Intybo. Eorum multa ſunt genera, Seris, quam nunc Cichorium dicunt, Chondrilla, Sonchus, Lactuca, Hieracium, & alia quædam nomine tantum cognita apud Theophraſtum, & Plinium. Priora autem non ſatis exacte à veteribus deſcripta, quod antiquis illis temporibus pluſquam ſatis eſſent nota. In errore verſantur recentiores Herbarii, qui nobis multas Chondrillas ob oculos proponunt flore luteo: cum tamen ſimilem Cichorio, hoc eſt cœruleum, Chondrillæ adſcripſerit Dioſcorides, quemadmodum etiam & caulem, & folia: Unde nonnulli Sylveſtris Cichorii ſpeciem arbitrabantur. Diſtat tantum ab Intybo, quod folia, flos & caulis, ſemenq; graciliora tenuioraque ſint; & in ramis gummi maſtichi ſimillimum edat; cujus granum concretum χόνδρον Græci dicunt; hincque Chondrillæ vox. Nec minor eorum eſt error, qui nobis multas Cichorii ſpecies luteis præditas floribus enumerant, ſi vulgare Cichorium verum ſit veterum, ut hactenus omnes arbitramur. Harum pleraſque ad Hieracia, & Lactucas referendas cenſeo, & ad alia quædam Intybaceorum genera, quorum nomina extant apud Theophraſtum & Plinium. Hieracia duo deſcripſit Dioſcorides, magnum & parvum. Vtrique folia Sonchi, flores lutei: magno flores tales in oblongis capitulis; parvo flores in orbem circinati. Conſtant Intybaceorum flores ex multis foliis, ſæpe in extremitatibus ſerratis, luteis aut lacteis, raro rubris. Vnam enim Hieracii ſpeciem purpureo flore novi.

Chondrilla

Cichorium

Intybaceorum floris

Caput XX.

De Braſsica.

Braſſicæ multas ſpecies faciunt veteres atque recentiores. Omnes folio ſunt carnoſo, pingui, criſpo, aut lævi, aut laciniato & inciſo, aut ſine diviſionibus, nigro, aut albo, aut

rubro

rubro, aut viridi, multum ſucci in ſe continente. Flos iis luteus, aut albus, quatuor foliis conſtans : ſemen in ſiliquis. Braſſicæ marinæ ſpeciei Penæ Monoſpermos dictæ, quod *Braſſica* ſingulæ ſiliquæ unicum tantum ſemen contineant, flos è ſex *mono-* foliis conſtituitur. Quæ autem vulgo Soldanella dicitur, *ſpermos* nequaquam ad Braſſicas referenda. Flore, & folio herba, atque floris Convolvulus; virtute vero Scammonium eſt.

CAPUT XXI.

De Junco.

NOtiſſima herba eſt Juncus ; prope paludes frequens, quanquam arenoſa, aridaque etiam loca non careant Junco. Proprie Juncos appellamus, quorum folia & caules ſcirpi nunc vocantur à multis, qui à radice oriuntur teretes, *Scirpi.* glabri & ſine nodis; interdum etiam anguloſi, intus cavi, medulla molli & alba pleni, aut ſpongioſi, denique flexiles. Cæſalpinus vocat Juncos caules enodes flexileſque, negatque folia à caulibus differre. Nos folia cenſemus, ubi fructum aut florem in caule nondum gerunt; ubi gerunt, caules. Cœterum anguloſos interdum hos caules aut folia dixi. Nam hujus generis triangularis in foſſis Patavinis mihi *Iuncus* comparuit. Sunt inter veteres, qui Cyperum etiam Juncum *triangu-* appellarunt, quod caulem edat Junco vulgari ſimilem, in- *laris* tus cavum, medulloſum, foris ſine nodis ac foliis. Teres *Cyperus.* hic eſt in Cypero, quem Iuncum floridum appellat Mathio- *Iuncus* lus; anguloſus in Cyperis, quos Dioſcorides & Plinius de- *floridus* ſcripſere. Reperitur enim frequenter triangulari caule, raro quadrangulo, qui Iuncus quadratus à Celſo nominatur. Folia Cypero anguſta, plana, glabra, & Porro ſimilia, quibus maxime à vulgari Iunco diſtinguitur. Squinanthum *Squinan-* autem officinarum, Græci quoque σχοῖνον & σχοῖνον ἀρωματικὸν *thum* nominant ; Latini Iuncum odoratum, Celſus Iuncum ro-

tundum, ut à Iunco vulgari, & Cypero qui triangularis ut plurimum eſt, diſtingueretur. Raro ad nos hæc Herba adfertur integra cum caule ex Arabia. Vidi caulem ejus rotundum, foliis alternatim obſitum, in quorum alis flores continebantur, folia Gramini ſimilia, cujus potius eſt ſpecies. Et ſane adhuc me latet, cur Iuncum peregrinam hanc Herbam dixerint, cum neque caulem, neque folia Iunci habeat. *Typha* Parum à Cypero differret Typha, (folia enim ſimilia, enodis caulis, rotunduſque, & in ſummo flos, aut fructus) ni durus caulis, & lignoſus eſſet inſtar Arundinis, & flos ſeu fructus tornatæ clavæ ſimilis.

Cap. XXII.

De Equiſeto.

IVnco ſubjungatur Equiſetum forma parum diſſimilis. Hippurin Græci vocant, Latini Equiſetum, & Caudam equinam, quam Herba hæc altius accreſcens dependentibus comis refert. Caule & folio eſt Iunceo, id eſt rotundo, geniculato, & in ſe infarcto. Vt breviter dicam, ni folia aut ramos (utroque modo dici poſſunt partes in quas caulis Equiſeti ſe dividit) proferret, Iuncus geniculatus merito appellari poſſet.

Cap. XXIII.

De Lino, & Linaria.

LIni & Linariæ genera folia & flores produnt; cunctis enim oblonga, anguſta, acuminata in caule. Linaria à foliorum ſimilitudine quam cum Lino habet, nomen accepit. Diſtinguuntur flore & fructu. In Lino ſive ſylveſtre ſit, ſive ſativum, flos ex quinque foliis conſtat cœrulei coloris aut albidi, aut rubeſcentis, aut lutei: Linariæ vero flores figura varii. Vulgaris quam Oſirim nuncupat Dioſcorides, flores edit luteos à fronte latiuſculos, clauſoſque

que, os ranæ imitantes: cauda anguſta eſt, inflexa, ut Conſolidæ regalis; foliis Lini, qualia etiam in Eſula minori conſpiciuntur. Herbarii primùm naſcentem Eſulam à Linaria vulgari diſtinguunt, quod ex Eſulæ caule aut foliis lac emanet, è Linaria minime. Hoc ait tritus verſiculus:

Eſula lacteſcit, ſine lacte Linaria creſcit.

Cæterum quaſdam propoſuerunt noſtri Neoterici Linarias, quarum folia non ſunt Lino ſimilia, ſed flores vulgari Linariæ tantum, ut Linaria odorata, & Linaria Valentina Cluſii.

CAP. XXIV.

De Vrtica.

MEnthæ ſimilia ſunt Vrticæ folia, hoc eſt lata, in acutum deſinentia, undique ſerrata. Natura urendi ſe prodit, diſtinguiturque à Mentha, quod hæc non urat, & odorata ſit. Plinius à foliorum forma Vrticam Herculaneam nominavit, quæ odorata eſt. Ego hanc inter Calamentha ponendam puto, ſi non tactu ſimul cum odore mordeat. Vrticæ valde ſimilis Herba eſt, quam mortuam Vrticam nominant, quia tactui innoxia eſt. Ejus duo genera, unum Lamium vocant, quod hujus flores cucullo larvatam faciem quadantenus repræſentent; alterum fœtidum quod Vrticam fœtidam dicunt, & Galeopſim, quia galei, id eſt, muſtelæ faciem, & rictum quodammodo flores referant.

Mentha *Vrtica mortua* *Lamium* *Galeopſis*

CAPUT XXV.

De Verbaſco.

EX folio, & flore maxime inter cæteras Herbas cognoſcitur Verbaſcum, quod Græci φλόμον vocant. Vulgare Verbaſcum, hoc eſt Thapſum barbatum, (à cujus foliorum aut florum ſimilitudine, multa Herbarum genera Verbaſci nomen adepta ſunt) folia habet lanuginoſa, candida, aut virentia, aut ſubrubra lataque: florem fert patulum, unico folio

Thapſũ barbatũ

lio conſtantem in quinque partes diſſecto, qui levi motu decidit, album, aut luteum, aut etiam rubrum. Flores tales *Blattaria.* producit etiam Blattaria, quæ ideo ſæpe fallit pro Verbaſco, id eſt, Thapſo Barbato, accepta; quocirca, & hæc inter Verbaſca venit collocanda. Cætera vero genera quæ hoc flore carent, à foliorum ſimilitudine, quam cum Verbaſco vulgari gerunt, à recentioribus Herbariis Verbaſci appellationem ſortiuntur; ut quod Silveſtre vocat Mathiolus, Salviæ folio, ſed in cano, denſa lanugine obſito, veluti Verbaſcũ, inter Cremia reponendũ potius quã inter Frutices: Scaliger interHerbas collocavit. Florẽ fert in verticillis craſsũ in caule per intervalla diſpoſitis, ut Marrubiũ. Hic luteus eſt aut aureus, fiſtulæ modo concavus, cujus pars poſtrema in duo veluti labia dehiſcit, ligulamque è rictu promit. Phlomides recenſentur tres à Dioſcoride admodum mutila deſcriptione; Verbaſcula interpretantur. Scio φλομίδα non eſſe *Phlomis* diminutivum τȣ̃ φλόμȣ, ſed φλομίδιον. Credo à foliorum hirſutie Phlomides appellari. Florum formam non adſcripſit Dioſcorides; ideoque plura proponuntur Phlomidum genera à Neotericis, quam deberent. Sunt qui prima duo Phlomidum genera haud eſſe foliis hirſutis tradant, ſed tantum tertium, quod Lychnitim cognominant; propterea quod hoc aptum ſolum modo eſſe ſcribat ad ellychnia. Idcirco *Herba Paralyſis.* prima Phlomidum genera cenſent eam Herbam, quæ Paralytica, & Arthetica vulgo dicitur, cujus multæ ſunt ſpecies. Omnes ferè in caulis nudi vertice flores in umbellæ modum ferme congeſtos luteos, aut albos, aut rubros in quinque folia diſſectos, aut ex uno folio quinque inciſuris prædito conſtantes, è caliculis denticulatis producunt. Verum non vident Dioſcoridem his folia tribuiſſe hirſuta quæ in

noſtra

noſtra Paralyſi deſiderantur. Sunt enim aut lævia, aut criſpa Lactucæ modo; hinc Lactuca ſylveſtris in hac regione vocatur.

CAP. XXVI.

De Gramine, Frumento, Milio, Panico.

INter Herbas quæ radicem fibratam habent bulbo carentem, longoque, & anguſto ſunt folio, duo præcipua genera memorantur; Gramen ſcilicet, & Frumentum. Quæcunque autem calamum, caulemve duriorem lignoſioremve producunt, Cremia rectius appellari poſſent, quam Herbæ, quod cremari queant. Gramen unum, quod Parnaſſium vocant, quoniam in Parnaſſo monte oriatur, ſola forma, & foliis imprimis, quæ Hederacea ſunt, differt à cæteris omnibus Graminum ſpeciebus, quorum multiplex eſt in ſpica aliiſque partibus differentia. Aliquando centum Graminum ſpecies numeravi, nec pauciores alii, qui ante me ſcripſere; quanquam inter has quædam exiſtant, quæ neutiquam inter Gramina conſtitui debent. Dicitur Gramẽ à germinando, quod cito, multumq; germinet, à Græcis πόα, qua voce etiam quamcunq; Herbam intelligunt. Frumenti autem tria ſunt genera; Triticũ, miliũ, panicũ. Triticum rurſus quatuor complectitur genera; Triticum proprie dictum, quod πυρὸν & σῖτον Græci vocant, Hordeũ, Secale, quod multi Siliginem volunt, Avena, quibus & quintũ addere poſſumus, nempe Orizam. Hæc σιτώδη & σιτηρὰ vocat Theophraſtus, quod ſemina horum Tritici vulgaris ſemini ſimilia quodammodo ſint, hoc eſt, oblonga, & per medium ſecundum longitudinem leviter diviſa: Gaza Frumentacea, ſed haud ſcio an rectius Triticea? Nam etſi Frumentum ſæpe pro Tritico ſumatur apud Latinos ſcriptores; communiter tamen per Frumentum intelligunt una cum Triticeis, alia quædam

Gramen Parnaſſium.

πόα.

Frumenti genera

Tritici genera

 Fru-

Frugum genera, ut Milium, Panicum, & ſi quæ ſunt cæterà ex quibus panes confici ſolent, σιτηρὰ dicta Dioſcoridi lib. 2. cap. 108. Columella, atque etiam Plinius inter Frumenta, Panicum Miliumque repoſuerunt. E gluma facile excutitur Triticum, cujus granum lævi eſt cortice; Hordeum vero aſperiore, utpote qui ipſa gluma tegatur, in cujus faſtigio ariſta eminet. Idem cum Hordeo videri poſſet Oryza ni rotundius illi eſſet ſemen, ac ovi veluti figura, aſperiorique, & ſtriata gluma præditum. Secale granum eſt oblongum prædictis nigrius atque ſtrigoſius, nec glumis tectum. Oblongum pari modo quin etiam Avenæ eſt; ſed glumis opertum, & ſuperiori parte exiguis pilis hirſutum. Semen rotundum parvum, tenui tunica lutea veſtitum promit Milium. Nec Panicum valde diſſimile, niſi quod granum hirſutius eſt, ſplendentibuſque luteis folliculis opertum. Qui vero quantum ſpica aliiſque partibus hæc genera differant, ſcire cupiunt, ſcriptores adeant. Mihi nunc ſatis eſt ſummatim ac generatim generum eorundem differentias aſſignaſſe, ut ſciant eis tantum præcipue à Graminum generibus diſtingui.

Tritici vulgaris ſemen. Hordei oryzæ ſecalis avenæ milij, panici.

Cap. XXVII.

De Tithymalo.

Tithymalus Lactaria autore Plinio, & Lactuca caprina nominatur, quod capræ ea innoxie veſcantur. Lactaria & Lactuca dicitur, quod lacteo ſucco turgeat, qui profluere aut emanare conſpicitur detractis foliis, aut caulis parte. Hujus multa ſunt genera, Characias, id eſt, Vallaris, ſic dictus quia vallis ſeptiſque muniendis aptus ſit, aut quod plerunque his in locis proveniat: Myrſinites, quia folia Myrti habet: Paralius, id eſt, Marinus, Helioſcopius, Cypariſſias, Dendroides, Platyphyllos, Eſula quam Pythyuſam vocant, Lathy-

Lathyris quæ Catapuria minor dicitur, Peplus, Apios. Ad hæc variæ Tithymalorum ſpecies reducuntur. Cunctis diverſæ radices, item caules, folia, flores, fructuſque. In eo conveniunt, quod caules in ſummo ſpargantur in ramulos junceos ad minus ternos, quibus alia quàm in caule folia adnaſcuntur, rotundiora ſcilicet, & ab utroque latere bina, quæ in nonnullis generibus à ſe invicem ſeparata ſunt; in plurimis ſibi uſque adeo adnata ut labrum, aut pelvim aut calicem oblongum, vel oblongum acetabulum imitari videantur, per quod juncei rami tranſeunt (veluti in Perfoliata) qui flores continent ſummo fructui inſidentes. Hanc ramorum ſeriem Dioſcorides lib. 4. cap. 168. comam appellavit. Rizotomi hodie umbellam, quod umbellæ in modum hi ramuli dividantur.

CAP. XXIIX.

De Violis.

MUltis Herbis ac Cremiis, iiſque nihil inter ſe ſimilibus, Violæ nomen inditum à veteribus; qui fortaſſis hoc nomine pulchros flores, prius cæteris verè apparentes ſignificarunt. Nam ἴον (ſic Græci Violam vocant) ἀπὸ τοῦ ἔαρος dictum volunt; quoniam prius cæteris floribus veris tempore proveniat. ἴον μέλαν & μελάνιον, Latinis Viola nigra & Martia, quod Martio menſe floreat, vulgo cognita Herba eſt, non modo frequens in Pharmacopœorum officinis, qui ejus flore quinque foliis conſtante, utuntur ad conficiendos ſyrupos violaceos; ſed etiam in olitorum hortis. Flori hujus peculiaris color, quem Virgilius & Theophraſtus admodum licenter nigrum, Dioſcorides purpureum dixere; à cujus ſimilitudine color Janthinus, hoc eſt, Violaceus nomen accepit. Quod vero Græci Leucoium appellant, hoc eſt, Violam albam (à foliorum ut quidam putant canitie, *Viola Martia.* *Leucoiũ.*

F 2 non

non à florum colore, qui aut albus eſt, aut purpureus, aut luteus, & ut nonnullis placet, etiam cœruleus, qualis tamen nondum mihi conſpectus) Cremium eſt; caule ſcilicet lignoſo, recto, rotundo, ramoſo; foliis oblongis, ut plurimum candidis, & incanis Verbaſci modo; floribus odoratis ex quatuor foliis conſtantibus, candidis, purpureis aut luteis; hinc ſiliquis oblongis, anguſtis, in quibus ſemen depreſſum continetur. Vulgus Violam vocat, quæ flore eſt luteo;

Keyri Plinio, & Gallis Viola lutea; Arabibus, & officinis Keyri.

Leucoiũ bulboſũ Theoph. Radicem habet lignoſam, fibratam. Aliud ab his Leucoium Theophraſti, quod bulboſum cognominant, quia huic radix bulboſa ſit, è qua bina, aut terna folia oblonga & anguſta prodeunt; deinde caulis, atque in ejus ſummitate flos unus aut alter, è vaginula ſuo pediculo propendens, albus, ſex conſtans foliis, tribus externis, & duobus internis, in cujus medio ſtamina cum luteis apicibus, Campanellas vulgus vocat. Apud Longobardos ultimis Februarii diebus floreſcere incipit. Hæc Herba eſt, uti & illa quoque quam Violam matronalem, Damaſcenam, & marinam appellant: alii

Heſperis. Heſperida, quod noctu, aut circa veſperam flos magis oleat; Fuchſius Leucoium. Nam flos illi fere Leucoji, quod Cremium eſt, nec non & fructus: folia per ambitum ſubnigra, leviter crenata Drabæ modo. Huic affinis eſt ea quam Vio-

Bulbonaca. lam latifoliam, alio nomine Bulbonacam, & Lunariam raphanitim vocant: item quam Lunariam odoratam & regiam, & Græcam. Utrique folia lata ſunt; ſed Bulbonacæ aſperiora, Raphani modo, & crenata; Græcæ vero molliora, & per ambitum ſerrata. Utrique flos quoque Leucoji quadrifolius, purpureus, aut ſubcœruleus: ſed fructus latus, foliaceus, fereque rotundus. Adſcribunt & Violæ nomen recentiores Medio Dioſcoridis, quam Marianam Violam vocant.

Digitized by Google

vocant aliqui; & Calathianæ ſeu Campanulæ, quam autumnalem Galli, nec non quibuſdam Cariophyllis, quos Violas barbatas Dalechampius.

CAP. XXIX.

De Cariophyllis.

CAriophyllorum appellatio à florum forma eſt; ſiquidem flos apertus una cum calyce, cariophylli fructum, qui ex India defertur, plane refert. Calyces ejus ſunt longi, teretes, glabri, fere ſemper orbiculo ſuperiore denticulati, ex quibus flores pulcherrimi Cariophyllorum fructuum ſæpè odore, quinq; aut ſex foliolis conſtantes ubi ſimplices ſunt, colore perquam variis, per extremas oras fimbriatis. Ab hujus floris quadam ſimilitudine Flos Africanus Cariophylli nomen accepit. Luteus hic eſt, & injucundo odore caputque gravante, foliis communi Cariophyllo diſſimillimis, ad Tanaceti folia accedentibus potius; unde Tanacetum Africanum appellavi. *Flos Africanus.*

CAP. XXX.

De Lilio.

LIlium, quod Græci κρίνον & λείριον, flos vulgaris eſt; ideo neque hunc, uti neque Herbam, deſcripſit Dioſcorides. Ejus nomine multa Herbarum genera deſignantur, quibus flores pulchri atque odore ſuaves; ut Lilium convallium, Narciſſus, & ejuſmodi. Proprie tamen Lilium eſt Herbariis, cui radix bulboſa, caulis rectus & foliatus, in cujus ſummo flores varii nunc hujus nunc illius coloris, ex ſex foliis conſtantes, quorum labia magna ex parte reflexa ſunt; ſtamina iis ſex plerumque in medio, atque in umbilico ſtylus. Liliorum genera (præter rubrum & album quæ vulgaria,) ſunt Hemerocalles, Martagon, Lilium Perſicum, Corona

Imperialis & Tulepanum. Quorum omnium differentias apud Herbarios ſtudioſi perquirant. Lilii quoque florem fert ea Herba, quam Lobelius, & alii non contemnendo vocabulo novo Liliaſphodelum dixerunt. Radice enim Aſphodeli eſt & foliis; caule ſine foliis, aut ſi ſint exiguis ſane, qua in re differt à Lilio.

Liliaſphodelꝰ.

Cap. XXXI.

De Narciſſo.

Narciſſo nomen eſt à vi ſtupefaciendi, quam Græci νάρκων vocant, ut teſtatur Plutarchus l. 3. Sympoſ. his verbis: Narciſſum nominarunt, quia nervos hebetet, & torpidas gravitates efficiat. Idcirco Sophocles ipſum vetus magnorum Deorum, hoc eſt ſubterraneorum, coronamentum appellavit. Theophraſtus, nec non Dioſcorides autores ſunt Narciſſum etiam Lilium dici. Plinius quoque dum lib. 21. cap. 5. de Narciſſo & Liliis ſimul agit, ſub Liliis comprehendiſſe viſus eſt. Narciſſorum unum genus purpureum ſtatuit, alterum flore candido, & calice purpureo. Virgilius Ecloga 5. purpureum Narciſſum, (ut puto) nominat, non quod undique ſit purpureus: ſed quia medium floris (quod calicem video Plinium appellaſſe) purpureum cernatur. Idem Plinius paulo poſt unum genus purpureo flore recenſet, alterum herbaceo, quod tamen ſi de colore floris intelligat, falſum eſt. Non enim flori color herbaceus, ſed albus; in medio vero aut croceus, aut purpureus aut albus totus. Herbaceum caulem adſcripſit Narciſſo Theophraſtus l. Hiſt. 6. cap. 6. his verbis: τ δὲ καυλὸν ἄφυλλ. μὲν, ποώδη δὲ καὶ ἐπ᾽ ἄκρῳ τὸ ἄνθος: id eſt, caulem quidem ſine foliis (habet,) ſed herbaceum, florem in cacumine. Videtur autem Plinius legiſſe πόδας ἢ, & ſic ad florem non ad caulem herbaceum retuliſſe. Narciſſum ait Dioſcorides folia

Narciſſus liliũ dicitur.

Plinij locus animadverſus.

lia Porro ſimilia habere, ſed tenuia, multoque minora & anguſtiora: caulem vacuum, ſine foliis, palmo majorem, in quo flos albus, intus croceus, in quibuſdam purpureus: radicem intus albam, rotundam, bulboſam: ſemen veluti in tunica nigrum, oblongum. Recentiores multos nobis Narciſſos depinxere, veros ſcilicet, & falſos. Veros voco qui deſcriptionem Dioſcoridis in flore admittunt: falſos vero, qui ab ea diſſident. Verorum foliati ſunt flores omnes ſex foliis conſtantes, aut pluribus, albis omnibus, excepto quodam genere quod nuper ex Oriente ad nos delatum eſt; in medio autem floris calix, ſeu acetabulum, quod aut luteum aut croceum; aut luteum in fundo, croceum aut purpureum in oris; aut totum aureum, albumve. Id Ovidius eleganter, dum mutationem Narciſſi adoleſcentis in hunc florem deſcribit, expreſſit his verſibus: *Narciſſus verus.*

Nuſquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.

Quibuſdam in medio protuberantia flava, quæ rotunda eſt, & vel integra; (calicem plenum vocat Cluſius Lib. 2. Hiſt. cap. 13. in Narciſſo pleno flore) vel in plures partes diviſa à foliis in medio ex ea pullulantibus, ut in Narciſſo Polyantho conſpicitur. Inſunt & quibuſdam, qui calicem in medio habent, ſtaminula in medio calicis: quibuſdam folia, & alia quædam, quæ diligens communis Narciſſi inſpector obſervare poterit, & quantum aliis quoque in partibus differant, unde peculiaria ſibi cognomina ſumunt. Cæterum falſorum Narciſſorum plurimæ ſunt ſpecies, quæ inter ſe variis partibus differunt. Dodonæus Narciſſum montanum appellat, cui radix & folia, cauliſque Narciſſi; atq; etiam floris folia vulgaris Narciſſi quæ calicem ambiunt, ni flava eſſent; calix vero tam grandis, ut ex eo floris dimidi- *Pſeudo narciſſus.*

um

Digitized by Google

um conſtitutum eſſe videatur, atque in nonnullis ejus ſpeciebus flos univerſus ex hoc calice conſtare. Sunt qui levi conjectura Narciſſum Montanum Theophraſti putent; Cluſius recte Pſeudonarciſſum: quamquam dubio non caret an non Pſeudonarciſſus ejus vulgaris verus quoque Narciſſus dici debeat. Ajunt enim hujus generis unum eſſe, quod floris ſex illa folia alba obtineat, calicem vero luteum. Nos proprium his Pſeudonarciſſis nomen dedimus Campanæ peregrinæ; vulgus in Italia Trombam Sorianam, hoc eſt, Tubam Syriacam, dicit à calycis figura. Quod autem nonnulli docti viri Leucoium bulboſum Theophraſti appellavere, ad Narciſſos quidam retulerunt, cum etiam & hanc nollent ſui generis Plantam conſtituere. Narciſſus certe non eſt; quoniam in medio floris nullum acetabulum aut caliculus; ſed ſtamina ſeu ligulæ ut plurimum croceæ, una cum ſtylo in medio, quæ ſex alba folia ambiunt. Miror inter Narciſſos relatum eum florem, quem vulgus peregrino vocabulo Tulipanum, & Dulipanum, cum præter bulbum nil cum Narciſſo commune habeat. Inter Lilii genera ſupra rectius videor collocaſſe.

Narciſſus montanus — *Campana peregrina* — *Tulipanum.*

Cap. XXXII.

De Iride.

Iridis flos ſex folia habet: tria deorſum reflexa arcus modo, tria vero ſurſum contra ſe mutuo reflexa, quæ magnitudine, colore, odoreque variant. In vulgari ut plurimum color cœruleus ceu arcus cœleſtis, unde Iridis nomen accepit. Ab hujus ſimilitudine variæ Plantæ Iridis nomen mutuatæ ſunt, quas in latifolias, & anguſtifolias dividit Cluſius lib. 2 Hiſt. cap. 45. Omnibus autem à radice ſunt folia gladii ſimilitudine. Flos Iridis Tripolitanæ folia magna verſus caulem inflexa habet, & alia tria minora alata, ligulam

Iris Tripolitana

lam flavam tegentia, bifida, ut novem foliis flos conſtare videatur. Chamæiridis flores odorati ſunt, ex cœruleo, aliquando ex purpureo violacei, ex novem foliis conflati. Lobelius Iridem raram nominat flore tribus tantum foliis repandis conſtante peregrina elegantia ſtriatis, obſcure violaceis. Xyris quam Dioſcorides Irin ſylveſtrem vocavit, vulgus Spatulam fœtidam, facile à reliquis Iridis ſpeciebus dignoſcitur ex flore & foliis, quæ à radice naſcuntur. Floris enim ſurrecta folia, atque in ejus umbilico puniceum quid; folia vero Herbæ recoctam olent, unde & Recoctaria in quibuſdam Italiæ locis dicta eſt. *Chamæiris.* *Xyris.* *Recoctaria.*

CAP. XXXIII.

De Ranunculo.

COgnoſcuntur & ex flore Ranunculi genera. Hujus color aut niveus eſt, aut aureus teſte Dioſcoride, qui, uti neque ex aliis Plinius, quidquam de forma floris præterea annotavit. Noſtri Herbarii diligentiores in imponendis nominibus, omnes Herbas, quibus communium Ranunculorum floribus ſimiles in caule micant flores, Ranunculos nominarunt. Conſtant quinque foliis aureis ut plurimum, interdum lacteis, expanſis (quæ cultura, & mangonio, tum etiam ſponte multiplicari affirmant) in medio multis luteis, aut albis ſtaminulis, brevibus, iiſque ſæpe cum apicibus. Reliqua vero genera, quæ proponunt alii, nequaquam Ranunculorum ſunt, ſed aut Anemones, aut alterius. Ranunculum Græci βατράχιον appellarunt, quod vulgares illæ ſpecies prope foſſas, & in locis humidis naſcantur, ubi ranæ degere ſolent, ac ſe ſub hac Herba occultare. Plinius ait Lib. 25. cap. 13. Strumeam à ſuis Herbariis vocari, quoniam ſtrumis & panis medeatur; vel etiam, quod ſtrumoſa radice interdum conſpiciatur. Ego in monte quodam Bononienſi *Strumea Plinij.*

 Ranun-

Ranunculus radice Scrophulariæ.

Ranunculum paſſim naſcentem vidi radice Scrophulariæ, & folio floreque communis Ranunculi.

CAP. XXXIV.

De Anemone.

QVoniam autem Ranunculo tam valde affinis eſt Anemone, ut multi hanc cum eo confundant, non erit inutile diſcrimina utriuſque oſtendere. Flos Anemones niſi radiis ſolaribus illuſtretur, aut vento perfletur, non aperitur; unde ipſi nomen. Nam ventus Græcis ἄνεμος. Eſt præterea & in floris colore differentia, & foliorum numero. Quoad colorem, Anemonæ color aut eſt puniceus, aut purpureus, raro albus aut lacteus: Ranunculo autem luteus fere ſemper, aliquando albus. Nam licet Ranunculum primum flore purpureo interdum eſſe ſcripſerit Dioſcorides; is tamen hactenus à nullis rizotomis conſpectus eſt. Plantam quidem Syriacam nobis depictam oſtendit Leonardus Ravvolfius, quam ad Anemonem retulit. Flos ei ex quinque foliis, modo luteis, modo purpureis, alias rubris. Sakaick appellant Arabes.

Ranunculi primum genus Dioſc.

Forte hoc primum Ranunculi genus Dioſcoridis; quod foliis coriandri conſtat, ſed latioribus, ſubalbidis, pinguibus, flore luteo, interdum purpureo. Verum quia non addit deſcriptionem hic Autor, difficulter quid certi conjectura aſſequi poſſum: icon ſatis deſcriptioni Dioſcoridis reſpondet. Lacteo autem flore quartum genus Ranunculi donat Dioſcorides. Quod ad foliorum numerum, ut dixi, Ranunculis omnibus in flore quinque folia, exceptis iis qui multiplici foliorum ſerie conſtant: Anemones autem flos raro quinque habet folia; & ſi quinque, ea ſemper vel punicea, vel purpurea, nunquam alba: qui vero ſex, ſeptem, octo aut plura, omnibus coloribus etiam albo variat.

Ranunculus nemo-

Nam quem Ranunculum nemorenſem appellarunt non-

nonnulli flore albo, Anemones eſt ſpecies, cum ejus flos *morenſis*
nunquam à me quinque; ſed ſæpius ſex, interdum pluribus *albus*
foliis conſpectus ſit. *Sunt, inquit Dioſcorides Lib. 2. cap. 195. qui ab Anemone ſylveſtri Argemonem, & Papaver quod Rhæ- Argemo-*
am dicunt, propter colorum cognationem in floribus, diſtingu- ne
ere non poſſunt. Verum Papaveris & Argemones color minus Papaver
puniceus ſpectatur, & utrumque tardius floret. Quin & Ar- rhœas
gemone croceum ſuccum, guſtu admodum acrem reddit: Rhœas vero candidiorem, & acrem. Præterea Argemona, & Rhœadi capitula ſylveſtris Papaveris ſimilia ſunt: ſed Argemona ſuperne craſſiuſculum; Rhœadi anguſtius. Anemones genera neque ſuccum emittunt, neque capite donata ſunt, ſed veluti Aſparagi cacumine. Hæc ille. Plinius Lib. 21. cap. 23. Anemonem Phænion dici tradit forte à ſplendore. Sed apud eum *Plinius*
potius legerem Phœnicium: quoniam inter notha Dioſco- *correctꝰ.*
ridis legitur Anemonem Phœniceum dici, ſcilicet à colore,

Qualem quæ lento celant ſub cortice grana
Punica ferre ſolent,

ut canit Ovidius 10. Metamorph.

CAP. XXXV.

De Hyacintho.

DIoſcorides Hyacinthum ſuum ſic deſcribit. Radicem & folia habet Bulbi, caulem dodrantalem, lævem, minimo digito tenuiorem, viridem; comam incumbentem florum colore ad purpuram accedente (ſic πορφυροειδῆς interpretor) plenam, incurvam. Quæ profecto deſcriptio non videtur convenire cum Hyacinthis, qui nobis ab Herbariis junioribus pro Hyacinthis Dioſcoridis obtruduntur: ſiquidem color omnibus ineſt cœruleus: niſi forte idem ſint πορφυροειδὲς & cœruleum, quemadmodum multis viſum fuit, neutiquam, ut credo, Dioſcoridi. Hic enim in primo

Digitized by Google

ſtatim libro Cap. 1. de Iridis agens coloribus, purpureum à cœruleo diſtinxit. Verum cum variare coloribus hoſce juniorum Hyacinthos videamus, nonnullique tradant purpureos quoque reperiri; laudanda potius erit eorum ſententia, qui nobis pro vero Dioſcoridis monſtrant eam Hyacinthi ſpeciem, quæ purpuraſcentes etiam flores habet præter cœruleos: oppugnanda vero eorum, qui quaſvis Plantas quibus bulboſa radix eſt, folia oblonga, caulis nudus floribus cœruleis plurimis onuſtus, figura comæ, pro Hyacintho Dioſcoridis commonſtrant. Cum autem bulboſis Plantis omnibus folia oblonga ſint, & à radice ſtatim producta, caulis ut plurimum nudus; ſequitur Juniorum Hyacinthum flore tantum à cæteris bulbaceis differre. Idcoque nomen Hyacinthi quidam etiam indidere Peregrinæ Plantæ, cui pro bulbo tuber & caulis foliatus, Hyacinthum Indicum appellantes. In flore autem reſpiciunt multitudinem florum cauli ſupremo inſtar comæ adhærentem, & colorem in iis cæruleum, etſi florum forma variet. Quibuſdam enim unico folio conſtantes concavoſque adſcribunt, oblongos, rotundos, in latus ſe expandentes, per oras inciſos in ſex lacinias quæ reflectuntur extremis oris: quibuſdam vero ex quinque aut ſex foliolis congeſtos, quos ſtellatos vocant ubi ſeſe explicant. Omnes hi diverſi partibus, figura, colore. Lobelius quandam ſpeciem Hyacinthum comoſum album vocavit, cum tamen ejus flos nunquam cœruleus aut purpureus viſus ſit. Nam quem comoſum cœruleum oſtendit, alia eſt Hyacinthi ſpecies, cujus flos in aliis multis, quam colore à prædicta variat. Sed illi forte id nominis dedit à florum in caule congerie, quæ comam Hyacinthi quodammodo imitari videtur. Quare cum recentiores tot nobis depinxerint Hyacinthos, Dioſcorides tantum unum

Hyacinthus Indicus.

Hyacinthus ſtellatus.

anum deſcripſerit, Theophraſtus nullam de eo mentionem fecerit, niſi quod inter vernos flores connumerarit, in Satiſvumque, & Sylveſtrem diſtinxerit, opus fuit noſtram ſententiam de Hyacintho haud vobis ſupprimere.

CAP. XXXVI.

De Scabioſa.

SCabioſæ proprium eſt in capitulo florem habere expanſum, ex multis floribus parvis conſtantem, qui ſinguli caliculis membranaceis continentur. Caliculi hi decidentibus floribus optime conſpiciuntur, auctique ſemine ſuſtinentur hirſuto; quod poſtquam aucti ſunt una cum caliculis decidit. Capitulum in vulgari Scabioſa, nonnulliſque aliis, ex floribus quinque foliolis conſtitutis congeſtum eſt. Degenerat à Scabioſis paululum ea Planta quam Cluſius Scabioſam Pannonicam majorem ſive ſeptimam nominat. Huic non flores (ut ſcribit) extremis ramulis inſident in caput compacti; quibus deciduis capitula illa ſubrotunda fiunt, ac veluti ſquamoſa, continentque longiuſcula ſemina, angulosa, colorem fuſcum maturitate acquirentia. In Scabioſæ quoque, quam æſtivalem vocat, ſummis ramis naſcuntur ſquammoſa capitula, ſubcæruleis floſculis plena, ut & aliis quibuſdam generibus, de quibus dubitari poteſt an Scabioſæ cenſeri debeant. *Scabioſa Pannonica Cluſii.*

CAP. XXXVII.

De Iacea.

VIdeo recentiores Herbarios Jaceas cum ſcabioſis confudiſſe: ideo explicandum eſt quid interſit. Ex Jaceæ vulgaris flore, atque capite antequam florem edat, cognoſcetis omnia Jacearum genera. Jaceæ vulgari flos in unico capite unicus eſt multorum foliorum è puniceo purpuraſcentium

tium, non multi conglobati, ut in ſcabioſa. Caput præter-
ea Jaceæ ex multis ſquammulis compactum, exterius maxi-
me, antequam florem edat; quod neutiquam in Scabioſa
contingit. Quare cuncta ea Herbarum genera, quibus capi-
tulum exiguis laminulis eſt compactum Jaceæ nigræ mo-
do, & unicus flos in vertice capituli, Jaceæ ſunt. Excipio
ea genera quæ aliqua in parte ſpinoſa ſunt, aut in ipſo capi-
Carduus tulo, veluti Carduus ſtellatus, quem Calcitrapam vocant,
ſtellatus Centaurium majus, Cyanus, Serratula, & quam Stœben Sa-
Calci- lamanticam Cluſius vocavit Jaceæ ſunt: tum etiam quam
trapa Dalechampius Scabioſam montanam nominavit. Hujus
Centau- Authoris Jacea montana, Jacea non eſt; ſed alterius aut ſui
riū mai. generis Planta. Cyani flores quinque foliis, aut pluribus,
Cyanus per ambitum diviſis laciniatiſque conſtant. In nomine eſt
Serratu- Cyani color, inquit Plinius lib. 21. cap. 8. ut qui honorem
la, Stœbe nomenque dederit cœruleo: & ſane colore à cæteris Jaceis
Salam. diſtare videtur magis, quam alia florum differentia. Inter
Cluſii Jaceas Serratula ex foliis innoteſcit. Nam huic ſerrata ſunt
Scabioſa folia, ut & Centaurio. Quare aut eam Centaurium minus:
mont. aut majus Centaurium Serratulam majorem jure appellare
Dal. poterimus. Stœbe autem, quam Salamanticam Cluſius
nuncupavit, flores è calyculis, aut capitibus ſquammoſis e-
Stœbe dit villoſos, atque purpureos. Quid ſit Stœbe veterum, ad-
veterū. huc me latet: Theophraſtus fruticem facit. Omnibus Ja-
ceis ſemen oblongum, molli lanugine obſitum.

CAP. XXXIIX.

De Hyperico.

HYperici quatuor ſunt genera, vulgare quod Perforata dicitur, quia folia multis foraminulis pertuſa habet, quæ in ſole obverſis foliis facile conſpiciuntur; Aſcyron, Androſæmon & Coris. Omnibus flos ex plurimis foliis con-
ſtans,

ſtans, colore aureo, qui ubi digitis conteritur, ſuccum ſanguineum reddit, aut rubicundum. Fructus hirſutus, in acutum deſinens, fulvi coloris, præterquam in Androſæmo, quod Sicilianam nunc vocant. Nam huic capitula rotunda, craſſiora, quam Hyperici, lævia & rubentia, quæ ſiccata nigreſcunt. Omnibus inſunt fructibus ſemina minuta, nigra, quæ trita odorem reddunt reſinaceum. *Androſæmum Siciliana.*

CAP. XXXIX.

De Malva.

Malva Althea Alcea.

MAlvarum tria genera: Malva communiter proprieque dicta, quæ Græcis μαλάχη; Althea quæ & Ibiſcus vocatur, & quam ex ſylveſtri Malvarum genere ſtatuunt Dioſcorides & Theophraſtus; & Alcea, quam Itali Malvam ſylveſtrem, Hiſpani Malvam Hungaricam dixerunt. Malvæ vulgari flos ut plurimum purpureus, aut puniceus, aut pallidus, aut albus, ex quinque conſtans foliis Roſæ ſylveſtris modo; fructus cui ſemina includuntur orbicularis, depreſſuſque caſei in formam, hinc caſeolos ejus fructus appellant Belgæ. Tales flores fructuſque Alcea atque Althea habent, unde ipſis Malvæ etiam nomen: cæterum foliis fere inter ſe differunt. In Althea molliora ſunt, quam in Malva & Alcea, nec laciniata, in Alcea admodum fiſſa atque alte inciſa Verbenacæ ſimilia: Malvæ quædam diviſa, quædam non: ſed cuncta fere rotunda.

CAP. XL.

De Papavere.

PApaver magis ex fructu, quam ex flore cognoſcitur. A fructus diſcrimine duo genera: unum rotundo, quem caput vocant; alterum longo & anguſto, quem cornu, ſeu corniculum, quia inſtar cornu nonnihil incurvatur. Inde huic

huic generi nomen Papaveris cornuti,ſeu corniculati. Proprium horum fructibus omnibus aſteriſcum, ſeu ſtellam in vertice, aut apice habere, quæ in Corniculati Papaveris fructu obſcurior eſt, quam in Capitato. In omnibus ſemen parvum minutumque. Capitati autem flos antequam dehiſcat rotundo capite continetur: foliatus eſt quatuor, aut pluribus foliis, modo albis, modo dilute rubentibus, aliquando purpureis, aut valde rubris. Papaveris capitati unum genus depingunt nobis Pena & Lobelius, unico folio conſtantem florem gerens, ut Malva quædam hortenſis. Corniculati Papaveris flos quatuor conſtat foliis, luteis aut rubris. Ficus Infernalis, quæ nonnullis Papaver ſpinoſum dicitur, à ſpinis quibus caulis folia & fructus horrent, ad neutrum prædictorum generum exacte referri poteſt. Eſt enim ipſi fructus oblongus, pentagonus, non tamen anguſtus & inflexus, ut cornu ſpeciem præ ſe ferat, nec ita rotundus ut caput æmuletur, ſed quia in vertice illi aſteriſcus more aliorum Papaverum, recte Papaveris ſpinoſi nomen ei inditum. Flos ſenis rubris conſtat foliis.

Papaver Spinoſū Ficus infernalis.

CAP. XLI.

De Geranio.

GEranium Græci, & hos ſecuti Latini, dicunt omnem illam Herbam, cujus fructus capitulis gruum una cum roſtellis ſimiles ſunt. Unde ei appellatio. Γέρανον namque Græci vocant gruem, avem nempe longo roſtro. Dioſcorides duorum tantum generum meminit. Recentiores Herbarii plurima deſcripſere, quæ variis partibus differunt inter ſe, ſed folio præcipue.

CAP. XLII.

De Lithoſpermo.

LIthoſpermum, à lapidei ſeminis duritie nomen habet; dici-

Digitized by Google

dicitur à Latinis hodie Millium ſolis. Semina omnium generum candore rotunditateque Margaritas referunt, ſuntque duriſſima.

CAP. XLIII.

De Thlaſpi.

THlaſpios quoque genera fructus forma monſtrat. Hic planus eſt, compreſſuſque ac foliaceus, latus, per medium quodammodo diviſus, & quaſi diffractus; indeq; Thlaſpi dicitur, θλᾶν enim contundere, & infringere ſignificat. Variat hic fructus in diverſis ſpeciebus. Quibuſdam namque unicus eſt, ſed linea quadam, & interſtitio diviſus, ut utroque latere ſemen contineat: & hic, vel ſuprema parte, qua petiolo adhæret, atque oppoſita ejuſdem extrema rotundus fere, ut in multis contingit: vel extrema parte depreſſus triangulum effingens, aut cordis figuram, ut in Burſa Paſtoria. Nonnullis bini fructus inſtar Clypei rotundiſſimi, in quibus ſingulis unicum ſemen, tam arcte ab utroque latere petiolo adhærentes, ut unus quaſi videantur. Ideo Herbarii Thlaſpi fecerunt cognomento Clypeatum. *Burſa paſtoris.* *Thlaſpi clypeatũ*

CAP. XLIV.

De Antirrhino.

ANtirrhinum ſive Cynocephalis Apuleii ſimile naribus vituli ſemen, teſte Dioſcoride Lib. 4. cap. 134. profert. Verum quoniam aliquot Herbæ ſemina obtinent, quæ prout ſunt caliculis aut fructui incluſa, faciem vituli quodammodo exprimunt; idcirco recentiores rei Herbariæ ſcriptores aliquot Antirrhini ſpecies notarunt, fereque omnes folio Lini, quale eis Plinius videtur attribuiſſe.

Cap. XLV.

De Cucumere.

Cucumerum quatuor genera, Cucurbita, Pepo, Cucumis ſimpliciter dictus, & Anguria ignota antiquis, quam Romæ Mauritana voce Batecam vocant. Qua forma omnes hi fructus differant difficile eſt judicare, etiamſi quotidie iis veſcamur. Imponit nobis naturæ eorum tanta varietas, qua luxuriant. Idcirco & Græcos nobis ſapientiores nomina omnium, propter ſummam formæ cognationem confuſionemque, confudiſſe video. Euthydemus, ut eſt apud Athenæum, lib. 1. Deipnoſoph. Cucurbitam Indicum Cucumerem appellavit. Menodorus duplicem propoſuit Cucurbitam; unam Indicam, quæ σικύα, id eſt, Cucumis dicitur; alteram quæ κολοκύνθη, id eſt, Cucurbita. In Helleſponto longas vocarunt σικύας, id eſt, Cucumeres, rotundas Cucurbitas. Cucumerem tortum dixit Virgilius quarto Georgicorum, & alibi in ventrem excreſcere, quod competit Cucurbitis Herbariorum recentium. Inſtrumentum illud, quo Chirurgi corpori affixo, cum ſcarificatu ſanguinem exſugunt, cucurbitulam Latini voce diminutiva appellant; Græci tamen σικύα qua Cucumerem indicare ſolent. Pepones quoque è genere Cucumerum eſſe ex Plinii verbis Lib. 19. diſcere licet, qui ait Cucumeres cum magnitudine excelſere, Pepones vocari. A Græcis id, à quibus pleraque accepiſſe videtur. Hi enim non ſimpliciter Peponem, ſed σικυοπέπονα, id eſt, Cucumeripeponem. Fructus omnium cartilagineo operitur tegmine, colore, aſperitate, lævore, tuberculis, aliiſque accidentibus multum differens. Poſt tegumentum ſequitur caro, aut mollior, aut durior, colore flavo ſcilicet, albo, pallido, aut rubro, ſapore vario: mox ſemina cartilagine obvoluta, quæ in pluribus infungoſa

σικυοπέπων

qua

quadam mollique ſubſtantia, aut facile à prædicta carne ſeparabili continentur; in quibuſdam etiam tam arcte carni innata ſunt, ut non niſi cultello evelli poſſint, ut in Anguria. Omnium Herba aut ſcandit, ubi vicina adminicula nacta fuerit, aut ſerpit humi, capreolis ſuis obvia quæque amplexans, & numeroſis propaginibus. Folia omnium rotunda, ſæpe aſpera, interdum ſinuata, Flos in poſtremo fructus.

CAP. XLVI.

De Legumine.

LEgumen & Legumentum dicitur à legendo teſte Varrone: quoniam id non ſecatur, ſed legitur vellendo. Græci ὄσπριον vocant, Theophraſtus χέδροπον. Leguminum non pauca ſunt genera, Piſum nempe, Faba, Cicer, Lupinus, Orobus, Lathyrus, Phaſeolus, Lens, Vicia, & Orobanche: quorum omnium diſcrimina non ſufficit hic in fructu annotare, ut inde cujuſque generis differentia ſtatim innoteſcat; ſed & in foliis, ramis, cauleque, & aliis partibus hæc quoque obſervanda veniunt. Fructus omnium ſiliqua: longa, & teres, ut Piſo, Fabæque; compreſſa, ut Lupino, Lathyro, Phaſeolo; anguſta, ut Viciæ; lata, ut Lenti; rotunda fere, ut Ciceri. Animadvertere tamen oportet eſſe nonnullas Leguminum ſpecies, quarum ſiliquæ à communioribus eorum generibus variant. Flos omnium Papilionaceus.

CAP. XLVII.

Arborum diviſio. De Quercu ſeu Glandiferis. Quid Nux, Malum, Acinus, Bacca.

FAciunt in Arboribus fructuum differentiæ ſumma quædam genera, ut Glandifera, Nucifera, Conifera, Pomifera

fera, Baccifera. De quarum Arborum notis breviter jam differemus, ſumpto principio à Glandiferis. Has Plinius una voce negat poſſe comprehendi in Latino ſermone. Recentiores Quercus omnes vocant, Græcos imitati qui δρύας: quanquam priſci illi Græci hoc nomine cunctas alias Arbores fructiferas intelligebant, ut etiam quoſcunque fructus edules in ramorum faſtigiis hærentes. Dicuntur etiam βαλανηφόρα, quia Glandem ferunt, quam Græci βάλανον indigitant. Eorum genera ſunt Quercus ſimpliciter dicta, Robur, Cerrus, Suber, Ilex: ad quæ neque Fagus, neque Caſtanea proprie ſpectant. Non enim eorum fructus glans appellari proprie poteſt, quod cruſtaceo undique vaſculo tegatur aut hiſpido, ut Fagi; aut echinato, ut Caſtaneæ, quod tria, aut quatuor ſemina continet, glans autem cortice conſtat cruſtoſo unicum tantum ſemen continente: cujus pars poſterior quæ Arbori adhæret proxime, calice cooperitur, parte ſuperiore nuda. Multæ hujus fructus differentiæ in magnitudine, figura, colore, ſapore medullæ, calicis aſperitate, lævitate, craſſitie, denſitate, amplitudine, aliiſque accidentibus, quæ non ſatis eſt ad propoſita genera diſtinguenda agnoviſſe; niſi aliarum partium, ſed præcipue foliorum, nota ſint diſcrimina. Alia folium monſtrant ſinuatum, ut Robur, Quercus, ſed maxime omnium Cerrus; alia non ſinuatum, præſertim ſi adultæ ſint Arbores (nam juvenculæ illæ interdum ſinuata producunt folia, ut Suber & Ilex) Ilicis unum genus ſpinoſum, alterum ſine ſpinis. Illud Aquifolium vocant, in cujus peculiari ſpecie granum tinctorium naſcitur: hoc ſimpliciter Ilicem. Negat Plinius glandes inter Poma numerari poſſe, quorum genera ſunt Nux, Malũ, Bacca, Acini. Nonnulli veterum Geoponicorum Pomum cum Malo haud idem eſſe exiſtimarunt; ſed Pomi nomen

Quercus (margin)

Aquifolium. (margin)

Pomorũ genera. (margin)

Nuces

Nuces atque Mala concludere: Nucem namque dicunt omne Pomum, quod foris duro tegitur cortice, intus vero continet, quod eſt eſui: (id nucleus vocatur quaſi Nuci incluſum.) Malum vero id eſſe putant Pomi genus, quod foris habet eſui aptum, intus vero durum: ab his Acinos, & Baccas parvitate differre; Baccas appellari qui ſparſim Arboribus Fruticibuſque atque etiam Herbis adnaſcuntur rotundiores fructus: Acinos vero racematim dependentes baccas. Sed quia hæc præcepta non ſunt perpetua; (Malum namque Punicum exterius non eſt edendo, verum interiores ejus acini) multaque in noſtris agris quotidie inveniuntur, quæ neutiquam ab antiquis cognita & obſervata fuere; multa quoque ex peregrinis advecta terris has leges deſtruunt: idcirco exactiori opus eſt horum fructuum diviſione, quæ etiam novos complectatur. Non enim tam pertinaciter veterum nominibus addicti eſſe debemus, ut ſtudioſos ab utiliori rerum materia diſtrahamus, ad inutiles de nominibus contentiones. Ego facilioris doctrinæ gratia, Pomi vocabulo omnes fructus rotundiores comprehendo tum majores, tum minores. Horum alii durum quid atque oſſeum habent, alii eo carent. Qui autem habent, aut id habent exterius tanquam pro cortice, & tegumento, quo ſemina, & nuclei conteguntur & eſui apti, & non apti, ut Nuces Pineæ, quas Poma Cybeles Martialis 13. Epigram. appellavit; aut habent interius, & id vel carne molli atque eduli exterius veſtitum, ut Pruna; vel dura circundatum, & eſui inepta, ut Nuces Juglandes. Quicunque oſſeum id unicum continent, aut oſſeo, aut lignoſo cortice teguntur, Nuces à nobis appellantur: (Quatenus enim ipſis os in medio eſt nucleum amplectens, Nuces ſunt). Qui vero oſſe prorſus carent, Mala & Poma dicimus generis ſcilicet privo

Bacca
Acini

Pomum quid Autori.

nomine. Horum quædam tegumento ſunt haud eſui apto; ut Malum Punicum: quædam tota mandi poſſunt, ut Mala ſimpliciter dicta, Pyra, Ficus. Baccas inter Poma Plinius numeravit, quæ ab acinis diſtant ſicuti diximus. Inter has multæ quæ exterius Nuces ſunt, ut Avellana; aliæ interius, ut Oliva, Ceraſa; aliæ nullo modo. Nam oſſium loco ſemina dura ſeu γίγαρτα continent, ut Juniperi, cum cæteræ partes ſint mollis caro, & ut plurimum edendo. Acinos grana etiam vocant, ut in Malo punico; propterea Granatum dicunt.

Cap. XLIIX.

De Nuciferis, & Coniferis.

Nucum autem proprie dictarum cortex, alius ex compactili lignoſarum ſquamarum ſtrue componitur: hæ Nuces Coni vocantur, & Conaria à recentioribus Græcis: *Coni.* alius bivalvis, & in baſi calice donatus; ut Avellanæ, quæ glans eſſet ni duro & oſſeo cortice concluderetur. Cæterum Conum vocare priores fructus veteres voluere, quod coni figuram æmulentur, hoc eſt, à lata & circulari baſi in mucronem deſinant. Talem fructum ferentes Arbores Coniferæ appellantur, ut Pinus, Picea, Abies, Larix. *Coniferæ arbores.* Mirum & Cedrum inter eas recenſeri, cum nequaquam præſcriptam figuræ legem obſervet. Nam Cedri fructui figura ovalis eſt. Sed quia & hi fructus ſquamis duris exterius compingi cernebantur more cæterorum Conorum, merito inter Conos relati ſunt. Omnibus his longa, & anguſtiſſima ſunt folia; quorum quædam in extremitate pungentia ſunt, ut Pini; quædam obtuſa, ut aliarum: quædam teretia, ut Cypreſſi; quædam plana, ut Abietis. Quæ vero Nuces intra tegumentum continent, aliis tenue id tegumentum eſt, & ſine carne; ut Piſtachiis; aliis carnoſum, quod aut durum eſt, ut Juglandi &

di & Amygdalæ; aut molle ſuaveque guſtui, ut quæ Mali nomine apud ſcriptores veniunt: quorum quæ rimam, & fiſſuram per medium ſecundum longitudinem habent exterius, Pruna vocantur. Prunorum tria genera: Mala Perſica & Armeniaca, & Pruna ſimpliciter dicta. Scholiaſtes Nicandri in Alexiphar. os in Nuce Perſica κάρυον appellari ſcribit.

Cap. XLIX.

De Pomiferis, & Bacciferis.

POmorum ſcilicet oſſe carentium ſunt hæc fere genera, Ficus, Mala Pyra, Citria, Cydonia, Punica; quæ omnia quantum inter ſe differant, quia unicuique ſatis ſunt cognita, diligentius examen hic haud requirunt. Baccarum autem differentiæ fere ſunt eædem quæ Pomorum; præterquam quod parvæ Nuces, quæ exterius oſſeo tegumento conſtant, nequaquam dicuntur Baccæ, ſed Nuces ſemper: quæ vero os intus continent Baccæ appellari poſſunt, ut Ceraſa. Multa ſunt Bacciferarum Arborum Fruticumque genera, ut Juniperus, Sabina, Zizyphus, Myrtus, Oliva, Laurus, Ceraſus, & alia. Singulorum horum generum propriores notæ ex aliis quoque, quam ex fructu, partibus ſunt petendæ. Illud non oſcitanter ſupprimendum, domeſticas miteſque Arbores ex fructu; agreſtes ex fructu & ex aliis partibus cognoſci.

Cap. L.

De Acanaceis, & Carduis.

DE ſpinoſis aculeatiſve Herbis Cremiiſque ſequitur ut agamus. Ajunt Juniores Acanacea vocare Theophraſtum, quorum conceptus, & id cui flos inſidet, aut etiam fructus, ſpina vel ſpinaceum quippiam eſt; ſive eorundem folia,

folia, & caulis ſpinoſa ſint, ſive ſpinis careant. Id an verum *Acanus.* ſit videamus. Theophraſtus ſexto Hiſtoriarum Acanum inter φυλλάκανθα commemorat, id eſt, ea quæ folio ſunt aculeato, aut ſpinoſo. Ergo Acanacea folium neceſſario aculeatum habere debent. Cinara, & Acanthus vulgaris (quem Brançam urſinam vocant, quia hujus folia anteriores urſorum pedes referunt) & alia quædam quæ non habent folia ſpinoſa, nequaquam inter Acanacea referenda, ſed Acanthode, id eſt, ſpinoſa. Ideo ſic apud Theophraſtum legendum moneo, ut etiam legiſſe videtur doctiſſimus *Theoph. emaculatus.* interpres Theodorus Gaza: τῶν δὲ φυλλακάνθων τὸ πλεῖστον γένος ὡς εἰπεῖν ἀκανῶδες (non ἀκανθῶδες ut in vulgatis legitur codicibus) τυγχάνει. λέγω δὲ ἀκανῶδες, ὅτι τὸ κύημα, καὶ ἐν ᾧ τὸ ἄνθος ἢ καὶ ὁ καρπὸς, ἄκανθος ἢ ἀκανθῶδες; (non ἄκανος ἢ ἀκανῶδες) πάντων δέ. quæ fideliter ſic tranſtulit Theodorus. Illorum vero quæ folio conſtant aculeato genus, ut ſic loquar, magna ex parte Acanaceum eſt: Acanaceum, inquam, quoniam conceptus, & id cui flos inhæret, aut etiam fructus, ſpina vel ſpinaceum quidquam ſit. Hoc in loco dat Philoſophus rationem, cur ea quæ ſpinoſo ſunt folio Acanacea ſint magna ex parte; ſcilicet, quia aut id in quo fructus, aut flos conſiſtit ſpinoſum eſt, aut quia etiam fructus ſpinoſus; præſupponens Acanum præter ſpinoſa folia habere, aut fructum, aut caput in quo flos eſt, ſpinoſa. Diſtant ab Acanaceis Cardui. Horum enim folia, & aculeata ſunt, & non aculeata, ut Cinaræ vulgaris, & Cardui ſtellati, & Cardui ſolſtitialis. Conveniunt in eo, quod aut fructus, aut id cui flos inſidet ſine aculeis nunquam ſit. Cinaræ vulgaris ſpecies, quæ nullos aculeos habet, Carduus dicitur à ſimilitudine quam gerit cum aliis Carduis aculeatis. Aculeo namque tantummodo diſtat. Cardui cuncta

gene-

genera caput gerunt concavum, quod ex ſquamis exterius apparet quaſi compoſitum, ſpinoſum, cujus in ſummitate flos ex plurimis foliolis longis, & anguſtis congeſtus oritur, qui poſtea in pappos evolat. Qui Labrum veneris Carduum fullonium nominarunt, Gallorum & Hetruſcorum vulgaria nomina ſecuti ſunt. Non autem eſt Carduus, cui caput echinatum, & aculeis veluti reſupinatum, è cujus ambitu flos ſemenque. Carduorum genera ſunt, Scolymus ſeu Cactos quem Cinaram aculeatam vocant, etiamque Carduum ſimpliciter, Acanthium, Leucographis, Leucacantha, Onopyxus, Carduus Aræophyllos Dalechampii, Onopordũ, Polyacantha, multaque alia ſpinoſa, quorum nomina, quoniam cum obſcuris delineationibus extant apud veteres, recentiores Herbarii diverſis Carduis, aliiſque ſpinoſis Herbis, haud ſecure accommodaverunt. *Carduus fullonius non eſt Carduus.*

CAP. LI.

De Sempervivo.

SUnt & quæ à perenni vita nomen acceperunt; ut Sempervivum quod Græcis *Αεἰζωον*. Duplex differentia in folio. Aliud enim plano eſt, aliud oblongo ac inſtar vermiculi tereti: unde Vermiculare Sempervivum hoc appellarunt. Utriſque aliæ inſunt differentiæ tum in foliis, tum in floribus ac fructibus, quæ peculiares ſpecies inter hæc duo genera conſtituunt; plurimæ fragiles, omneſq; ſucco plenæ.

CAP. LII.

De Heliotropio.

HEliotropii nomen multis Plantis adſcribere poſſumus, quarum aut folium, aut flos cum ſole circumagitur. Sed proprie Heliotropium nominari debet illa Herba, quæ aliquando obvia fit iis in via, qua Patavio ad Montes Euganeos

neos proficiſcuntur. Foliis eſt Ocymi,ſed hirſutis candidiſque, ramulis à radice ternis quaternisve cum multis alis, cacuminibus plenis flore albo incurvo, veluti ſcorpionis cauda.

CAP. LIII.

De Aconito.

AConiti venenorum omnium celerrimi duo ſumma genera: unum Pardalianches, ſic dictum, quia pardalos pantheraſque illico occidat, alterum Lycoctonum, & Cynoctonum, quod Lupos canesque, & alia quadrupedia necet. Hujus poſtremi tria alia genera: unum quo utuntur venatores; & duo reliqua, quibus utuntur medici. Pardalianchen tradit Dioſcorides lib. 4. cap. 74. folia tria aut quatuor Cyclamino, aut Cucumeri ſimilia ſed minora habere. ſubaſperaque, caulem dodrantalem, radicem ſcorpionis caudæ ſimilem. Theophraſtus ſcorpioni, non ſcorpionis caudæ ſimilem facit; neuter autem de flore, aut fructu quidquam, quaſi non adeſſent. Recentiores multas Lycoctoni ſpecies nobis proponunt, radice, foliis, floribuſque paululum variantes (Doronica vocant,) quorum radix caudæ ſcorpionis faciem, aut id generis cruſtatorum animalium, quod Græci cammarum, nos ſquillam, & gambarum. Hanc ſcio à quodam Tyrolenſi venatore uſurpatam ad colicos dolores, quibus frequentiſſime cruciabatur, ſed nonniſi inventam in rupicapræ ventriculo. Ejus enim, ajebat, magnas partes deglutire hoc animal, nec radicem in parvas partes dentibus molere, quod ruminantium hoc ſit genus; itaque facile in ventre reperiri quaſi ſemicoctam. Quam vero Thoram Valdenſes Alpium incolæ dicunt, nequaquam eſt Aconitum Pardalianches. Neque enim radix σκορπιοειδής.

Pardalianches.

Doronica.

Thora.

Aconi-

Aconiti Lycoctoni duo prima genera non deſcripſit Dioſcorides, ſed tertium quod Ponticum vocat, niſi ſuſpectus ſit locus. Folia Platani dat Pontico, magis inciſa, longiora, nigriora; caulem Filicis, cubiti altitudine; pediculum glabrum; ſemen in ſiliquis; radices citrorum ſquillarum ſimiles, nigras. In quibuſdam codicibus hæc deſcriptio invenitur, & nulla fit mentio trium generum Aconiti commemoratorum, ſed Aconito Lycoctono ſimpliciter adſcribitur. Hæc cauſa cur recentiores Herbarii in vero inveniendo Lycoctono negligentiores multas Herbas, quibus folia ſunt Platani, ſed altius inciſa, aut rotundiuſcula, plures diviſa in partes, pro Aconitis Lycoctonis crebis obtrudant, quarum nulla radicem habet cammaro ſimilem. Sic nomine interdum nos deterrent à multarum Herbarum ſalutaribus uſibus, imponuntque exitium, in quibus nulla noxa, imo magnum humano generi auxilium in adverſa valetudine. Aconiti Lycoctoni ſpeciem autumant Napellum, ſic appellatum à Napi figura, quam radix ejus refert. Nam folia aliarum Lycoctoni ſpecierum habet, quæ ſane valde perniciosa ſunt. A doctiſſimo Cæſare Scaligero in Commentariis librorum Ariſtoteli attributorum de Plantis, ſatis probatum eſt non eſſe Aconitum. *Napellus*

CAP. LIV.

De Ciſtho.

CIſthus Frutex eſt. Ejus duo ſunt ſumma genera. Ladaniferum, & quod non fert ladanum. Illud Ciſthus Ledum, hoc ſimpliciter Ciſthus vocatur. Folia utriq; oblonga, aut rotunda; flos Roſæ ſylveſtris ex quinq; foliolis conſtans, varii coloris, cum ſuis ſtaminulis in medio; fructus vero trigonus aut pentagonus, in quo ſemen minutum Papaveris aut Hyoſcyami. Sed de cæteris generibus quæ plu-

ribus, quam una, aut altera nota cognoſcuntur authores conſulendi, atq; ii qui in hac ſcientia verſati ſatis ſunt. Nam omnia examinare atque deſcribere hic non eſt animus, ſed his tantum vobis aditum facere ad magnam Stirpium multitudinem brevi temporis ſpacio cognoſcendam.

Cap. LV.

Plantas imperfectas poſt perfectas eſſe diſcendas; & perfectarum primum florentes.

His prægustatis cum aliquo in re Herbaria mediocriter verſato, montes, valles, paſcua, horti, aliaque loca, in quibus Plantarum variarum copia ſuppetit, adeunda. Nec vero protinus Planta quæque obvia eruenda eſt aut decerpenda; ſed ea quæ floret ſemenque fert, prius intuenda, diligenterque ejus ſingulæ partium formæ contemplandæ quoad fieri poteſt. Perfectæ enim Plantæ prius quam imperfectæ, quarum minor multo eſt numerus, diſcendæ ſunt. Dum autem florent Plantæ perfectæ, ſunt pulcherrimæ, & in ſua perfectione: ideoque tum innoteſcunt, magiſque earum forma à cæteris diſtinguitur: tum ſub quo genere quæque quam videtis recenſeri poſſit perſpicitur. Maxima enim (ut è ſupradictis colligere poteſtis) genera fructu & flore nobis deſignantur. Præterea ſæpe occurrit, ut quæpiam ſpecies peculiare quid in parte aliqua obtineat, quo vobis à plurimis aliis diſtinguatur, quodque facile in memoria reſervetur. Omnium namque partium formas in memoria habere non poſſumus. Memoria nimis labili, & inconſtanti à natura donati ſumus. A comite, & hujus rei perito præceptore duo poſtulo, ut, quantum fieri poteſt, mediam ſpeciem ſummorum quorundam generum vobis oſtendat, doceatque maxime ex qua parte cognoſcatur. Appello autem ſpeciem mediam, ex cujus ſimilitudine genus quoddam con-

conſtituitur, & ſub cujus nomine multæ aliæ conſtituuntur ſimiles. Verbi gratia: vulgare Gramen medium eſt inter cuncta Graminum genera, quæ à foliorum præcipue ſimilitudine cum hoc Gramine, Graminis nomen adepta ſunt. Hæc ratio eſt cur magnam Plantarum partem, quæ una aut altera nota genus peculiare conſtituunt, ea qua licuit brevitate proſecuti ſimus. Ubi autem Plantas inſpexeritis, interrogandus præceptor de nomine; qui quod magis eſt in quotidiano ſermone, aut generis ejus cum ſpecifica differentia indicabit, tum quæ nota in eo genere ſit præcipua. Haud etiam erit abs re alias ejuſdem generis ſpecies inquirere ſi ad manus ſunt, quemadmodum in publicis hortis eſſe ſolent. Sic generis idea firmius menti inhærebit. Alterum etiam à præceptore præſtandum eſt, ut eum quem non magno rem Herbariam addiſcendi ſtudio teneri videt, in iis cognoſcendis tantum detineat, quarum communis eſt uſus ad vitam conſervandam morboſque depellendos: ne quidquid ab eo ſuſceptum erat laboris, ſine fructu ſit: ei vero qui ardenter huic ſtudio incumbere videtur, & has, & alias quarum nondum cognitus eſt uſus, commonſtret. Quoniam autem omnibus Stirpibus ſua ſunt tempora, in quibus maxima earum pars formam mutare conſueverunt; aliaque ipſis ſit dum primum è terra erumpunt, alia dum augentur, alia dum vigent, danda eſt diligenter opera, ut quas florentes vigenteſque inſpexiſtis, etiam cum augentur, primumque è terra erumpunt contemplemini. Cum his ubi perfectarum magnam partem noveritis per ſumma quædam genera, ad imperfectas, quarum pauca ſunt genera, diſcendas vos accingite.

Nomina plantarum.

CAP. LVI.

Frequentem inſpectionem ad formam ſpecierum memoriæ tradendam eſſe neceſſariam.

CÆterum ſcire oportet tot ſpecierum formas facilius ſen-

Digitized by Google

ſibus externis percipi atque apprehendi, quam memoria conſervari. Sedula igitur frequentique ad hoc (ut ad aliarum rerum ſenſibilium cognitionem) opus eſt inſpectione. Sæpe etiam contingit, ut in Plantis partium multiplicium omnes particulæ uno intuitu non poſſint à nobis obſervari ad totius ſpeciei formam apprehendendam, niſi repetita inſpectio eas nobis monſtraverit, quæ aliarum, quæ priori intuitu percipiuntur, memoriam renovet, confirmetque. In hunc itaque finem inviſenda ſæpius adeundaque loca, in quibus naſcuntur Plantæ, quas ſemel aut bis vidiſtis. Quoniam autem contingit ut veris, æſtatis, autumnique tempore propter multa incommoda; hyemis vero, quia omnes Stirpes fere periere, id præſtare non poſſitis, ideo Hortos hyemales, (ſic voco libros, in quibus Plantæ ſiccæ agglutinatæ chartis conſervantur) inſpicere debetis. Adeundi quin etiam eorum libri, qui nobis haſce Stirpes breviter, ac diligenter deſcripſerunt, depinxeruntque, quos poſtea recenſebo ubi de rei Herbariæ authoribus egero.

Cap. LVII.

Plantas depingendi, delineandique ratio.

QVod ſi vero Authores procul ſint, modum quo Plantarum effigiem chartis imprimatis, aut in charta depingatis, etiamſi artem pingendi non noveritis, vobis communicabo. Aſſerem politum, & glabrum lævemque atramento Typographorum leviter, & ſuperficietenus illinite pilulis manubriatis, quas mazzas vocant Typographi. Aſſeri huic Plantam, aut viridem, aut ſiccam, quam vultis integram, ſi parva ſit; aut ramum ejuſdem, ſi tota major ſit quam charta cui imprimenda eſt capere poſſit, ſuperſternite: mox chartam ſuperponite, ac deſuper ſatis fortiter fricate, donec atramento Planta imbuta ſit. Ablata ab aſſere, chartæ cui effigies

effigies imprimenda, imponatur, aliaque ſuperimpoſita manibus linteiſque fricetur, donec videatur ſatis ad effigiem chartæ imprimendam.

CAP. LIIX.

Hortos Hyemales conficiendi ratio

VEram laudandus magis is eſt labor, qui ad Hortos hyemales conficiendos ſuſcipitur. Minor enim atque utilior. Quippe plura, quam in picturis monſtrantur quæ ad formam ſpectant, nempe color, aliaque nonnulla, quæ tam exacte non poſſunt priori modo depingi. Præterea prior labor in Plantis grandibus, aſperis, & ſpinoſis ac valde duris ſæpe fruſtra fit. Modus autem chartis Stirpes agglutinandi talis eſto. Planta quam vultis, aut ejus ramus viridis cum flore, foliis, atque ſemine, ſi haberi poteſt, perfectaque ſit Planta, inter chartæ candidæ duo folia ponantur. Nam ignobilior charta, & quæ perfluit, quanquam ab omnibus hactenus recipitur ad hunc uſum, nequaquam apta cenſeatur, quod experientia à me probatum eſt, inter hanc poſitas Stirpes difficulter ſiccari, ſæpeq; ic ſitu, & ſquallore obſitas marceſcere. Ponenda autem ea quæ dixi folia in craſſo, & plurium paginarum libro, qui reſpondeat magnitudini foliorum imponendorum. Libro huic ſuperponatur pondus, quo tanquam torculari paulatim Planta comprimatur. Cavendum autem eſt ab ingenti pondere, prius quam Plantæ magna aquoſioris humoris pars conſumpta ſit. Ideo paulatim aggravandum pondus primumque levius ſit donec flacceſcant Plantæ; (quod æſtatis tempore trium, aut quatuor horarum ſpatio evenire ſolet) & poſtea gravius, tandem graviſſimum ubi parum humoris adhuc in ſe habuerunt, ac jam fere ſiccæ fuerint. Illud etiam curæ eſſe debet, ut ſingulis diebus eas inſpiciatis ac revolvatis, & plicas, ſi quas videritis explicetis, floreſque & folia ita accommodetis, ut ab u-

Plantæ ut ſic candæ:

troq;

troq; latere aſpici poſſint, chartamq; mutetis donec prorſus ſicca evaſerit. Sicca erit loco ſicco conſervanda inter chartam, donec plurima ſic exſiccata ſint, operæq; pretium fuerit agglutinandi laborem ſuſcipere. Tum ſic agitote.

Agglutinandi ratio.

Penicilla variæ magnitudinis (Plantæ enim magnis foliis prædita majora deſiderant, parvis minora) imbuetis hoc glutine infraſcripto, quo oblinetis eam Plantæ faciem quæ chartæ adhærere debet.

Gluten agglutinandas plantas.

Componitur hoc gluten ex taurocollæ pellucidæ, quam collam Tedeſcham, hoc eſt gluten Germanicum vulgus Patavii vocat, uncia una quæ in aceti acerrimi unciis ſex maceratur per noctem; deinde igni apponitur lento, ut liquefiat. Amoto ab igne ubi paululum refrigeſcit, adduntur aloes hepaticæ drachma ſemis, pulveris caryophyllorum ſcrupulus unus; miſcentur. Plantam igitur agglutinandam chartæ ignobiliori ſuperſternite, ac glutine oblinite, deinde auferte, chartæq; candidæ imponite, & alio ſuperpoſito folio, ſudario aut linteo fortiter fricate & æqualiter, ut undiq; chartæ adhæreat: tum ipſam inter duo folia, alio libro concludite ſuperincumbente bono pondere, donec ſiccetur gluten (quod poſt unam, aut alteram fit horam) mox auferte. Sciendum autem & illud hic eſt, non cum omnibus Stirpibus ſic agendum eſſe. Nam quædam ſunt, quæ facile ſiccari nequeunt, propter ſucci aquoſi ubertatem, ut Sempervivi, Telephii, & aliorum quorundam genera. Etenim marceſcunt, putreſiunt, perduntq; folia, aut ea alterius coloris, quam naturalis erat, valdeq; corrugata ſervant. Has igitur virides agglutinare ſatius eſt; prius tamen inter duo folia ſtrata in librum ponere, comprimereq; leviter levi pondere, donec flacceſcant plicam, formamq ſumpſerint, ut recte agglutinari poſſint. Hoc modo & alias quaſq; virides in montibus agglutinavi, ſoliq; , aut alio loco calido expoſui, ut ſic exſiccarentur, feliciterque ſucceſſit hic labor.

Finis Primi Libri.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE VSV, ET FACVLTATIBVS PLANTARUM.

Cap. I.

Vſus Herbarum multiplex. Facultas in humano corpore duplex. Quid alimentum. Quid medicamentum.

FAcultas Stirpium, cujus gratia earum forma præcipue inquiritur, varia eſt atque multiplex, tum in animatis, tum in anima carentibus. Hinc evenit, quod variæ artes, imo fere omnes, earum vires ad ſuos uſus quotidie experiantur. Præcipue tamen atque maxime in noſtri gratiam à natura comparatæ videntur, ut cuncta alia, quæ ſublunari hoc globo comprehenduntur, ſtellæque etiam ipſæ, quanquam à nobis ſint remotiſſimæ. Ipſe namque Philoſophorum magiſter lib. 2. phyſic. hominem quodammodo omnium quæ exiſtunt, finem ſtatuit, atque omnia propter eum condita. Humanum autem corpus Plantæ nutrire debent, ut vitam ſuſtineant; aut alterare, ut morbos depellant. Inde alimentum, hinc medicamentum. Alimentum enim dicere convenit, quod aſſimilatum, & appoſitum nutriti ſubſtantiam auget, & conſervat: medicamentum vero, quidquid corpus noſtrum ſua qualitate alterat. Ex quibus patet duas facultates pro humano corpore in Stirpibus reperiri, ſcilicet nutriendi, & alteran-

Alimentũ quid Medicamentum

terandi. Eæ inſunt toti Stirpi, vel parti ejus, aut ſimplices, aut miſtæ. Faciunt autem ſimplices ut Planta ſimpliciter alimentum dicatur, vel medicamentum. Miſtæ vero alimentum medicamentoſum conſtituunt; tale eſt Lactuca, Portulaca, quæ refrigerant, & nutriunt; vinum quod calefacit, & nutrit. Utraque ſane multum exceſſu defectuque differunt. Quædam enim plus nutriunt, quam alterant, ut Triticum, quæ propriè alimenta medicamentoſa appellantur; quædam vero plus alterant, quam nutriunt, & ideo medicamenta alimentoſa dici deberent. Nullum autem alimentum novimus, quod non aliquam vim alterandi aut per ſe, aut per relationem, obtineat. Quæcunque temperata ſunt, in homine eucrato nihil alterabunt; ſed in eo, qui intemperie aliqua affectus eſt in toto corpore, aut aliqua ejus parte. Per ſe autem cunctæ Plantæ alterare debent, quod nulla reperiatur, quæ omnibus elementorum qualitatibus æqualiter miſtis conſtet. Medicamentum autem non omne prorſus alimento contrarium eſt: ſed quoddam contrarium prorſus, quod venenum eſt, omnibus qualitatibus totaque ut vocant, ſubſtantia, & occulta proprietate nobis infeſtum: aliquod tantum diverſum à medicamento, id ſcilicet, quod manifeſta alterat qualitate.

Cap. II.

Primæ Plantarum Facultates quot & quæ, ac de earum gradibus.

Quippe medicamenta, vel manifeſta alterant qualitatē, vel occulta quam vocant totam ſubſtantiam. Qualitas manifeſta triplex eſt, prima, ſecunda, & tertia. Prima rurſus duplex; ſimplex una, altera vero compoſita. Unde duplex reſultat prima facultas in medicamento, ſcilicet calefaciendi ſimpliciter, (nulla alia comitante) aut refrigerandi,

Digitized by Google

di, aut ſiccandi, aut humectandi: vel calefaciendi, & ſiccandi, vel refrigerandi humectandique, vel calefaciendi & humectandi, vel refrigerandi & ſiccandi. Hæc facultas prima ut etiam ſecunda de qua mox dicemus, intentione remiſſioneque rurſus differunt. Idcirco quatuor claſſes, ſeu ordines finxere priſci, quibus exacte intentionem remiſſionemque facultatum diſtinguerent. Quod enim parum, hoc eſt non evidenter, ſed aliqua demonſtratione per rationem inventa calefacit, aut refrigerat, aut humectat, aut ſiccat, id primo gradu calidum, frigidum, humidum, ſiccumve dicunt: quod vero mediocriter id præſtat, tale eſſe dicunt in ſecundo gradu: quod autem valenter his qualitatibus agit, id intemperatum cenſent tertio gradu: quod denique valentiſſime, id quarti ordinis ſtatuunt. exempli gratia; calida in primo gradu ſunt, Lini ſemen, Braſſica, Amygdala dulcia, Althea: in ſecundo Artemiſia, Capparis, Chamæpytis, Crocus, Meliſſophyllum: in tertio Abrotonum, Cinamomum, quod eſt Caſſia lignea electa, Dictamnus, Calamentha, Caryophyllum; in quarto, quæ tam inſigni caliditate ſunt ut cruſtam urendo partibus inducant, eſcharotica vocantur; qualia ſunt, Flammula, Euphorbium, Coſtus, Cœpa, Lepidium, quod Piperitim vocant. Refrigerant primo gradu Hordeum, Atriplex, Gramen, Roſa, Viola martia, Secundo Acacia, Cucumis, Lens paluſtris, Rhus obſoniorum, Plantago; tertio Portulaca, Altercum flore albo, Cicuta & ſuccus Citrii Malı acidus. Quarto quæ extinguunt calorem nativum, quorum nulla exempla ſuccurrunt. Cicuta enim, Opium, Hycoſcyamus, & ſi qua ſunt alia quæ ſtupefaciendi vi pollent, nequaquam manifeſta qualitate ſtupefaciunt, ſed occulta, uti alibi comprobabimus. Humectant in prima claſſe Bugloſſum, Glycyrrhiza, Malva, Sacca-

Facultatis primæ ſecundæque gradus.

Calida quæ

Eſcharotica.

Frigida.

In Notibus Italicis.

Saccarum, Helxine: in ſecunda Atriplex, Cucumis, Viola martia: tertia Lactuca & Cucumerum ſucci. Humidum autem & ſiccum in quarto nullum cenſetur, quod ſint paſſibiles qualitates, quæ ſumma vi operari nequeunt ſine inſigni calore aut frigore. Cæterum ſiccant primo ordine Braſſica, Chamæmelum, Fœniculum: ſecundo Balauſtium, Burſa paſtoria, Plantago: Tertio Aſarum, Abſinthium, Calamentha, Ruta hortenſis, Aloë. Singulæ autem hæ claſſes in principium, medium, finemque dividuntur: Exempli gratia, in principio primi gradus calidum dicitur, quod temperato eſt maxime vicinum in activis duabus qualitatibus, nempe calore & frigore, ſed calore tamen paululum ſuperante: quod vero in medio primi gradus calidum eſt, id ſimpliciter tale dicitur: In fine autem calidum, quod vicinius eſt principio ſecundi gradus.

Humida.

Sicca.

Cap. III.

De ſecundis Facultatibus.

Secundæ autem facultates ſunt quæ ex primis dimanant, unde ſecundæ nuncupantur. Nam prout varia eſt principium, hoc eſt primarum qualitatum inter ſe miſtio, pro eo & variæ qualitates ſecundæ ſuboriuntur, quæ ſunt mollicies, durities; raritas, denſitas; aſperitas, lævitas; craſſities, tenuitas; tenſio, laxitas. Ab his denominantur facultates ſecundæ, puta rarefaciendi, denſandi, apetiendi, attenuandi, attrahendi, diſcutiendi, repellendi, adurendi, extergendi, obſarciendi, & vis emplaſtica. A primis autem ſic oriuntur. Nam moderatus calor in aërea ſeu mediocri materia cum humiditate & ſiccitate copulatus, ſi non excedat ſecundum ordinem, dura emollit, fundit, colliquat, hoc eſt frigoris vi concreta. Caliditas autem vehemens cum ſiccitate inſigni indurat mollia, tenſaſque ab humore & flatibus

Emollitendi vis unde.

bus partes relaxat. Exhaurit enim omnem humorem, relicta parte terrena, veluti ſol, qui lutum indurat. Quod ſi vero ſiccitati calor modicus in tenui ſubſtantia conjungatur, craſſam materiam attenuabit, incidet atque diſſolvet, corporiſque cutem rarefaciet, poroſque apertiores reddet; ut per eos commode diſſlari vapores poſſint: quemadmodum è contrario moderata frigiditas cum craſſa terrenaque ſubſtantia, tenues humores incraſſat, indurat ac denſat cutem conſtipatque poros, nihilque evaporare ſinit. Ubi vero frigidum quippiam eſt, quod pariter tenuem habet eſſentiam, attenuabit quidem, ſed minus valide quam calidum. Quodcunque autem inæqualem partium ſuperficiem & exaſperatam, planam lævemque facit, (ut Tragacanthæ gummi, Glycyrrhizæ radix; nuclei Pinei, ſemen Malvæ, & cætera quæ exaſperatas fauces, tracheamque arteriam leniunt) humidum eſſe debet, ac in calido frigidoque moderatum cum medioeri materia cohærere. Exaſperant, hoc eſt partes ſumma facie inæquales reddunt, quæcunque inſigni ſiccitate, ac modico calore in materia medioeri, partium ſubſtantiam detergendo nimium corradunt ac divellunt; ut Colocynthis, Centaurium minus, Ariſtolochia, & ſi quæ ſunt alia valde amara ſalſaque. Siccitas inſignis, ſi etiam cum frigore conjungatur, exaſperat partem, non auferendo quippiam de ſubſtantia, ſed conſtringendo, ut in auſteris, & acerbis, quæ fauces linguamque valde exaſperant. Sic etiam lævigans, λειαίνον Græci vocant, lævem reddit partium ſuperficiem, tum quod corraſam ſubſtantiam æquabiliter reſtaurat, ac implet: tum etiam quod frigoris ac ſiccitatis vi contractam eam & exaſperatam laxat, lubricat, & quaſi diſtendit.

Indurandi unde.

Levigantia.

Exaſperantia.

Cap. IV.

De Tertiis Facultatibus.

TErtiæ vero medicamentorum facultates oriuntur ex primis atque ſecundis vario modo junctis. Tales ſunt pus movendi; urinam ciendi; menſes provocandi; lac & ſemen generandi, vel minuendi, vel augendi, vel extinguendi; dolorem ſedandi; carnem generandi; glutinandi; cicatricem inducendi, quibus adde quæ ad ornatum ſpectare

Tertiæ cur dicantur. videntur. Dicuntur autem tertiæ, quod non modo ex primis ſecundiſque oriantur, ſed peculiares partes morboſque reſpiciant. Quippe quæ pus movent, ad abſceſſus pertinent, aut ad ſanguinem corruptum putridumque in aliquam partem decumbentem, qui in pus verti debet. Hanc facultatem ἐκπυητικὴν Græci dixerunt, ajuntque vel à moderato blandoque calore, ei qui nobis inſitus eſt, ſimili oriri, qui hunc corruptum humorem, in ſubſtantiam minus naturæ moleſtam commutat; vel à vi emplaſtica, quæ humiditate moderatoque calore poros cutis obſtipando, ſpiritum, atque calorem parti inſitum prohibet ne diſſipetur diffleturque: unde calor magis auctus, hujuſmodi humorem blandiorem reddit, atque concoquit; vel etiam à vi emolliendi cum moderato calore, ut in Ladano, Bdellio & ſimilibus.

Pus movendi facultas unde.

Vrinam ciendi. Quæ urinam cient, diuretica vocant, attenuando craſſos humores atque incidendo, ſeroſos ac tenuiores ſeparant, & ad renes deducunt. Ea ſi una inſigniter incidant, ſimulque abſtergeant, arenulas deturbabunt ſecumque ducent, calculoſque diſſolvent, ſin vero neque calefaciant, ſiccent tamen valde, calculos in lapidis ac ſilicis duritiem concretos comminuent; ut Limonum ſuccus acidus; radix Oxalidis, Bardana, Graminis. Non eſt hic inutilis illa conſideratio, u-

Vtrũ tã frigida diuretica. trum tam frigida diuretica, quam calida? Videntur non eſſe

æque

atque diuretica. Nam caloris eſt fundere, liquare, parteſq; *ea quam* heterogeneas ſegregare, homogeneas congregare: unde *calida.* Galenus negat ſanguinem abſque calido fundi & ſegregari. Nihilo ſecius multa contra recenſentur urinam moventia frigida; ut quatuor ſemina frigida majora, fructus Halicacabi & alia. Quare puto, ut reſponderi poſſit, vel recurrendum hic eſſe ad eas ſubſtantiæ diverſas partes, quas ſæpe inculcavit Galenus, plurimumque medicamentorum exemplo declaravit: vel dicendum frigida non quidem fundere ſanguinem, & ſeroſos humores ſeparare à craſſis, ſed tantum attenuando præparare, ut facilius per venas ad renes deveniant, qui poſtea ſua proprietate tenues humores allicere ſolent. Menſes autem movent cuncta, quæ in ſecundo ac *Menſes* tertio receſſu calefaciunt, incidunt, attenuant. Ea niſi ora *moven-* venarum aperirent, atque parum ſiccarent haud differrent *tia.* à diureticis. Magnum enim habent cum iis affinitatem, quæ calida ſunt, & urinam cient. Horum valentiora conceptus ſecundaſque pellunt, atque evocant. Lac gignere ajunt quæ *Lac gi-* ſanguinem procreant copioſum & probum, cumque mo- *gnentia.* derata incidendi facultate ad mammas deducunt. Idcirco calida eſſe ſtatuunt, ac tenuium partium: differre tamen ab iis, quæ menſtrua ducunt, ac urinam cient, quod hæc multum calefaciant, illa vero moderate: utriſque multum ſiccantia ſint adverſa. Profecto ſi ex ſanguine lac fiat, dubio procul ſanguinem quæ producunt lac generabunt, & quæ bonum ſanguinem, bonum etiam lac, quæ vero pravum hoc eſt bilioſum, pituitoſum aut melancholicum ſanguinem, tale quoque lac gignent, niſi tanta inſit pravitas (quæ multiplex eſſe poteſt) ut præpediat lactis generationem. Ergo non eſt neceſſe, ut ſemper probum ſanguinem producant, quæ lac generant, neque cuncta eſſe calida o-

oportet

portet, cum plurima ſint frigida, quæ ſanguinem faciunt. Sunt & nonnullæ Herbæ tum calidæ, tum frigidæ, quæ parum ſanguinis ac nutrimenti ſuppeditant, & tamen lactis copiam ſubminiſtrant, ut Lactuca, Braſſica, & Vincapervinca, quæ in aqua aut jure carnis cocta lac in mammis extinctum revocat, etſi nil, aut parum nutriat. Quærimus ergo, qua vi hæc medicamenta operentur? An partium tenuitate, ac virtute incidendi? Nullo modo. Quæ enim incidendi vis Lactucæ & Braſſicæ? Quare aliam inveniamus viam, quæ nos in hanc ducat cognitionem neceſſe eſt: nulla vero occurrit melior quam ea, per quam ſanguis ad mammas pervadit. Quod duplici modo contingere poteſt: impulſu ſcilicet, & attractione. Impulſu, ut in menſibus ſuppreſſis contingit. (Dicebat enim Hippocrates Sect. 5. aph. 39. ſi mulier, quæ gravida non eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt. Propellitur enim à natura ſanguis, qui per loca uteri expurgari conſueverat, ad mammas.) Attractione, ut cum peculiari vi mammæ attrahunt ſanguinem. Hæc vero attractrix mammarum vis interdum ſola operatur, ut quando in juvene muliere non admodum ſanguine plena lac fit copioſum; interdum cum impulſu, vel validiore, vel debili; ut quando in muliere ſanguine abundante, cui menſes fluunt, aut non fluunt, lac tamen gignitur. Simili certe modo, & Herbarum vis operatur. Quædam Menſes ſupprimunt, ac proinde aliorſum protrudunt, ad mammas nempe ſi mulier peperit, & attractrix mammarum facultas non prorſus langueat: quædam vero excitant, & augent attractricem atque concoctricem mammarum facultatem, quam ob cauſſam copioſus ſanguis ad mammas perfertur, & in lac convertitur; ut Lactuca, Braſſica, & Vincapervinca, quæ proprietate ſubſtantiæ hæc præſtare potius dixe-

dixerim, quam manifeſta qualitate. Neque enim omnes tertiæ facultates, ut hactenus multi opinati ſunt, duci poſſunt ad primas atque ſecundas, tanquam ad cauſas. Quædam enim Herbæ attractricem renum teſtiumque facultatem augent, per quam urina copioſa prolicitur è venis, ſemenque copioſum generatur, quæ peculiari quadam, ut ſic dixerim, id faciunt proprietate; unde eam ad quartas potius, quam ad tertias facultates reducendam cenſeo. Quare, ut concludamus; quæ lac gignunt, alia ſuppeditant materiam, hoc eſt, ſanguinem; alia excitant attractricem concoctricemque facultatem mammarum, ut quæ recenſuimus: & hæc proprie lac gignentia dicuntur. Eadem lactis extinguendi, aut imminuendi eſt ratio. Evenit enim ut lac extinguatur (præter alias manifeſtas cauſas) etiam propter Plantarum virtutem aliquam quæ attractricem mammarum facultatem conſopit. Imminuitur lac à pauco ſanguine: huc faciunt, quæ valide ſiccant, aut pauci ſunt nutrimenti, item quæ menſes provocant largius quam deberent. Nec alio etiam modo ſemen augetur, aut extinguitur. Copioſum enim ſemen ex copioſo ſanguine gignitur, adjuvante attractrice, & concoctrice teſtium facultate. Semen enim augent, tum quæ boni ſucci ſunt, multumque nutriunt (ſive calida ſint mediocriter, ſive parum frigida) & magis pingui ſubſtantia, quam quæ lac generant; tum quæ excitant, aut augent teſtium facultates peculiari natura. Non eſt neceſſe quod hactenus magna pars Literatorum putarunt, flatulenta eſſe, quæ ſemen augent, propterea quod ſeminis ſubſtantia ſit ſpiritibus plena. Etenim gignuntur ſpiritus qui inſunt ſemini non à flatibus, ſed à ſanguine repleto vitalibus naturalibuſque ſpiritibus, qui per vaſa, venas ſcilicet & arterias præparantes (πόρους φλεβικοὺς appellat

Semen augētia & extinguentia.

Semen augentia an flatulenta?

Ariſtot. hoc eſt, ductus venales) ad teſtes deducitur, & à teſtium innato calore, atque ſpiritu elaboratur. Fortaſſis flatus conferent ad penis erectionem, præſertim ſi calorem ſecum habeant inſignem. Expultricem teſtium & vaſorum aſſiſtentium peniſque facultatem proritant acria & ſalſa, ſemenque reddunt fœcundius, quod ſuperfluas hujus humiditates exſiccent. Ideo ſalem pecoribus objiciunt paſtores. Ad coitum namque proniora & magis etiam fœcunda redduntur, teſte Plutarcho Quæſt. nat. 3. ſymp. 4. quæſt. 10. qui & canes ſalſamento eſo celerius concipere ait: & naves, quibus ſal vehitur, plures alere mures, quod frequentius coëant. Dolor cum variis de cauſis oriatur varia habet præſidia. Proprie tamen dolorem ſedare dicuntur, quæ permanente cauſa dolorem levant, quæ idcirco paregorica, & anodyna Græcis dicuntur. Talia ſunt quæ in tenui eſſentia conſiſtente blando calore, noſtrum fovent, eique quadam familiaritate adblandiuntur, cauſamque doloris mitigant vel molliendo, laxandoque, ac digerendo; ut Althea, Malva, oleumque maturum: vel diſcutiendo mediocri calore, ut Fœnugræcum. Sedant etiam dolorem, quæ ſua frigiditate ſtuporem inducunt, ναρκωτικὰ Græci hæc vocant, quibus ineſſe proprietatem peculiarem præter frigiditatem exiſtimo. Σαρκωτικὴν, hoc eſt, carnem generandi facultatem habent, quæ mediocriter ſineque mordacitate detergent ulcerum ſordes, ſiccantque ichores atque ſeroſos humores, qui carnis generationem præpedire ſolent. Hoc enim modo adjuvatur natura, ad quam vere ſpectat carnem producere. Carnem generantes Plantæ ſubſtantiam obtinent mediocrem, nec ſecundùm ſiccitatem caliditatiſque ordinem attingunt, alioqui carnem conſumerent, ſuntq; admodum paucæ, quæ hac virtute donantur. Multæ vero recentia vulnera

Anodyna

Narcotica

Sarcotica

Glutinantia

nera glutinare poſſunt: imo auſim credere ex tribus plantis unam ſemper hac vi pollere. Quippe cum montes Piſanos, atque Bononienſes peragrarem habitu ruſtico, ne agricolæ me cognoſcerent, ac latrones deprædarentur, multa de Plantarum viribus colonos ſedulo percunctatus (quorum quæ nova erant incognitaque hactenus Herbariis, & à pluribus confirmata, in librum obſervationum redegeram, quem in poſteritatis commodum publicare decreveram, niſi quidam mihi cum noctu in itinere abſtuliſſet) deprehendi tertiam & amplius Plantarum partem, quarum vires adhuc incognitas ſcripſeram ex ruſticorum relatu (erant autem plures quadringentis) ad recentia vulnera valere. Nec deeſt ratio: ſiquidem ex Plantæ, quæ in montibus naſcuntur, magna ex parte ſiccant & adſtringunt. Ea autem quæ glutinant, craſſarum partium eſſe debent, ſimulque ſiccare, & adſtringere in ſecundo gradu, ſive calida ſint, ſive frigida. Glutinantia eadem eſſent cum cicatricem inducentibus, ni major in his ſiccitas & adſtrictio requireretur. Voco autem cicatricem inducentia, quæ carnis genitæ ſuperficiem indurant, ac in callum vertunt, cutique quam ſimillimam reddunt. Hæ fere ſunt tertiæ facultates medicamentorum, inter quæ, & aliæ recenſeri poſſunt, quemadmodum quæ ad ornatum ſpectare videntur, quarum pleræque à ſecundis dependent, ut quæ detergendo, pilos, faciem, cicatricem, denteſque dealbant, & quæ erodendo pilos extirpant. Aliæ vero quæ occulta proprietate operantur ad quartas reducendæ ſunt.

CAP. V.

De occulta Plantarum qualitate, ſeu proprietate.

DE occultis nunc dicamus qualitatibus, quæ à tota ſubſtantia dimanant. Occultæ dicuntur, quod earum ef-

fectuum ratio à manifeſtis elementorum qualitatibus deduci non poteſt. Has admiramur, ac pro ſecretis occultiſq; proprietatibus habemus, cum neutiquam harum cauſæ nobis ſummo etiam ſtudio & diligentia perquiſitæ, innoteſcant. Quæ per has agunt Plantæ earum aliæ evacuant, aliæ alterant. Evacuant rurſus aliæ per ſe, aliæ per accidens è toto corpore aut aliqua ejus parte peculiare quiddam, ſive id humor ſit billioſus, melancholicus, pituitoſus, ſeroſuſve: ſive res quædam præter naturam, veluti ſpiculum, aut telum corpori infixum, ut radix Arundinis & Ariſtolochiæ rotundæ. Quæ è toto fere corpore evacuant humores, purgare dicuntur. Purgant aliæ per vomitum, ut Helleborus albus & Aſarum: aliæ per alvi dejectionem, ut Helleborus niger, Scammonium, Rhabarbarum. Evacuant per ſe ex peculiari aliqua parte, veluti ex cerebro, per os, ut quæ ad apophlegmatiſmos: aut per nares ut quæ ad errhina medicamenta præſcribuntur. Epithymum Atticum atrabilarem humorem è ventriculo purgare Galen. lib. de Theriaca ad Piſonem tradidit. Ariſtolochiæ, atque Cyclaminis radix ex utero per cervicem ſupervacuum humorem educit. Quæ vero per accidens evacuant, id præſtant quia attractricem partium quarundam facultatem augent, ut nonnulla diuretica renum, & quædam quæ lac generant, mammarum, & ſemen augentia teſtium. Alterant occulta proprietate, quæ nos repente interimunt, aut parti alicui tota ſubſtantia noxam aliquam gravem cito adferunt: qua vi pollent venena cuncta proprie dicta: quibus contrariantur alexipharmaca & antidota. Venenorum nullum toti nocet corpori, ſed tantum partibus, aut uni, aut pluribus; quippe humanum corpus ex contrariis diverſiſque tum temperamento, tum tota ſubſtantia conſtat partibus. Quod autem præſentaneam

Evacuantia proprietate occulta

Purgantia.

Alterantia proprietate occulta

Venena

am adfert mortem, principem aliquam partem illico inva-dit, ac opprimit, aut lædit, veluti ex ſignis mox ab aſſumpto veneno apparentibus diligens obſervator animadvertet. Cerebrum & nervos petunt Opium, Mandragora, Strammonium, Solanum manicum, Papaver corniculatum, & pleraque alia, quæ convulſione ſtrangulant. Thapſia partibus ſpiritualibus, ac naturalibus, tam ſi extra applicetur, quam ſi intus ſumatur vim infert. Nam Thapſia, ſi Plinio credimus, fodientibus nocet, Si minima aſpirat aura, intumeſcunt corpora, faciemque invadunt ignes ſacri, ob id cerato prius illinunt. Fungorum genera ſtrangulatu interitum inducunt, quod ſpiritus vitales cordis opprimunt. Argumento eſt cordis palpitatio, atque etiam animi deliquium quod ſequitur, quando quis diu putridos, & venenatos quoſdam Fungos odoratus fuerit. Contraria venenis ſunt antidota, eadem latente proprietate venenis reſiſtentia, quam ob cauſam alexipharmaca dicuntur. Pharmaci namque nomen ſæpe à Latinis Græciſque ſcriptoribus pro veneno accipitur. Ex his quædam intus ſumpta venena (quæ non modo Plantæ ſed metalla, animaliaque eſſe poſſunt) totius ſubſtantiæ diſſidio obtundunt; & immutant; ut ſemen Citrii mali, Meliſſa, Ruta capraria, quæ etiam peſtilentes morbos depellunt, & alia quadam putredine oppreſſos ſpiritus vitales recreant; quædam vero externis venenis reſiſtunt, aut gladio inflictis, aut ab aliquo venenato animali illatis; ut Malva crabronum, veſparumque, nec non Phalangii ictus ſanat; Alyſſon & Pimpinella rabidi canis morſus. Inter Alexipharmaca, & venena media quodammodo ſunt, quæ eadem ſubſtantiæ proprietate, aut occulta virtute certis tantum partibus humani corporis, nocumentum aut damnum afferunt, aut commodum & utilitatem; verbi gratia, Salvia

Thapſia *Fungi* *Alexipharmaca*

& Betonica cerebro ſunt magis dicatæ, quam aliis partibus; Bugloſſum, & Melliſſophyllum cordi; Agrimonia jecori, Aſplenum lieni; Abſynthium ſtomacho. Unde & Plantæ, ſicuti & alia quævis medicamenta, quæ aut ab animalibus, aut à foſſilibus ſumuntur, à jecore, quod juvant, hepaticæ dicuntur; à cerebro, aut capite cephalicæ; à ſplene ſpleneticæ; à corde cardiacæ; ab oculis ophthalmicæ; à dentibus oduntica; ab articulis arthriticæ, & ſic deinceps à cæteris partibus. Cæterum de hac vi Plantarum certis membris deſtinata, aliqua ratio à partium quas petit conſtitutionibus & temperamento dari poteſt: ideoque nonnulli ad tertias manifeſtas facultates has referre voluerunt. Verum obſcura prorſus, & imbecillis eſt hæc ratio, qua non omnino poteſt curioſus animus quieſcere.

Cap. VI.

De modo facultates Plantarum indagandi.

Duo ſunt quæ nos in harum virtutum dignotionem deducunt; ſcilicet uſus, ſeu experientia, & ratio. Sed ratio difficilis eſt; experientia periculoſa. Sæpe multa perſuadet ratio, quæ uſus redarguit; multaque uſus adinvenit, quæ neutiquam ratio inveſtigare potuit. Ad exactam tamen facultatum indagationem utroque opus eſt. Occultarum autem facultatum, & quæ tota ſubſtantia agere dicuntur, experientia inventrix eſt, ac judicatrix: reliquarum autem, quæ à tribus manifeſtis qualitatibus dependent, ratio ipſa quæ deſumitur à ſaporibus & odoribus, qui cuique Stirpi inſunt. His juniores addidere figuras, ex quibus cujuſque Plantæ facultatem, non modo manifeſtam, ſed etiam occultam cognoſci aſſeverant; qua de cauſa libros Phytognomonicos ſcripſere, quibus docent facultates Stirpium, à formæ externæ contemplatione cognoſci, verbi gra-

Bapt. porta.

tia

tia, Scrophulariam mederi ſcrophulis, quia radices produ-catquibus adhærent radiculæ rotundæ quaſi pilulæ, quæ ſcrophulas in collo naſcentes imitari videntur; ſic Heliotropium minus ad morſus ſcorpionis valere, quia in ſummo Herbæ flos naſcitur, in modum ſcorpionis ſe incurvante. Verum quam frivola atque futilis ſit horum doctrina, facile iis patet, qui rationes conſiderare ac inveſtigare cupiunt. Qualitatum autem manifeſtarum nullus certior index eſt, quam ſapor; quod per contactum linguæ fiat. Tactu autem Galenus in lib. de temperamentis certiſſime temperamenta indicari demonſtravit.

CAP. VII.

De Saporum Differentiis.

CUm tot ſint ſaporum differentiæ, quot elementorum miſtiones; ſingulis Plantis proprios ſuos ineſſe ſapores dicendum eſt. Hos propter infinitum Stirpium numerum recenſere non poſſumus propriis nominibus, nec aliter explicare, quam ſi ſummatim ſaporum differentias cunctis Plantis communes declaremus. Sapores alii ſimplices ſunt, alii compoſiti ſeu miſti. Simplices ſunt ſeptem; auſterus qui adſtringens ab effectu dicitur, quemadmodum & acerbus, acidus, acer, ſalſus, amarus, dulcis: qui quidem omnes intenſione atque remiſſione adhuc differunt, veluti exemplis declarabitur. Eſt autem auſterus ſapor, qui linguam, & os mediocriter conſtringit, inde levem inducens aſperitatem. Hic in immaturis fructibus facile percipitur, nempe Pyris, Prunis, Meſpilis, & reliquis, quæ quo magis ad maturitatem vergunt, eo minus auſteritatis obtinent, ſed plus dulcedinis. Huic affinis eſt acerbus; verum magis priori linguam & palatum coarctans, atque exaſperans. Talis eſt in Malicorio, Sumacho, Galla & Cypreſſi nucibus, atque aliis,

Sapores ſimplices

Auſterus ſapor

Acerbus

Acidus liis, quæ magis minuſque acerba conſpiciuntur. Acidus au-
tem ſapor guſtum penetrat, & ſua tenuitate ferit ſine calo-
ris ſenſu. Tali acetum eſt præditum atque etiam ſuccus Ma-
Acris li Citrii, item Oxalidis & Oxylapathi. Acris vero, qui Græ-
cis δριμὺς dicitur, palatum & linguam acrimonia & mor-
dacitate compungit, ac ferit cum calore, qui interdum tam
eſt inſignis, ut partes oris adurat. Hic in Pipere, Pyrethro,
Allio atque Naſturtio, item Clematide altera Dioſcoridis,
Salſus aliiſque obſervatur. Salſus vero linguam cum modico ca-
lore valenter ſiccando contrahit atque corradit. Hic nota-
tur in ſale, & nitro; ſed moderate in Crithmi illo genere,
Amarus quod Fœniculum marinum vulgo appellant. Porro ama-
rus ſapor inſuavis eſt ac triſtis, linguam corradens divellenſ-
que, qualis eſt in Aloë, Abſynthio, Centaurio minori, Co-
Dulcis locynthide, & aliis. Dulcis vero ſapor duplex eſt: unus e-
nim proprie dulcis dicitur amaro oppoſitus, qui guſtum vo-
luptate afficit, in melle, ſaccharo, Polypodio, Glycyrrhiza
conſpicuus; alter vero qui nulla qualitate ex prædictis o-
mnibus qualitatibus ſaporum, linguam afficit, ideoq; Græ-
Inſipidus cis ἄποιος dicitur, inſipidus noſtris, hoc eſt prædictis ſapo-
ribus privatus. Nonnulli ex celeberrimis viris, duos hos ſa-
pores tantum intenſione & remiſſione differre arbitrantur:
intendi enim dulcedinem in melle, & aliis dulcibus proprie
dictis; remitti vero in inſipidis. Cæterum inſipidus ſapor a-
Oleoſus lius lentore linguam oblinit, qui unctuoſus oleoſus & pin-
guis à Theophraſto l. 6. De cauſis plant. appellatur. Hunc
conſiderabitis in Pſyllii mucco, Althea, oleo ſimplici, & A-
Aquoſus mygdalarum dulcium: alius nullo lentore palatum imbu-
it, quali prædita ſunt Cucumis, Blitum, & Olerum pleraſ-
que, ſed aqua imprimis; unde nonnulli hunc aquoſum ſa-
porem nuncuparunt. Cæterum ex prædictis ſimplicibus ſa-

pores

pores miſti componuntur, qui omnibus fere Plantis inſunt. Raro ſimplex ſapor ſolus percipitur ſine alio ſapore comite; & ſi prædominans, nomen ſibi adſciſcit; verbi gratia: mel quidem dulce dicitur quanquam etiam acre ſit, quod plus dulcedinis quam acredinis obtineat. Quia autem variis ſapores ſimplices miſcentur modis, peculiares cujuſque Stirpis ſapores fiunt. Auſterus cum acerbo nunquam miſcetur, quod tantum intenſione remiſſioneque differant. Notandum propterea hos ſapores apud ſcriptores ſæpe confundi, modoque auſterum pro acerbo, modo acerbum pro auſtero capi; nonnulloſque etiam utrumque ſub una saporis differentia conſtituiſſe, quem adſtringentem ab effectu appellarunt. Auſterus cum dulci conjungitur in Chryſocomes & Polypodii radice; dulcis cum acerbo in Glycyrrhizæ radice & Dryopteri teſte Dioſcoride; acerbus cum amaro in Ruſci radice, & Scordii foliis. Autor eſt Dioſcorides radicem Centaurii majoris acri eſſe ſapore cum quadam adſtrictione, atque dulcedine: acri dulcique Myrrhis eſt, Fœniculum & ſemen Aniſi; acri & amaro Braſſica, & radix Pancratii: acri & glutinoſo, ſeu pingui Cyclaminis alterius Dioſcoridis fructus; amaro & viſcoſo Sideritidis tertiæ Dioſcor. folium. His vinoſum ſaporem adjiciendum puto, qui inter dulcem & acidum medius eſt, & ex ambobus conſtans.

Sapores miſti

Vinoſus

CAP. IIX.

Odorum differentia.

Similiter à varietate miſtionis dependent odorum differentiæ, hoc eſt tum ſimplices, tum compoſiti, qui cuique Stirpi peculiares ſunt. Nam ſine miſtione non poteſt fieri, aut ſapor, aut odor. His namque privantur, quæ nullam miſtionem recipiunt, ut aër, ignis, aqua. Simplices tot ſta-

tuiſſe videtur Ariſtoteles l. Secundo de Anima quot ſapores. *Eſt autem,* inquit, *ut ſapor hic quidem dulcis, ille vero amarus; ſic & odores ſunt. Sed alia quidem habent proportionaliter odorem, & ſaporem. Dico autem dulcem odorem, & dulcem ſaporem: alia verò contra. Similiter autem, & acer, & auſterus, & acutus, & pinguis eſt odor. Sed ſicut diximus propterea, quod non multum manifeſti ſunt odores, ſicut ſapores, ab his ſumpta ſunt nomina ſecundum ſimilitudinem rerum. Dulcis enim, à Croco, & melle; acer autem à Thymo, & eiuſmodi. Eodem autem modo, & in aliis.* Idipſum quoque credidit Theophraſtus, qui ſeptem odores, colores, ſaporeſque ſtatuit: verum non omnes odores appellationibus, quibus ſapores reddi, quamquam non prohibeat quo minus hæc invicem conjungantur; ut utrunque alterum quodammodo conſequatur. Cæterum communiora odorum genera quorum apud autores frequens fit mentio, hæc fere ſunt: ſuavis ſeu jucundus odor, gravis vel graveolens, acer, acutus, aſper, dilutus, viroſus, teter, putridus, & inodorus: quæ ad tria ſumma genera reduci poſſunt, ad ſuavem & gravem odorem, & ad inodorum ab odoris privatione ſic dictum. Etenim odoratus percipit privationem, ut viſus tenebras. Eſt autem ſuavis odor, qui odoratum noſtrum oblectat ac juvat, ut dulcis ſapor guſtum. Cuncta hoc odore prædita Græci εὔοσμα & εὐώδη nuncuparunt hoc eſt bene olentia, ut Myrrhin, Acorum, Cinnamomum, Nucem myriſticam, & mali citrii corticem atque folium. Quæ gravem ſpirant κάκοσμα & δυσώδη, hoc eſt male olentia, quibus odoratus noſter læditur ac triſtatur, ut guſtus amaro. Tali donatur aſſa fœtida, & Spatula fœtida, quam nonnulli Recoctariam nominarunt, quod folia ejus contrita recoctam olere videantur, cum tamen gravius ſpirent.

Cap-

CAP. IX.

Quomodo ſapores manifeſtas qualitates indicent.

VT rectè Plantarum vires cognoſcantur ex ſaporibus, non modo ſaporum qualitates, quæ guſtui ſe efferunt conſiderandæ veniunt; ſed etiam materiæ quibus inhærent ſingulæ. Quia ut qualitates guſtabiles, id eſt, ſapores, qualitatum primarum; ita materiæ indices ſunt ſecundarum. Simplices ſapores ſimplices etiam facultates primas manifeſtant: tum paſſivas tum activas; quatuor caliditatem, acris nimirum, amarus, ſalſus, dulcis proprie dictus; quatuor frigiditatem, acidus, acerbus, auſterus, inſipidus; pinguis temperiem temperatam. At vero miſti, miſtas etiam facultates denotant, quæ aut ſunt contrariarum qualitatum nunciæ, ut in Glycyrrhizæ, & Polypodii radicibus, dulcis denotat caliditatem, auſterus autem & acerbus ſapor frigiditatem: (Idem in aceto eſt quod acre ſit, atque acidum) aut ejuſdem fere naturæ, ut dulcis, & amarus; vel acer, & amarus; vel ſalſus cum aliquo prædictorum calidorum, indicant caliditatem: ſic auſterus cum acido aut acerbo ſi miſceatur, frigiditatem. Gradus ex iiſdem ſaporibus cognoſcetis, prout intenſiores hi aut remiſſiores fuerint. Prout enim quid intenſius eſt, aut amarum, aut acre, aut alterius ſaporis, pro eo etiam erit aut calidius, aut frigidius. Verum ſcire ad hoc in primis confert, non omnes ſapores calidos eundem gradum denotare, ſi aut intenſius, aut remiſſius lingua ab iis afficiatur, nec etiam frigidos eodem pacto. Nam ſapor dulcis proprie dictus nunquam indicat exceſſum caloris primi gradus, idcirco nonnulli ſtatuunt hunc temperatum. Quicquid vero acre eſt ſi linguam vehementer mordicet, ut etiam urat veſiculaſque excitet, quartum caliditatis ordinem attingit, ut Piper, Euphorbium, Sinapi, Lepidium

Sapores calidi frigidi.

Gradus temperamentorũ ut cognoſcantur.

um; item quæ colliquant, & putrefaciunt, ut Thapſia, Chamelæa, quas ne guſtare quidem propter ſummam acrimoniam poſſumus. Quod autem linguam modico fervore imbuit, id ſecundo gradu calidum eſſe dicimus, quod vero vehementius id præſtat tertio; quemadmodum etiam quod parum linguam urit, paucaque acrimonia ſtimulat, primo ordine calidum eſſe cenſendum eſt. Amaritudo autem atq; ſalſedo ſecundum caliditatis gradum ad ſummum arguit, amaraque & ſalſa omnia quæ nulli alteri ſapori conjunguntur, ſine vehementi calore operantur. Nam ſal quem Chymici noſtri ex quacunque re eliciunt, præterquam quod arte paretur etiam acrimoniæ particeps eſt, ut cinis: unde fit, ut hic impenſe calefaciat, & pro cauteriis uſurpetur. Acida autem cuncta ſecundum frigiditatis gradum haud ſuperant, quanquam ſint ſumme acida. Nam aciditas ſine modico calore, aut mutante ex calido in frigidum, aut mutato ex frigido in calidum fieri non poteſt. Vinum enim ſi calore ſuo depauperetur acetum fit, fructuſque maturi plurimi auſteri, aut acerbi prius, mox à calore ſemicocti acidi redduntur, deinde dulces fiunt ubi plus caloris acquiſiverint. Probatur idem ex acidis ructibus, qui non fiunt à ventriculo bene cibos concoquente, aut nihil prorſus alterante, ſed tantum ab imbecilliori concoctione alimentorum. A calore ergo fit acida qualitas; ſed ſuperatur à frigore, hincque eſt quod acida ſummos frigiditatis gradus attingere non poſſint. Acerba, & auſtera ſimiliter frigida ſunt ad ſummum in ſecundo gradu: nec ad tertium quartumve pervenire poſſunt niſi ſocium ſibi habeant aliquem alium ſaporem frigidum; ut in Sempervivo majori. Inſipida autem tertium gradum attingunt in Portulaca, & quibuſdam aliis valde paucis, plerumque vero infra ſubſiſtunt. Quartum vero frigiditatis ordinem

Acidum non fit ſine modico calore.

Inſipida in tertio gradu frigida.

dinem qui indicet, ſaporem nullum novi, atque (ſi verum fateri licet) quod quarto ſit ordine frigidum, nondum obſervavi, quanquam dari non negem. Nam quæ ſoporem inducunt, atque ſtuporem (Græcis ναρκωτικὰ dicta,) frigida quidem ſtatui debent, nequaquam tamen in quarto ordine. Opium autem, Mandragora, Solanum ſomniferum, & alia quæ ſomnum conciliant, non ſolum frigiditate hoc efficiunt, ſed peculiari quadam virtute cerebro deſtinata, quæ à tota ſubſtantia dependet, uti aptiori loco probabimus. Soporifera enim cuncta ſuavi quadam evaporatione ad cerebrum aſcendente ſive per nares, ſive per os, ſive per carotidas venas, & arterias, ſive per gulam, quam ſtomachum vocant, ſomnum movent. De opio tanta eſt inter recentiores diſſenſio, ut inter peritiſſimos medicos non deſint, qui id calidum aſſeverent. Sane quartum nulla ratione attingere frigiditatis gradū poteſt, cum mediocriter amarum ſit; quantum namque habet amaroris, tantum caliditatis. Cæterum (ut ad rem redeamus) pinguia cuncta calore, ac frigore temperata ſunt: raroque pinguis ſapor ſimplex ſubſiſtit, ſed plerunque miſtus cum aliis, qui poſtea, & qualitates activas, atque eorundem gradus denotant. Paſſivæ autem qualitates, ut humiditas, ſiccitas, ſaporum ope etiam cognoſcuntur. Exſiccant enim acris, amarus, ſalſus, auſterus, acerbus, atque acidus ſapor: humectant dulcis, inſipidus, ac pinguis. Ad ſummum ſiccitatis ordinem perveniunt acria, ſi valde acria exiſtant: ut Ruta ſylveſtris Dioſcoridis, quæ copioſe in Montibus Piſanis naſcitur, Allium, Sinapi, Naſturtium, & alia, quæ nonnulli quarto ordine ſiccare tradunt, quod ſiccandi vis adaugeatur ab inſigni calore. Nam adſtringentia, hoc eſt auſtera, & acerba; ut Sumach, galla, balauſtium, quæ potenter ſiccant, tertium ſiccitatis gradum nunquam

Narcotica non ſunt quarto ordine frigida

Opii vis

Sapores paſſivarum qualitatum indices.

ſuperant. Refringitur enim eorum ſiccandi vis à frigore: frigidum autem nullum quod quarto gradu ſit ſiccum novimus: nihilque exiſtimamus ſumme ſiccare poſſe, quod non habeat ſibi ſociam aliquam ex activis qualitatem. Amara omnia ad ſummum ſecundo gradu ſiccant, item ſalſa, niſi ſibi admiſtum habeant aliquem adſtringentem ſaporem. Acida vero minus omnium ſiccant videnturque temperata in paſſivis. Humectant dulcia tantum primo ordine propter calorem. Inſipida vero & aquea, ſecundo atque etiam tertio.

CAP. X.

Secundarum, tertiarumque facultatum inveſtigatio.

DIxi qualitatum guſtabilium materias indices eſſe ſecundarum qualitatum, non quidem per ſe, ſed quatenus cum primis elementorum qualitatibus conjunguntur.

Materia quibus ſapores inhærēt triplex.

Ex utriſque enim ſapores emanant. Materia quibus guſtabiles qualitates inhærent, triplex eſt, tenuis, mediocris, craſſa. E tenui prodeunt ſapores, acer, acidus, pinguis: è mediocri, ſalſus, auſterus, dulcis; è craſſa amarus, acerbus, inſipidus. Si igitur cum tenui materia calor ac ſiccitas conjungantur, acer ſapor excitatur. Calor hic aut vehemens eſt, aut mediocris, hoc eſt infra tertium ordinem. Quod ſi vehemens fuerit ac tertium caliditatis gradum excedat, aut uret, papulaſque faciet, ut in Sinapi, Pyrethro; aut veſiculas, ut in Flammula Jovis, Lepidio; aut colliquabit, & putrefaciet, ut in Thapſia. Ubi vero calor eſt moderatus, craſſos humores attenuat, meatus aperit, ac penetrat, ſi per os ſumatur: ſin vero exterius corpori applicetur, rarefacit cutem, humoreſque ex alto evocat, & reſolvit.

Calor & ſiccitas cū tenui materia. Acer ſapor unde

Frigiditas & ſiccitas in tenui materia.

Tenui autem materiæ, ſi ſiccitas frigiditaſque copuletur, acidus fiet ſapor. Idcirco acida ſimiliter atque acria craſſos humores attenuant,

Digitized by Google

ant, incidunt, penetrantque in altum, ſi intus ſumantur; at *Acidus*
foris impoſita non diſſolvunt, ſed cohibent fluxiones, vehe- *ſapor un-*
mentiuſque multo, quam quæ adſtringunt. Temperies ca- *de.*
loris, atque frigoris cum modica humiditate in tenui, aut
aërea materia conſiſtens pinguem ſaporem producit. Id- *Pinguis*
circo cuncta pinguia vim habent laxandi, molliendi, atque *ſapor*
humectandi. Calor & ſiccitas in mediocri materia conſi- *unde.*
ſtentes ſalſum ſaporem proferunt. Voco autem mediocrem *Salſus*
materiam, quæ ex terrena cum aquea permiſta conflatur. *ſapor*
Nam cum calor externus partes aqueas cum terrenis permi- *unde.*
ſtas exſiccat, ſalſus ſapor inducitur. Ita fit ut vi polleat me-
diocriter penetrandi, incidendi atque ſua abraſione expur-
gandi, ſiccandique valde tenues humores, & à putredine
conſervandi. Frigiditas in mediocri materia, auſterum ſa- *Auſterus*
porem efficit; ideo adſtringit quoque, & fluxiones mode- *ſapor qui*
rate repellit, cohibet, ac contrahit, quæ non tam refrigeran- *fiat.*
do, quam materiæ mediocritate præſtat. Dulcia vero cun- *Dulcis*
cta è mediocri materia emanant, in qua calor obſcurus con- *ſapor*
ſiſtit. Idcirco differunt à pingui ſapore præditis, quod in *unde.*
pingui ſapore non exuperat calor, aut frigus; ſed utriuſque *A pingui*
temperies exiſtit, materiaque magis tenuis, quam in dulci- *quid diſ-*
bus. Quamobrem dulcia minus, quam pinguia relaxant, *ferat*
ſed magis exaſperata leniunt: anodyna præterea ſunt ſua *dulcis.*
mediocritate materiæ temperamentique, maturant, con-
coquunt, & pus movent. Calor præaſſans, atque exſiccans *Amarus*
materiam terream amarum ſaporem gignit: cui idcirco fa- *ſapor qui*
cultas detergendi, meatus expurgandi non ſine calore me- *gigna-*
diocri. Nam calor ubi pervadit, ac penetrat, craſſam ma- *tur.*
teriam terrenamque ſecum abducit; qua cuncta ſibi obvia
abradit, deterget, atque expurgat: & quo amarius medica-
mentum eſt, eo valentius hæc efficit, ac præſtat: Abſinthi-

um

Digitized by Google

um moderate; vehementius Aloë, Ariſtolochia Centauriumque: vehementiſſime Colocynthis, utpote quæ intus ſumpta inteſtina exulcerat, multaque ceu ramenta deducit, ac dyſenteriam efficit. Omnibus vero intus ſumptis vis infarctus exolvendi; at ulceribus admoti ſordes eorum expurgandi magna vis ineſt. Quia etiam ſiccitate inſigni ſuperfluos humores auferunt, ac veluti abſorbent & mirabiliter putredini reſiſtunt. Terrena autem materia, cui frigidum & ſiccum inhærent, acerbi ſaporis parens eſt; qua de cauſa fluentium humorum impetum cohibet. Frigiditate enim, & ſiccitate adſtringit, denſat, & coarctat. Hinc vulnera etiam cicatrice obducit, & humores incraſſat propter terream ſubſtantiam. Humiditas autem exuperante modico frigore in craſſa materia, inſipidum facit: inde ei vis ineſt emplaſtica, meatus omnes intus & foris infarciendi, obſtruendi, exaſperata leniendi, ac ſoluta glutinandi. Diſtat inſipidum à dulci materia, & temperamento. Craſſior, & crudior materia inſipido eſt, quam dulci, & obſcura frigiditas: calor vero obſcurus dulci.

Acerbus ſapor ut fiat.

Inſipidus ſapor unde.

Cap. XI.

Ex odoribus facultates obſcurius cognoſci.

Minus certo ab odoribus nobis virtutes Plantarũ monſtrantur. Sunt enim odores non ita manifeſti ſicut ſapores teſte Ariſt. l. 2. de Anima, magiſque nos fallere ſenſus odoratus poteſt, quam guſtus. Nam guſtus fit per linguæ contactum ſine ullo medio; odoratus vero mediante aëre, qui ſæpe facile nobis haud animadvertentibus alteratur ab aliis rebus, quam ab iis quæ odorari cupimus. Præterea inodora nullam nobis manifeſtam indicant qualitatem calidam, vel frigidam, quemadmodum inſipida frigidam, ſed tantum craſſam eſſentiam. Plantæ magna ex parte ſapore ſuo

Inodora nullam indicant manifeſtã qualitatem.

ſuo peculiari præditæ ſunt, quo guſtum noſtrum afficiunt: at pauciores multo ſunt quæ odorem aliquem habent. Carent odore quæcunque inſipidæ ſunt. Auſteræ item, acerbæ, atque etiam ſalſæ, & amaræ. Craſſa enim atque terrea eorum eſſentia eſt, ac propterea exhalare non poteſt. Ideoque non eſt à ratione alienum quod ſcripſit Galenus l. 4. de Simpl. med. facult. amarum nunquam odoratum eſſe: Nam quod dixit Theophraſtus l. 6. de cauſ. plant. amarum grati odoris primordium quodammodo exiſtere, de exquiſite amaro intelligi non poteſt ob dictam cauſam; (ideo non omiſit adverbium prope) ſed de miſto cum alio ſapore, qui in tenuiori eſſentia conſiſtat. Acris enim ſapor plerunque cum amaro conjungitur. Exemplo nobis ſunt cortex Mali Citrii, Myrrha, & alia innumera: ſed in aliis magis in aliis minus acrimonia ab amaritudine vincitur. Multa præterea ſunt odorata quæ non ſunt amara, ut omnia fere aromata: quædam autem ſumme amara, quæ aut nullum, aut admodum exiguum odorem edunt; ut Colocynthis, Centaurium, Aloe. Eſt & alia cauſa eaque maxima cur non tam certo de temperamentis, atque facultatibus Plantarum ex odoribus uti ex ſaporibus, judicare queamus; inæqualitas ſcilicet ſubſtantiæ, quæ ex pluribus partibus diverſis conſtat: exemplum Galenus, l. 4. de Simpl. ad eam declarandam in Roſa propoſuit: *Quæ, inquit, non ea modo ratione diſſimilaris eſt qua pars quidem eius continet, pars vero continetur: continens quidem durum, & terreum, quod continetur ſuccus eſt humidus: imo, & ſucci ipſius tria ſunt excrementa, quemadmodum ſupra neceſſarium eſſe demonſtratum eſt, unum terreum, quale eſt in urinu fex; alterum aëreum, quod ipſum quoque vini flori proportione reſpondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem efficere corruptionemque diximus, ubi nimi-*

Amarũ non odoratum.

rum neque devictum neque plane alteratum ebullitionis tempore fuerit. Sane hujus excrementi gratia quidam ſuccos non niſi coctos reponunt, alii in ſole ferventi praſiccatos: nam terrei aërcique gratia non admodum corrumpendos metuunt, cum ea, & ſeparari videant, ægreque corruptibilem ſortita ſubſtantiam: quandoquidem temperamentum nacta ſunt ſiccum. Cæterum in Roſa natura aliud guſtantibus acerbum eſt, quod terreum, ut ſit, & craſſum, frigidumque, neceſſe eſt; aliud vero amarum, quod tenue eſt & calidum, & tertium in his aqueum, neceſſario quidem frigidius; ſed in tenuitatis craſſitudiniſque oppoſitione quadamtenus ſummorum medium; cujus miſtura neque ipſum illud adſtringens, neque ipſum amarum ſumme eſt tale, quale dicitur, qualitates enim omnes exoluit aquei admiſtio. Ipſum itaque hoc aqueum elaboratum extenuatumque, atque excalefactum quodammodo videtur, ac proinde facile in vaporem ſolvi, & hac ratione roſam tum odoratam eſſe, tum celerrime reſiccari. Atque hæc omnia de eo, ex guſtu conjicias; at per odorem haud æque. Quippe cum non æque omnes ejus partes evaporent, nec perinde ſenſum moveant. In guſtu autem omnes ſimiliter guſtabilium corporum particulæ in linguam incidunt, ſenſumque movent pro ſua natura ſingulæ. Quare certum, tutumque non eſt de tota medicamentorum facultate ex odore conjicere. Hæc Galenus, qui citatis verbis partium diverſitates per artificium, nempe coctionem, deſtillationem, & ſimilia demonſtravit: nos vero etiam per naturæ opus, ſcilicet per partes diverſas communes, & proprias, & communium particulas tum ſimilares, tum diſſimilares, quæ ſingulæ peculiares, ut plurimum vires ſortiuntur. Si enim alicujus totius Plantæ facultates conſideremus, interdum per omnes Plantæ partes communes eadem eſt, ſed minoris majoriſve ratione differens in ſingulis; ut in Fœniculo,

lo, Petroſelino, & aliis quibuſdam vis calefaciendi, incidendi, attenuandi in omnibus partibus communibus quidem ineſt, ſed magis in ſemine: interdum uni parti alia facultas alia alteri, eaque aut contraria, aut diverſa, ut flori Jeſmini cor ſuo odore recreandi; Roſæ vis purgandi, cum nulla harum facultatum in folio aut alia parte appareat, imo potius contraria cernatur, ſcilicet alvum ſiſtendi. Hederæ flos trium digitorum carptu aquam inter cutem emendat, teſte Dioſcoride, cum tamen frondibus inſit vis adſtrictoria. Illud præcipue notandum eſt Plantarum partes quæ temperamentis conveniunt ſimilibus, nempe calidis, aut frigidis, humidis aut ſiccis, non tamen in gradibus, ſingulas peculiaribus præditas eſſe dotibus. Exempla nobis ſunt plurima in Pharmacopœorum officinis, in quibus propterea non omnes Plantæ, quæ uſurpantur quotidie, totæ ſervantur, ſed ut plurimum partes aliquæ nempe radix, ſemen, folia, flos, quod iis ineſt privata & occulta quædam qualitas, aut inſignis facultas manifeſta, quæ à temperamentis dependet. Jam vero partium communium partes ſive ſimilares ſint, ſive diſſimilares virtutibus variant, ut exempli gratia in fructibus, mali Citrii cortex calefacit, pulpa refrigerat, ſemen mediam quandam temperiem ſortitur. Verum quærat aliquis: quo cuncta quæ odorem habent temperamento prædita ſint? Reſpondeo odorem à nobis diſtingui in bonum hoc eſt jucundum, & injucundum, ſeu malum: ille odor κατ' ἐξοχὴν, hoc eſt per excellentiam, hic fœtor dicitur; cunctaque illo odore fragrantia odorata; hoc vero fœtida, & graveolentia. Cuncta odorata calida eſſe, & ſicca, ſive ſuaviter oleant, ſive acrem gravemque ſpirent odorem, antiqui ſapientes, atque neoterici probavere. Theophraſtus l. 6. De cauſis pl. c. 24. ait odorem per coctionem acquiri,

Odorata cuius temperamenti

quod odorata evaporent, evaporatio autem omnis à calore fit. Cum ergo coctio ſine calore fieri non poſſit, accidit, ut in fervidis locis plures odoratæ Plantæ naſcantur quam in frigidis: aromata in Arabia, Syria, Indiaque plurima: in ſeptentrionali plaga præter Iridem, & Acorum, nullum: Acorum in Lituaniæ paludibus copioſiſſimum: Iris ubique fere in locis montoſis, ſed in Illyrio optima, quæ temperata eſt regio. Conſiſtit & coctio in ſiccitate. Siccitas (inquit idem Philoſophus l. 6. de cauſ. pl. c. 22.) odori convenientior eſt, & omnia odorata eo potius vergunt. Argumento eſt, quod odoratiora locis ſiccis magis proveniant exhauſto ſcilicet humore aqueo excoctoque reliquo melius: item quod quædam tantum ſiccata olent, quæ viridia nil aut valde parum; ut calamus Aromaticus, Cinamonum; quædam plus olent ſiccata, ut Iris. (quod ſi aliqua viridia plus olent, quam ſiccata, id fit propter ſummam eſſentiæ tenuitatem, in qua odor conſiſtit, quæ cito & facile exhalat:) Prætereo quod dixit Theophraſtus, amarum grati odoris eſſe quodammodo primordium omniaque fere odorata amara eſſe: at amarum calidum ſiccumque eſſe probatum eſt. Quamobrem cuncta odorata calida ſiccaque eſſe oportet. Sed quid de Roſis, violis ac cæteris dicemus, quorum flores ſuavem jucundumque cum exhalent odorem nihilominus frigida cenſentur? Reſpondeo partes eſſe in florum etiam foliis diverſas, calidas ſcilicet hac frigidas, plures vero frigidas atque hac ratione flores hos frigidos cenſeri: calidas vero partes exhalare propter earum tenuitatem, quæ ſunt in ſuperficie foliorum, hoc eſt proximæ aëri. Hujus rei argumentum eſt, quod iſti flores triti nullum odorem ſpirant. Permiſcentur enim plurimæ partes craſſæ, ac frigidæ cum calidis ac tenuibus in contritione; & has partes calidas, ac tenues

Roſa trita odore nullum ſpirat.

tenues paucas eſſe docet nos ſuavis atque exilis florum odor. Verum pleraque odorata in Stirpium genere partes calidas, & ſiccas, aut intus tantum obtinent, ut ea quæ non niſi trita odoratum feriunt, (nam exterius terrena craſſa, ac frigida veſtiuntur eſſentia, quæ exhalationem odoris partium internarum prohibet.) aut per totam Plantam, aut aliquam ejus partem, hoc eſt tam intus quam foris, ut omnia quæ trita, & non trita odorem reddunt. Atque hæc de odoratorum temperamentis dicta ſint. Quam autem qualitatem fœtidæ monſtrent ſtirpes, non ſatis ab antiquis, ac recentioribus declaratum eſt. Videtur autem fœtor non à calore, & ſiccitate generari, ut odor proprie dictus. Nam multa fœtida frigida ſunt, ut Cicuta, Hyoſcyamus, quanquam plura calida: invenio præterea apud Ariſtotelem in problematis Sect. 13. multa odore malo prædita veluti excrementa animalium à cruditate provenire, quæ fit à caloris naturalis inopia: exiſtimo tamen fœtorem cum ſit odoris ſpecies, à calido ſimiliter, & ſicco dependere. Fœtida namque nobis ſunt, quæ cœteris animalibus multis odorata, & contra odorata quæ multis fœtida. Etenim Scarabæos pilularios, quos Græci *κανθάρες* vocant, odore Roſæ exanimari apud veterum plurimos ſcriptores ſatis conſtat. Fœtor vero in Plantis frigidis, in alia parte præterquam frigida conſiſtit. Fœtida autem inconcocta eſſe falſum eſt. Nam Spatula fœtida, Cicuta, Hyoſcyamus non minus cocta ſunt à ſuo naturali calore, quam Cinamomum, & Nux myriſtica. Verum quia ex illis non ſpirat odor noſtræ naturæ familiaris, & amica, ex his vero jucunda, idcirco illa nobis fœtere, hæc vero olere videntur. Sed cujuſnam erunt temperamenti, quæ putridum odorem edunt, qui ſpecies eſſe fœtidi videtur? Hunc à nimio humore, & caloris ſui extinctione generari, indicio ſunt

Fœtida cuius temperamenti.

fructus, & Herbæ putrefactæ, quæ multum humoris in ſe continent, quare frigida humidaque putrida cenſeri debent. Reſpondeo nos hic de naturali cujuſque Plantæ odore, & temperamento agere, non de eo, qui eſt præter naturam. Nunc ex odoribus vires proſequamur.

CAP. XII.

Odorum virtutes.

ALimenti, ac ſanitatis gratia nobis jucundos, ac bonos odores natura ſuppeditavit. Quæcunque enim nobis bene olere videntur, ea aut cedunt in nutrimentum, aut medicamentum; male vero olentia tantum in medicamentum, nullum namque fœtidum guſtare audemus. Conjunxit rerum opifex bonos ſapores cum bonis odoribus in iis Plantis, quæ in cibum cedunt, quæque aliquem odorem ſpirant, non tamen cum bonis odoribus bonos ſapores. Multa enim odorata amara ſunt. Quæ in medicamentum cedunt, tantum ſpiritus cordis, ac cerebri recreant, atque reficiunt; quæ vero in alimentum, & ſolidas partes, & ſpiritus. Recte Sophocles, in fabula Cretenſes dicta, Venerem Deam, quâ voluptas ſignificatur, unguento perfuſam fingit, & in ſpeculo ſe aſpicientem: Palladem vero, quæ mens eſt, prudentia virtuſque, oleo perungi, & exerceri; innuens ſenſus in capite poſitos odoribus demulceri. *[Odores iuvant cerebrũ.]* Quod etiam Alexis dixit apud Athenæum 15. Deipnos. ὑγιείας μέρος μέγιστον ὀσμὰς ἐγκεφάλῳ χρηστὰς ποιεῖν, maxima, inquit, ſanitatis pars eſt, odores cerebro bonos facere. *[Vnguento cur pectus perfundebant antiqui.]* Apud veteres quoque in uſu fuit pectus ſuaviter olente unguento inungi, quod in pectore cor lateret, ejuſque ſpiritus ſuavitate odoris refocillarentur. Sane in odore res plane divina, ſi priſcorum credamus cęremoniis. Deos enim odoribus placare ſtudebant, atque eoſdem è cœlo evocare, & noſtris temporibus priſca conſuetudine

dine in ſacris domibus ſuffitus fiunt. Conſopitam enim, & languidam mentem excitant. Fœtor vero omnis ut cerebro nocet mentemque perturbat, ita cordis ſpiritus lædit, animumque proſternit. Peculiaris vis fœtidis ad uteri ſuffocationes ſi naribus adhibeantur; odoratis, ſi infernis partibus applicentur.

CAP. XIII.

Occultarum facultatum dignotionem fieri per experientiam, & quomodo hæc fiat.

NUllus ſapor aut odor nobis manifeſtat occultas proprietates, ſed ſolus uſus, & experientia quæ facta eſt in pluribus ob unum, aut alterum effectum fortuito ſemel aut bis obſervatum. Nuper cum ruſticus acetarium ſuæ pararet familiæ, flores Thlaſpios umbelliferi, quod Creticum vocant, plures miſcuit cum Lactuca, & aliis Herbis ex quibus acetarium parabat. Noctu omnes qui comederant, morſu circa ventriculi orificium correpti ſunt, plures vomebant; omnes noctem inſomnem traduxerunt, putabantque ſe venenum hauſiſſe. Hinc ſuſpicor, aut vomitum hoc Thlaſpios genus excitare, aut deleteriam aliquam habere facultatem, quæ facto ſemel atque iterum in aliis experimento innoteſcet. Multæ enim ejuſdem rei memoriæ, unius experientiæ vim efficiunt dicebat Ariſtoteles l. 1. Metaph. Ita inveſtigatur proprietas occulta: manifeſta autem qualitas tum ratione, tum etiam experientia, quæ tamen aliqua indiget methodo, ut recte fiat, alioqui maxime fallit rationem. Obſervandus morbus, cauſa morbi, & ſymptoma, tum ægri natura tam communis, quæ temperamenta reſpicit, quam propria, quæ idiopathias latentes. Etiam anni conſtitutio animadvertenda, regio, & aliæ indicationes quas Galenus recenſuit. Per morbum intelligo non διάθεσιν ſeu eſſentiam,

Thlaſpi Cretici flores quid faciant.

Manifeſta qualitas ratione & experientia innoteſcit.

ſed

ſed morbi tempora; hoc eſt principium, augmentum, ſtatum, & declinationem. Nuper quidam quartanarius cum veris tempore, una, aut altera hora antequam quartana corripi ſolitus erat, Lactucam comediſſet ac Braſſicam, nec febris unquam poſtea rediret, putavit ſe à Lactuca, & Braſſica ſanatum. Verum hæc febris concocta paulatim materia veris tempore tanquam critico ſponte ſolvitur. Itaque imprudenter aliis duobus quartana laborantibus conſuluit, ut eandem cœnam ſumerent, quibus multo gravior ab hoc aſſumpto cibo facta eſt acceſſio, alterique duplex quartana ſupervenit. Sic alius inflammatione circa talum laborans, quæ jam erat in declinatione, Sempervivum adhibuit, ſolvebatur morbus. Ideoque putavit cunctis inflammationibus recte adhiberi poſſe. Quare cum alteri in brachio inflammationej laboranti cataplaſma ex Sempervivo applicuiſſet, gangrænam induxit. Ineſt etiam ſingulis hominibus peculiaris natura; cujus manifeſtæ cauſæ latent, quæ diligenter etiam venit obſervanda. Roſæ odorem, quo plerique mortalium recreari ſolent, non potuit ſufferre Oliverius Caraffa Cardinalis. Patri meo Fabis laxabatur alvus, quæ tamen cæteris eam duram reddunt. Vidi quendam Aloes magna fruſta devoraſſe ſine noxa, ſine purgatione ulla, aut minima alvi lubricatione. Debet igitur unius ejuſdemque rei obſervatio fieri in pluribus quæ experta cenſetur. Hæc non poteſt ab idiotis, atque plebeis hominibus (qui multa ſe interdum expertos fuiſſe jactitant) recte cognoſci, utpote qui ſimile atque diverſum ſæpe idem ſtatuunt; ſed tantum à Medicæ artis peritiſſimis, qui hæc quæ propoſui, cuncta animadvertunt acri judicio, ac ſumma diligentia, ut idem à diverſo diſtinguant.

Quartana quo tempore plerūq; ſolvatur

Propria cuique homini natura

Cap.

CAP. XIV.

De alimentis: Nullam Plantam non eſſe medicamentum.

TRanſeamus ad alimentorum potentiam: de qua nobis primum dicendum fuiſſet, quod magis alimenta nobis, quam medicamenta ſint neceſſaria. (Nam alimentis, neq; in ſecunda, neque in adverſa valetudine, carere poſſumus; medicamentis vero dum valemus) niſi medicamentorum multa eſſent, quæ nil nutriunt; alimentorum vero nulla, quæ non alterent. Quod multis rationibus monſtrari poteſt, ſed ea potiſſimum, quod nulla reperiatur Planta, nulliuſque Plantæ pars, quæ ex omnibus qualitatibus elementorum æquabiliter miſtis conſtituatur. Nullum enim miſtum in rerum natura tam exacte medio temperamento quod conſtetur reperiri ajunt Philoſophi, ſed id tantum eſſe mente contemplabile, quemadmodum etiam quod proprie alimentum vocamus. Etenim quæ medii ſunt temperamenti, ut à Galeno, l. 1. de alim. cap. 1. docemur, nullaque vincendi qualitate ſunt prædita ea ſolum ſunt alimenta, non etiam medicamenta. Hæc ratio eſt, quod qui bene valentes, uno eodemque cibo ſemper utuntur, tandem in morbos incidant, citius alii, alii tardius, prout minor, aut major, eſt cibo intemperies. Itaque inventi ſunt varii, diverſique cibos condiendi ac præparandi modi, ut ſcilicet intemperies corrigi poſſit. Nec deeſt cauſa cur nullum alimentum ſine aliqua exuperante elementorum qualitate natura nobis comparaverit. Humanum enim corpus nullum eſt, quod plane medii ſit temperamenti; ſed ſemper aut calidius eſt, aut frigidius, aut humidius, aut ſiccius; idque vel ab ortu, vel ab ætatum, locorum aëriſve commutatione. Quare neceſſe erat tot temperamentorum commutationibus obno-

xium genus humanum, intemperatis nutriri alimentis, ſi quam fieri poteſt diutiſſime permanere in hac vita deberet. Intemperatæ enim naturæ modico contrariorum gaudent uſu.

Cap. XV.

Alimentorum differentiæ.

INſunt igitur duæ Plantis nos alentibus facultates; una nutriens proprie & ſimpliciter dicta; alia alterans, de qua jam egimus ſatis copioſe. Quibus ineſt facultas nutriens, alimenta appellantur, quorum differentiæ facile patebunt, ubi prius qua ratione ac ſerie cuncta, quæ à nobis aſſumuntur pro nutrimento, alterentur commutenturque, ut tandem aſſimilentur, breviter declaravero. Alimenta aut liquida ſunt cum aſſumuntur per os, aut ſolida: illa levi in ore egent præparatione aut nulla, ideoque ſtatim nulla facta in ore mora per ſtomachum labuntur: hæc vero præparari maſticatione debent. Ea fit præcipue per proprium oris calorem & ſalivam quæ ex ſtomacho, aliiſque ori vicinis partibus ſuppeditatur, ſeſeque cum cibo permiſcet, ut liquidior evadat, facilius deglutiatur, temperiem quandam cum ventriculo ineat familiarem atque amicam, ſubſtantiamque chylo ventriculi ſimilem fere efficiat, quæ à ventriculo facillime in chylum convertatur. Ventriculi ſiquidem officium eſt, cibum per os ingeſtum in chylum commutare. Hic poſtea chylus, hoc eſt tenuior alimentorum ſuccus, cremori hordei ſimilis factus, per venas meſeraicas, relictis craſſis excrementis in inteſtinis quæ per alvum deturbantur, in jecur delatus, in ſanguinem convertitur, deinde per venam cavam in univerſum corpus diſtribuitur, ſingulis particulis idoneum ſuppeditans alimentum proprie dictum, ubi ab his aſſimilatur atque agglutinatur. Cæterum qui de alimentorum

Alimenta quî à nobis aſſumpta alterentur.

Alimentũ quid.

rum ſcripſere facultatibus, aliter ſumentes nomen alimenti, non id tantum alimentum vocarunt, quod jam nutrit; ſed quod nutrire nos poteſt, hoc eſt quod cunctas quas diximus mutationes ſubire debet, antequam ſubſtantiam naturæ noſtræ familiarem, deperditæque ſimilem præbeat. Hac ratione, & Plantæ aut totæ, aut aliquæ earum partes alimenta cenſentur. Horum multæ ſunt differentiæ ſumptæ partim à nutriendi, partim ab ea, quæ cum hac conjungitur, alterandi facultate. Nutriunt alia cito, alia tarde; alia multum, alia parum, alia bene, alia male. Sunt & quæ medio- criter hæc cuncta præſtent, quorum natura ac vis media eſt inter hæc duo extrema. Quæ vero ori ingrata aut grata, facile aut difficulter corrumpuntur, & excernuntur, aut aliud quid ſimile præſtant, propter alterantem, & medicamentoſam, quam continent facultatem, hæc operantur: ſiquidem ori grata ſunt propter ſaporem, quem nos ſuavem, Græci ἡδὺν nuncupare conſueverunt, ſive is ſit dulcis, ut in Amygdalis, ſive cum eo permiſta aciditas, ut in malis quibuſdam atque aliis fructibus. Similiter ori ingrata ſunt, quæ haud ſuavem habent ſaporem, ſive ſit ſalſus, ſive amarus, ſive auſterus, qui prædominatur cæteris ſaporibus. Omnes autem alterare ex multis rationibus colligere quiſque poteſt, quas cum de medicamentorum per rationem inveſtigandi facultate ageremus, ſæpe recenſuimus. Ventriculo quæ jucunda ſunt, aut noxia, privato quoque id præſtant temperamento, quod aut amicitiam conciliat, aut odium. Alimenta autem facile, aut difficulter in putredinem verti, ac per alvum excerni, ab intemperie provenit. Quæ enim facile putreſcunt, ac corrumpuntur, humida ſunt cuncta, ut Cucurbitæ, Perſica, & bona pars fugacium fructuum; ſicca vero difficulter. Sic quoque facile aut difficulter per alvum tranſe-

Alimentorum differentia.

unt ob nimiam humiditatem, aut ſiccitatem. Quæ enim adſtringunt, tarde: quæ laxant aut abſtergent, cito permeant, ut Ficus. Porro illud curioſius, non tamen ſine fructu indagandum: an quæ male nos nutriunt, hoc eſt, pravum ſuppeditant ſuccum, κακόχυμα Græci vocant: alimenta dici debeant? Si enim quod bonum eſt nobis, noſtræque naturæ familiarem, & gratum ſuccum ſuppeditat, alimentum appellandum eſt, ut videtur; erit quod pravum, & malum ſuggerit humorem, neutiquam appellandum alimentum, ſed potius medicamentum, quod pravitas hæc dependet ab intemperie. Reſpondeo alimentum dupliciter à ſcriptoribus accipi: ſimpliciter pro eo quod nobis bonum ſuccum præbere poteſt: cum additione vocis pravum; non pro eo quod nil nos nutrire poteſt; ſed quod præter exiguum bonum ſuccum multum pravi in ſe continet humoris, qui una cum bono per venas in univerſum corpus diſtribuitur; præſertim quando partes corporis ex aliqua inedia exinanitæ nutrimentum tam valida vi, & tam celeriter attrahunt, ut nequeat natura partes nutrimenti noxias ſecernere ab innoxiis, ac per luca conſueta è corpore deturbare. Pravi ſucci appellari ſolent melancholici, bilioſi, putridi: crudi vero & frigidi, pituitoſi. Sequitur, ut qui prædictæ alimentorum differentiæ in Plantis atque aliis nos nutrientibus conjungantur commiſceanturque, nunc indicemus. Quæ cito nutriunt, ea parum præbent alimenti: non tamen quæ tarde ea multum, ſed quæ multum ea tarde. Haud enim verum eſt, cuncta ea quæ tarde nutriunt, multum nos nutrire; nec quæ parum, cito; ſed quædam. Triticum multum nutrit, & tarde: nam tarde à ventriculo concoquitur. Quæ autem boni pravique ſunt ſucci, quædam cito, quædam tarde alunt. Sed boni ſucci cuncta & multum, & parum alere poſſunt; pravi vero

Alimenta κακόχυμα an nutriant

Alimenti duplex acceptio.

Pravi & crudi ſucci qui

vero neutiquam, ſed parum tantum ea alere neceſſe eſt; atque aut cito, ut Perſica; aut tarde, ut Lentes. Eorum autem quæ mediocriter hæc cuncta præſtant, quædam mediocriter & nutriunt, & in corpore antequam nutriant, mediocri temporis ſpacio commorantur, ſive mediocriter pravi ſucci ſint participes, ſive prorſus eo careant. Sunt quæ mediocriter alunt, & aut tarde, aut cito: quæ vero mediocrem in corpore moram trahunt, antequam aſſimilentur partibus, alia cito, alia tarde nutriunt, venaſque corporis pervadunt. Vario etiam modo conjunguntur cum his facultates, quæ dependent ab intemperie, & præſertim ea quarum mentionem fecimus, quæ cunctis alimentis ineſſe ſolent. Eorum quæ ori grata ſunt, quædam facile, nonnulla difficulter concoquuntur, aut corrumpuntur aut deſcendunt, & cito aut tarde, parum aut multum alunt. Quæ cito, & facile concoquuntur, cito, & facile etiam alunt, & contra quæ tarde, ac difficulter. Sic & quæ cito in ventriculo concoquuntur, cito etiam deſcendunt, & per inteſtina dilabuntur. Id quod etiam videtur affirmaſſe Hippocrates dum inquit l. 2. Aph. 18. Eorum quæ confeſtim, & velociter nutriunt celeres fiunt excretiones. Nam loquitur non tantum de ſecunda, & tertia concoctione, ſed etiam de prima.

CAP. XVI.

Alimentorum inventrices ratio, & experientia.

SUnt ſicuti medicamentorum ita & alimentorum inventrices ratio, & experientia. Fallax tamen & multo minus certa in his eſt ratio, quæ à ſapore, & odore deſumitur, quam in medicamentis, ſi ſolam ſpectetis nutrientem facultatem. Extant apud Galenum lib. 1. De alim. Dioclis verba, ſola experientia alimentorum facultates nobis cognitas eſſe arbitrantis, non ex indicationibus, quæ à temperamen-

to & à ſaporibus ſumuntur. Cæterum ſi Diocles nutrientem potentiam in alimentis tantum conſideraſſet, haud prorſus à veritate aberraſſet. Nam à multis Sapientibus probatum eſt, animantium generi cibum eſſe familiarem ſubſtantiæ proprietate, quæ ſola experientia indicatur. Ajunt tamen dulcia cuncta nos nutrire. Id ſi ita eſt, indicabit etiam ſapor vim nutriendi, non tantum alterandi. Per dulcia autem nonnulli intelligunt cuncta, quæ guſtui placent, indeque putant ductum proverbium, *Quod ſapit nutrit*: ego præter illa etiam dulcia proprie dicta. Sine his enim nil palato arridet. Salſa, acria, acida, amara, & ſi quæ ſunt alio ſapore prædita, qui alimentis ineſſe poteſt, ſi modum excedant, ori inſuavia redduntur, & quod in ipſis dulce eſt, deſtruunt, aut præpediunt ne nutriat. Quare cenſendum eſt, non modo dulcia eſſe omnia, quæ nos nutriunt, ſed & alimenta cuncta dulcia. Exiſtimaverit autem aliquis falſam hanc eſſe univerſalem propoſitionem, propterea quod inter medicamenta nonnulla ſunt, quæ nil nutriunt, dulcia. Hic ſane condocefaciendus eſt, id non ob aliam cauſam contingere, quam ob partium diverſitates. Inſunt enim, & illis partes, quæ nos nutriunt, & aliæ quæ medicamentorum continent potentiam; quæ quia in his inſignis eſt, impedit in illis nutrientem facultatem, ut nil operetur in nobis. Hujus rei manifeſta ſumatur demonſtratio ab exemplis. Ari radix cruda, neque mandi poteſt, neque nutrire, propter ejus ſummam acrimoniam, cocta vero præbet alimentum. Huic neceſſe eſt adjungam memorabilem naturā ejus Plantæ, quam Hiuccam vocant Indi occidentales, quamque fide digni, ac multi ſcriptores, qui eas terras peragrarunt, & viderunt, & ſcripſerunt. Folium huic Herbæ Canabis, vel ut aliis placet Sambuci, radix humani femoris craſſitudine.

Dulcia nos nutriunt.

Alimenta cuncta dulcia.

Ari radix nutrit.

Hiucca venenoſum alimentū.

Hanc

Hanc tradunt redigi in pultem cotium attritu, deinde ex ea per colum extrahi ſuccum valde lethalem, nulloque invento ad eum adhuc remedio: reliquum vero radicis exponi ſoli, ut exſiccetur, mox ſiccatum in farinam moli, quæ aqua ſubacta in panes formetur, Caſſavi ab ipſis appellatos: ſervari hos per duos annos ad uſum familiarem ſine noxa. Ex quibus patet non mirum eſſe quod refert Theophraſtus, nonnullas radices dulces venenoſas eſſe; tum etiam quod narrant alii ſcriptores, nonnullos veneno educatos, ac nutritos. Nutriebantur enim non veneno, ſed venenato, cujus partes nutritivæ alimentum corpori ſubminiſtrant, ubi proprietate naturæ venena nil operantur in quibuſdam, aut ubi antequam aſſumantur ab omni venenoſa qualitate purgantur. Nec deſunt in rerum natura Herbæ, quibus tot s innoxie veſcimur, cum tamen earum ſuccus cum vitæ periculo aſſumatur. Allii ſuccus potus hominem non modo turbat, ſed etiam interficit, & Cæpæ ſi largius potetur, ob inſignem caliditatem, & acrimoniam mentem turbat, & ſtomacho mirum in modum nocet. Igitur nutriendi vis in Stirpibus innoteſcit ex ſapore dulci, quem ſupra ponebamus modici caloris eſſe indicem. At quantum quodque alimentum nutriat, & an cunctanter, an velociter, ex ſubſtantiæ conſiſtentia clarum evadet. Tenuis namque haud tam multum quam craſſa, & viſcida nutrit, neque tam tarde, quoniam permeat facilius ac velocius per venas ad ultimas corporis partes. Quod vero pertinet ad alterandi facultatem, quæ alimentis ineſt, eam ex iis indiciis explorabimus, quæ ſupra recenſuimus. Prava & difficilis concoctionis alimenta ab effectu deprehenduntur. Qui enim prava capiunt alimenta, his nidorulentus, aut alius gravis ructus accidit, aliis mordicatio: nonnullis utrumque: quibuſdam flatibus di-

Veneno aliquos educatos & quomodo id fieri potuerit.

Prava & difficilia cōcoctu qui deprehendantur.

ſtend i.

ſtenditur venter, & flatus per os excluditur, aut inſtar plumbi, aut lapidis, aut luti ipſorum ventri incumbere videtur, qui & durus etiam eſt, ac tenſus, & quaſi inflatus. Cæterum hi effectus multas ob cauſas accidere poſſunt: ob intemperiem alimenti, & partis in qua fit concoctio, nempe ventriculi: & ob lentorem, atque craſſitiem ſubſtantiæ; ob naturalem quandam proprietatem ἰδιοσυγκρασίαν Græcis appellatam. Quippe quæ valde frigida ſunt, lenta & craſſa, calorem ſtomachi imminuunt, extinguuntque: hinc ægre deſcendunt, difficillimeque concoquuntur. Nimis calida nimium etiam calorem augent, quo fit, ut prave concoquantur. Proprietas cujuſque ventriculi ſpectanda: quin etiam, an à communi deſciſcat. Inventi enim ſunt, qui facilius, ac celerius Fabam Lenteſque, quàm ova concoquerent. Quidam propter pravos humores, quos in ventriculo coacervarunt, aut alium ob affectum præter naturam, quæ facilis ſunt coctionis aut digeſtionis, prave, & difficulter concoxerunt. Idcirco qui notitiam facultatum omnium, quæ alimentis inſunt adipiſci velit, eum diligenti experientia niti oportet in tali corpore facta, quale eſt id quod maxime ſanum exiſtit, præcognitis prius ſaporum odorumque naturis, qui Plantis maxime inſunt, tum conſiſtentia, quæ aut lenta, aut friabilis, aut craſſa, aut tenuis, laxa, aut levis, gravis ve eſſe ſolet. Hæc enim omnia, ut docet Galenus lib. 1. De alim. ad ipſarum inventionem adeo conferunt, ut cum in peregrinam regionem perveneritis, ſi quid eſculenti nunquam vobis conſpecti occurrerit, per multas ſitis occaſiones atque adjumenta ad ejus facultatem cognoſcendam habituri.

Cap.

CAP. XVII.

Exacta huius Philoſophiæ notitia quî acquirenda. Autores veteres, & recentiores, qui de ea ſcripſere.

HIs præcognitis, qui totum ſe huic Philoſophiæ tradere cupit, & ad exactam ejus, quantum fieri poteſt, cognitionem devenire, cum veterum, & recentiorum lectioni, qui ex profeſſo quippiam ad rem Herbariam ſpectans edidere, aut ea de re obiter quippiam in ſuos commentarios retulere, diligenter incumbere oportet. Adeat in primis veteres Græcos atque Latinos, Theophraſtum, Dioſcoridem, Plinium, Galenum, Apuleium, Æginetam, Oribaſium, Æmilium Macrum, atque etiam Arabes, Avicennam, Serapionem, Meſuem, Rhaſem. Libri Theophraſti (qui diſcipulus fuit Ariſtotelis) de Hiſtoria Plantarum novem, cum decimi principio; & ſex alii de cauſis earundem, Græce admodum leguntur mutili, ac depravati injuria temporum. Idcirco lectore indefeſſo indigent, & in Græca lingua non mediocriter exercitato. Hos Latio donavit Theodorus Gaza Theſſalonicenſis, eo tempore, quo jam Græci autores negligebantur. Is homo multis præditus literis, reique Medicæ, atque utriuſque linguæ peritiſſimus fuit. Quia autem in multa depravata incidit loca, dum hos libros Latinos faceret, quædam omittere in verſione, nonnulla ea, quæ ſibi videbatur optima, conjectura reſtituere coactus fuit. Et quoniam non de verbo ad verbum transferre, ſed mentem Philoſophi exprimere ſumma eloquentia ſtuduit, ſæpe aliud quam autor, tradidit: aliquoties uſque adeo Latinæ linguæ ſtudioſus & amator fuit, ut maternam linguam ei poſtpoſuerit. Etenim Latinam novis voculis, & ut plurimum non neceſſariis, ad Græcarum vocum imitationem augere

Auctores veteres de re herbaria.

Theophraſti.

Gaza interpres Theophr.

Digitized by Google

ſemper ſtuduit: verbi gratia, ἐλατήριον Agitatorium vertit, cum Plinius, & alii Græco utantur nomine. Interdum quoque variat in vocum verſione: Ἀνθέρικον Albucum reddit atque etiam Ἀσφόδελον, cum diverſæ ſint Herbæ. Sic ἐλάτην plerunque Abietem, aliquando Pinum interpretatur: & πίτυν Abietem, Laricem, ſæpe Piceam. Solani quodcunque ſit genus appellat Veſicarias, cum maxime inter ſe differant. ξίφιον perperam cum Plinio interpretatur Gladiolum. Et plura alia diligens lector notare poterit, qui propterea parum huic interpreti fidat ſine Græco codice. Senſus ejus quoque interdum cum Theophraſto non convenit, quod hanc ſcientiam haud ſatis intelligeret, quæ ante eum per multa ſecula, ejuſque tempore jacuit. In Hiſtoriam Theoph. aliquid in poſteritatis commoda molimur. In libros de cauſis Julius Cæſar Scaliger inter doctiſſimos doctiſſimus noſtro ſeculo commentatus eſt iis, qui Græcæ linguæ, atque Latinæ peritiores ſunt. Mentem Philoſophi optime explanavit, loca quamplurima mutila feliciter reſtituit, nec pauciora melius quam Gaza interpretatur, quem ſæpe atque optima ratione caſtigavit. Ariſtoteli adſcripti libri duo de Plantis ab eodem Cæſare Scaligero explicati ſunt. In iis multa non contemnenda, quædam quoque improbanda, quæ ut diligenti ſtudio ſemper, ita ſæpe nimis curioſe atque ſubtiliter à Scaligero animadvertuntur. Pedacii Dioſcoridis Anazarbei, qui miles, atque Medicus ſub Antonio, & Cleopatra vixit, de Medica materia novem extant libri, quorum quinque prioribus Stirpium, quæ ſuo tempore magis in uſu erant, facultates præcipue abſolvit breviter, ac ſummo ſtudio, non omiſſis earum deſcriptionibus, quæ non ita ubique occurrebant. Quæ autem erant vulgaris notitiæ non deſcripſit; unde factum eſt, ut eas quarum vires

Iul. Cæſ. Scaliger.

Ariſt. libri duo de plantis.

Dioſcorides.

nobis

nobis commonſtravit, adhuc ignoremus. Dioſcoridem primum Latine reddidit doctiſſimus Hermolaus Barbarus addito etiam corollario, quo autorem hunc multum illuſtravit. Poſt eum Marcellus Virgilius pari induſtria & eruditione, adjectis etiam commentariis elegantiſſimis: tandem Joannes Ruellius, cujus verſio nunc omnium fere manibus teritur. Scripſere in eoſdem libros commentaria plures alii, ſed copioſiſſima Petrus Andreas Mathiolus Senenſis, appoſitis quam plurimarum Stirpium iconibus tam veteribus deſcriptarum, quam à recentioribus & ſeipſo uſurpatarum ad varios affectus humani corporis. Hic caſtigandis aliorum erroribus ita ſe totum tradidit, ut proprios, quos plures commiſit, quorum magna pars à Melchiore Guilandino viro eruditiſſimo, nec parum in hac Philoſophia verſato, quatuor epiſtolis animadvertuntur, propemodum neglexerit. Cajus Plinius ſecundus in Hiſtoria mundi ſedecim libris, à duodecimo ſcilicet uſque ad vigeſimum ſeptimum, deſcriptiones, locos, uſus, virtutes & reliqua accidentia Plantarum, quarum apud autores, qui ante eum floruere, ac ſuo quoque tempore extitere, facta eſt mentio, tam breviter perſtrinxit, ut ſæpe propter ſententiæ, ac phraſis brevitatem non intelligeretur, niſi autores præſertim Theophraſtus, & Dioſcorides, ex quibus pleraque tranſcripſit, conſulerentur. Correxerunt hunc atque elucidarunt Hermolaus Barbarus in Caſtigationibus, Stephanus Aquæus in Commentariis, & alii celeberrimi viri: ſed in primis noſtro tempore Jacobus Dalechampius auxilio veterum codicum manuſcriptorum, atque collatione autorum antiquorum, quibus Plinius uſus eſt. Galenus undecim compoſuit libros de ſimplicibus medicamentis, in quibus pleraque de Stirpium facultatibus primis, ſecundis, & tertiis generaliter agit, ex

Hermolaus Barbarus. *Marc. Virgilius.* *Iohan. Ruellius.* *Matthiolus.* *Guilandinus.* *Plinius.* *Steph. Aquaus.* *Dalechampius.* *Galenus.*

P 2 ſecun-

Digitized by Google

ſecundis primas inveſtigando. In his nil fere quod non apud Dioſcoridem inveniatis, imo quædam omittuntur neceſſaria. Hos Galeni libros Paulus Ægineta in compendium redegit. Secundum ordinem Alphabeti Plantarum facultates atque deſcriptiones è Dioſcoride in ſua Collecta tranſtulit Oribaſius. Lucius Apuleius Madaurenſis librum edidit de virtutibus Herbarum; item Æmilius Macer Veronenſis verſibus hexametris. Plurimum quoque Arabes hanc ſcientiam locupletarunt, Rhaſes, Serapion, Meſues, Avicennas, & alii ignobiliores, qui præterquam, quod Græcis cognitas Herbas in ſuos libros retulere, novas etiam quam plurimas deſcripſere, ac earundem vires tradidere. Averroës in quinto colliget inſigniorum Stirpium facultates ſecundum Galenum ordine Alphabetico proſequitur. Inter recentiores ſummo ſtudio, ac diligentia de natura ſtirpium tres libros ampliſſimos publicavit Joannes Ruellius, in quibus accurate cuncta ex variis ſcriptoribus, Latinis præſertim ac Græcis, qui ante ipſum fuere, collegit. Nam præmiſſis communibus quibuſdam præceptis, & animadverſionibus ad formam, vitam, generationem, culturam, & alia accidentia pertinentibus, mox ad particularem cujuſque ſpeciei tractationem devenit. Hac tempeſtate etiam floruit Hieronymus Tragus, atque ejus æmulus Leonardus Fuchſius, excellentes ambo viri, qui libros poſteris de eadem materia reliquere adjectis iconibus. Sed Fuchſius magna ex parte deſcriptiones vireſque ſuarum Stirpium ex veteribus mutuatus eſt in tomo primo; nam alterum figuris depictis, ac nomenclaturis tantum illuſtrat; Tragus autem magnum Plantarum numerum in Germania fere naſcentium paulo ante Fuchſium edidit, quarum formam, ac loca, generationem, vires cum veteribus cognitas; tum propria, & alio-

Paulus Ægineta. *Oribaſiꝰ.* *Apuleiꝰ.* *Macer.* *Arabes.* *Averroës.* *Ruellij de Nat. ſtirp. libri.* *Tragus.* *Fuchſius*

aliorum nempe ruſticorum, & mulierc ularum experientia inventas, examinavit atque indicavit. Hoc mortalibus utiliſſimum ſtudium in hoc doctiſſimo viro nunquam ſatis laudare poſſum. Utinam hoc omnes qui poſt, & ante ipſum, amplexi fuiſſent. Etenim ſi noſtro tempore tantum ſtudii collocarent Herbarii in examinandis Plantarum novarum, quarum picturas nobis offerunt, viribus, quantum in deſcribendis earum formis, ac generationibus ponunt, profecto melius valetudini humanæ conſuleretur. Ideo montes aliaque loca viſenda ſunt habitu ruſtico, quo facilius cum colonis ineatur gratia ac ſocietas, obvii quique conſulendi, montium incolæ adeundi, ut uſus & facultates aliquæ earum Herbarum, quarum deſcriptiones nuper à doctis viris traditæ ſunt, cognoſcantur; etſi quæ ab uno prius indicata ſunt atque à pluribus poſtea confirmata, in obſervationum libro ſunt annotanda. Sed ad rem redeamus. Fuchſium, atque Tragum ſecutus eſt Mathiolus qui Dioſcoridem commentariis illuſtravit; icones etiam non modo elegantiores, ſed & plures, quam priores novarum Plantarum appoſuit, quarum non præteriit antea incognitas quaſdam vires. Scripſit Rembertus Dodonæus poſt hunc Hiſtoriam Plantarum elegantiſſimam triginta libris concluſam una cum imaginibus; in quibus novas nonnullas quoque videre licet. His alias adjecit Mathias Lobelius in ſuo Herbario; quod etiam cum imaginibus edidit; item Petrus Pena, qui una cum Lobelio adverſaria cum iconibus divulgavit. Carolus Cluſius Atrebas hoc tempore pluſquam ullus alius huic ſtudio deditus, novas Stirpes plurimas, quas in Pannonia, Auſtria, Hiſpania ſumma diligentia & cura obſervavit; pictas aliquot libris divulgavit, quos annis ab hinc paucılis in magnum volumen congeſſit, quod pluribus novarum Planta-

Dodonæus. *Lobelius.* *Pena.* *Cluſius.*

Digitized by Google

rum deſcriptionibus, & picturis locupletavit. In eodem volumine de Fungis curioſiſſimum tractatum videre licet; itemque Plantarum omnium in monte Veronenſi celeberrimo, quem Baldum vocant, naſcentium catalogum, quem Joannes Pona Pharmacopæus Veronenſis in Stirpium cognitione verſatiſſimus compoſuit. Idem Cluſius hoc anno libros decem exoticorum in lucem protulit, in quibus de Plantis peregrinis, atque Indicis plurima. Hic etiam aliquot autores aliena lingua præterquam Latina conſcriptos ad hoc ſtudium utiliſſimos in Latinam linguam vertit; *Acoſta Monardes Garcias ab Orta.* Chriſtophorum Acoſtam, Nicolaum Manardem, & Garciæ ab Horto, qui Proregis Indiæ Medicus fuit, duos libros de ſimplicibus apud Indos naſcentibus, quos in Epitomen contraxit, ex Hiſpanico idiomate. *Bellonio* Petri etiam Bellonii, qui de Arboribus Coniferis librum conſcripſit, pulcherrimas obſervationes è Gallicis Latinas fecit. *Andr. Cæſalpinus.* Libros ſedecim de Plantis Andreas Cæſalpinus Aretinus Medicus, & Philoſophus in Italia ſuo tempore celeberrimus, nuper luci dedit. Nomina Plantis, quas deſcripſit, ut plurimum indidit Hetruſca, iiſque libenter pro Latinis uſus eſt. Idcirco difficilis paulum iis eſt, qui Stirpium veſtigandarum cauſa non videre Hetruſcos agros; nec alios, qui Herbarios cum iconibus multiſque nomenclaturis ediderunt, prius inſpexerunt. Deſcripſit hic propriis verbis ſingulas ſpecies diligentiſſime: mox an eæ veteribus cognitæ ſint oſtendit: demum ſi quippiam iis ſit virium, haud ita prioribus ſcriptoribus cognitum, ſubnectit. *Dalechampij Plantar hiſtor. gener.* Univerſalis Plantarum Hiſtoria, quam certo ſcio Jacobum Dalechampium inchoaſſe, ac imperfectam nobis reliquiſſe, cæteris, qui ante hanc editi ſunt. Herbariis anteferenda ſane eſt, etiamſi imperfecta ſit. Nam duo magna ejus volumina, plurimis ſcatent erroribus, quos Typogra-

pographi, atque ii, qui hanc tranſcribendam, & imprimendam dederunt, commiſerunt. Notantur hi ſingulari libello, quem de erroribus Hiſtoriæ Plantarum generalis inſcripſit Caſparus Bauhinus. Imagines magna ex parte huic Hiſtoriæ inſeruntur earum Stirpium, quæ deſcribuntur, in quibus multæ antea incognitæ, tum noſtrates, tum peregrinæ ex India utraque delatæ. Confert hic doctiſſimus autor diligentiſſime antiquos ſcriptores inter ſe, ac multa eorum loca depravata majori quam alii judicio, ac multo felicius reſtituit. Tandem Jacobus Tabernæmontanus, qui Tragi diſcipulus fuit, in hac ſcientia pari qua priores induſtria conſenuit. Ejus nuper liber eſt typis traditus, in quo præter nomenclaturas Latinas ac Germanicas, & picturas, nil aliud continetur. Oſtenduntur hoc libro plures Plantæ depictæ, quam in ullo alio prædictorum autorum: deſiderantur deſcriptiones, & vires; quas audio eum lingua Germanica conſcripſiſſe. Hi ſunt præcipui ſcriptores tam veteres quam recentiores, qui de re Herbaria volumina reliquere, quos præ cæteris legendos judicavi. Tractavit de univerſali Stirpium natura Joannes Coſtæus Laudenſis. Aloyſius Anguillara, qui ante Guilandinum horti Patavini præfectus fuit placita ſua compendioſe, & magno cum judicio conſcripta, in lucem protulit, ſed Italis tantum. Extant de hac Philoſophia aliorum quorundam eruditiſſimorum ſcripta, ut Joannis Thalii, Joachimi Camerarii, Fabii Columnæ, Proſperi Alpini qui de Ægyptiacis Plantis librum edidit, ſed omnes nominare ſupervacaneum arbitror, cum qui omnes ſcire deſiderent Philoſophos, ac Medicos, qui Bibliothecam Medicam, ac Philoſophicam typis mandarunt, conſulere queant, His adjungantur ſcriptores varii, Poëtæ, Hiſtorici, Oratores, tam veteres, quam juniores, qui obiter mentione in Plan-

C. Bauhinus. *Iac. Tabernæmontanus.* *Io. Coſtæus.* *Al. Anguillara.*

Plantarum ſæpe facientes, quippiam de viribus aut natura earundem addere ſolent; ſed maxime, qui de compoſitione medicamentorum ſcripſere, inſpiciendi ſunt, item qui curationes affectuum corporis humani; qui de re culinaria, & cibaria, inter quos Apicium, & Athæneum inprimis commendo: item qui de Agricultura, quam tractarunt Varro, Cato, Lucius Moderatus Columella, Palladius, & alii; qui de Hippiatria, & ſimilibus; denique qui miſcellanea adeundi. Quare ſi quis hos omnes autores diligenter attenteque legerit, ac ſingula annotanda in ſuo Florilegio propriis locis ſeu capitibus poſuerit, quo facilius memoriæ inhæreant, aut promptius, ſi quando lubet, cunctæ autorum ſententiæ reperiantur, is vere excellens in hoc ſtudio evadet. Ad exquiſite perfectam Plantarum cognitionem nullum perveniet, quantumvis laborioſum, humanum ingenium. Infinita nimis earum varietas, in forma, uſu, & cæteris accidentibus: ſemper novi aliquid afferre videmus fluvios, paludes, mare, montes, campos, valles, arenam, parietes, ſaxa, prata, vineas, ſylvas, inculta, & ut breviter, Europam, Aſiam, Africam, Indiaſque. Itaque ſi ulla medicinæ in parte magis Hippocratis ſententiæ veritas eluceſcit, Vita brevis, ars longa, ſane in hac maxime, quæ ad Medicinam inprimis pertinet. Nolim tamen in ſcientia Herbaria, quemquam deterreat rerum diſcendarum multitudo. Quiſquis in ea tantum proficiat, quantum ad ſuam ſcientiam excolendam, & exornandam, neceſſarium eſt, niſi quis ſe totum huic ſtudio tradere velit. *Medicis hæc Galenus: Medicus aut omnium Stirpium, ſi fieri poteſt, peritiam habeat conſulo; ſin minus, plurium ſaltem, quibus frequenter utimur, ſunt autem ipſarum genera, vel ſi ſic ea nominare velis differentia hæ, Arbores, Frutices, Herbæ, Spinæ, &c.*

CAP. XIIX.

Florilegium quid; eius conficiendi modus, & ordo.

QVoniam autem Florilegii facta eſt mentio (ſic enim ſoleo libros appellare, quos alii collectanea, nonnulli locos communes, quibus inſcribuntur cuncta notatu digna, quæ ad rem hanc ſpectant, ſive ab autoribus, ſive ex aliorum obſervatione, ea didiceritis; ut facilius tantarum rerum multitudo, & varietas obſervata in memoria habeantur, ſi quando de re quapiam diſputandum eſt) operæ precium exiſtimavi modum, atque ordinem locos communes componendi vobis præſcribere, qui jam paululum hanc ſcientiam deguſtaſtis, atque eadem ineſcati eſtis. Nam prorſus rudibus hæc erunt inutilia, quæ nunc dicam de Florilegio. Libros chartaceos ſex, aut ſeptem, aut octo pluresve capite (pro ut vultis titulos extendere, ac diffuſius obſervanda adnotare) ex viginti quinque foliis conſtantes; quinterniones vulgus chartariorum vocat. Ex iis fiat volumen, cujus foliorum paginæ facies, tam dextra, quam ſiniſtra duabus per longitudinem interſecetur lineis, quibus medium faciei intercludatur, & tria loca diverſa ejuſdem magnitudinis conſtituantur in utraque paginæ facie. Inſcribentur ſupra in fronte ſingulis locis ſui tituli, qui tres erunt, relicto tergo paginæ omnis inſcriptionis vacuo, donec frons ſcriptis obſervationibus repleta ſit. Tunc enim, & tergo eædem inſcriptiones inſcribendæ ſuis locis, & nova charta ſi opus addenda. Volumen hoc in tres partes dividatur: prima contineat, quæ de Plantis in genere dicuntur; altera ſingulas Plantarum ſpecies complectatur: tertia quæſtiones, quas tamen etiam poterimus, ſi lubet, prædictarum dua-

rum partium locis inſerere, ad quos pertinere magis videbuntur. In his tribus prius agendum hiſtorice, mox Philoſophice, ut cauſas omnium quæ in hiſtoria enarrantur, doceantur: ſic diſertiſſimus Theophraſtus hiſtoriam à cauſis ſeparavit. Hunc autem ordinem in primis laudare debeo, eò quod ſi aliquis Commentarios de hac materia exactiſſimos ſcribendi deſiderio teneatur, ſtatim paucis mutatis, eadem ſerie cuncta, quæ annotavit, deſcribere ac in libros congerere facillime poſſit. Hinc quoque perdifficiles quæſtiones, quæ multorum autorum indigent teſtimoniis, quæque diligens examen requirunt, eodem ordine ſunt tractandæ: ne dicendorum ſerie in prioribus libris, (in quibus breviter opinio de ſimilibus controverſiis animadvertenda) interrupta, lectoris mentem à propoſita re avertant, ac in moroſiſſimam lectionem deducant. A forma Plantarum in tribus partibus ſemper incipiendum eſt; deinde ad accidentia deveniendum, quo nomine generationes, affectiones, loca, vitæ, uſuſque comprehenduntur. Forma enim accidente nobis notior, à notioribus nobis in hac Philoſophia procedere oportet.

CAP. XIX.

Tituli quales; quo ordine in locis Florilegij ſcribendi.

Tituli vero primæ partis Florilegii tales fere ſint, eoque, quo hic leguntur, ordine diſponantur. Quid ſit res, aut Philoſophia Plantaria: ejus antiquitas, dignitas, præſtantia, utilitas. Inventores, & in quot partes hæc Philoſophia dividatur. Scriptores rei Plantariæ, Græci, Latini, Arabes, & alterius idiomatis. Subjectum ejus, & quid ſit Planta. Ejus differentiæ unde ſumantur: quantum ab ani-

mali

mali differat. De partibus Plantæ propriis, communibus, earum definitione. Partium ſimilarium differentiæ formales, & accidentales. Partium diſſimilarium communium differentiæ, & earum partes aliæ. Partium propriarum communium diſſimilarium differentiæ. Plantarum diviſio in ſumma quædam genera. Quid Arbos, Frutex, Herba, Olus, Frumentum, Legumen, & ejuſmodi. De Plantæ actione, & ejus facultatibus. Plantarum generatio quot fiat modis; quæ ſponte: quæ è ſemine. Terra, locus, tempus anni, ſydera quid conferant ad generationem. Terrarum locorumque differentiæ. Semen quomodo terræ mandandum, & quando. Quamdiu ſemen duret ut terræ mandari poſſit. Quo die è ſemine quæque Planta erumpat. Quæ partes primum è ſemine prodeant, & qua ſerie omnes naſcantur. De Plantarum augmento, & perfectione. De fructuum maturitate. De alimento, & excremento. De ſucco, lachrima, gummi eorumque differentiis. Plantæ, quæ aliis innaſcuntur Plantis. De Vita, & quæ longioris, ac brevioris. Terra, locus, tempus, anni ſydera ad vitam quid conducant. De annuis Plantis, & perpetuis. Partes quæ diutius in vita perdurent. De radice perpetuis. De caule, & ramis perpetuis. Quæ nunquam perdunt folia, flores, fructus. Abortus; Monſtra. Plantarum mutatio in alias ſpecies. Partium mutatio, foliorum, florum, & aliarum partium. Contractio, apertio & ſimilia. Odores Plantarum quot: & quæ odoratæ, quæ inodoratæ. De ſaporibus, & eorum differentiis. Quæ ſaporem habeant, quæ non, & qualem; Item paucis Plantis eundem ſaporem per omnes partes diffundi, ut & odorem. Sympathia, & antipathia. Morbi intrinſeci, & extrinſeci, communes, proprii. Animalia quæ in Plantis generentur. Quæ aliunde genita noxam Plantis afferant. De

interitu totius Plantæ, & partis alicujus. De cultura. Quæ ſine cultura vivere nequeant: Item quid ſint agreſtes, & mites Plantæ. Arandi tempora. De foſſione. De Rigatione. De Stercoratione. De Translatione & reliquis ſimilibus culturæ operibus. Inſitio, inoculatio. Inſtrumenta ad culturam. Remedia ad morbos. Uſus Plantarum in homine, & primum de alimentis, de medicamentis. Facultates earumque dignotio. Plantæ quæ totæ, quo tempore ad uſum colligendæ, & quomodo ſervandæ: tempus, & modus colligendi ac ſervandi earum partes: ad quæ, & alia pharmacopæorum & unguentariorum opera pertinent, quæ quiſque in plura capita dividere poterit, uti etiam uſum in brutis atque in inanimatis. Materies quæ fabris, quæque igni conficiendo idonea: ubi etiam de cædenda materie. Tam enim varius eſt Stirpium uſus, atque multiplex, tam varia uſus conſideratio, ut paucis verbis, ac ſummatim percurri nequeat. Quod ſi vero quiſpiam in reipub. literariæ commodum libros de re Herbaria exactiſſime conſcribere velit, atque ideo quoque de cauſis agere eorum, quæ in hiſtoriis dicta ſunt, eum oportet ſub iiſdem titulis cauſas annotare, eaſque poſtea eodem fere ordine ſingulari libro recenſere, quod parvo cum labore facere poterit. Secunda autem pars particulares cujuſque ſtirpis tractabit hiſtorias, ac cauſas: hoc eſt formam: tempus, quo ſeminetur, naſcatur, augeatur, floreat: locum quo gignatur: culturam, uſum, & ſi quæ ſunt alia, quæ non cunctis Plantis communia ſunt, ea animadvertet, & eorundem rationes, ſi perveſtigari poſſunt ſubnectet. Ideo ſinguli locorum tituli ſingulas Plantarum ſpecies contineant, quarum multa extat apud veteres, & recentiores memoria. Tres, quatuor aut quinque ſpecies, quarum natura non admodum adhuc celebrata eſt, ſub uno titulo

titulo comprehendat: aut uno generico nomine, omnes ſpecies quæ ſub eo continentur. Verbi gratia, non opus eſt ſingulares, ac proprios facere titulos de Fago, de Robore, de Subere, de Ilice, ſed uno nomine, nimirum Quercus, omnes intelligere, ac ſignificare, alioqui cum ſit immenſa, & incredibilis ſtirpium multitudo, ſecunda hæc pars Florilegii in magnam nimis molem excreſceret: Paucæ admodum ſunt Plantæ, quæ non ad aliquod genus reducuntur, ſeu nomen habeant, ſive eodem careant. Cæterum cum ordo, & ad doctrinam exactius tradendam & ad memoriam plurimum conducat; qualis ille in hac ſecunda parte, quæ tam innumerabilem Stirpium copiam amplectitur conſtituendus ſit, ut facile tituli reperiantur, docendum eſt. Video multos qui libros de Plantis particularibus in publicum protulere (talis namque tenendus eſt ordo, qualis in libris componendis obſervatur) elementorum, hoc eſt literarum ordinem, quem alphabeticum appellant, dilexiſſe, Plantis, quarum nominum elementum primum. A. eſt, prius poſitis. Alii à totius ſtirpis formæ differentiis ordinem ſumentes in quatuor ſumma genera eas dividunt, Arborem, Fruticem, Subfruticem, Herbam; progrediunturque à perfectioribus, & notioribus ad imperfecta, & minus nota. Sunt autem perfectiores, notiores nobilioreſque Arbores Fruticibus, Frutices Cremiis, Cremia Herbis. Nam hæ omnium imperfectiſſimæ, utpote, quarum magna pars, aut floribus, aut fructibus, aut foliis, aut caule deſtituatur. Verum quam ſit confuſus, qui à literarum ſerie ſumitur ordo, norunt ii, qui multa ſæpe privatis quibuſdam ſpeciebus indita nomina non ignorant: qui Plantas admodum natura diſſimiles conjungi hac ratione vident: qui nil fere penitus, præter nominum communium elementa ſic memoriæ tradi non

Ordo librorum ſcribendorum de re herbaria

neſciunt; qui denique à Philoſophiæ præceptis abhorrere hunc ordinem omnino conſpiciunt. Laudandi ſane ſunt, qui à ſummis generibus ordinem ſumunt; quod nullus ordo pulchrior, ac pro memoria fructuoſior ſit, quam qui à forma deſumitur. Summa hæc genera in plures ſpecies communiores diſtinguuntur, donec ad infimas, atque individua perveniatur. Theophraſtus quoque hunc ordinem ſervavit: ſi quidem prius de Arboribus, mox de Fruticibus, deinde de Cremiis, tandem de Herbis in Hiſtoria tractat: ſingulaque hæc genera in ἥμερα, i. mitia, ἄγρια, i. agreſtia partitus eſt: ſemperque de mitibus, vel ſi mavis hortenſibus primum veluti magis notis, mox de agreſtibus, tanquam minus notis. Vocat mitia, quæ à nobis coluntur, ac noſtra opera manſuefiunt cicuranturque: agreſtia vero, quæ ſponte ſine ulla cultura proveniunt, nec facile aut unquam cicurari poſſunt. Falſum enim eſt in aliquot Stirpibus, quod putant Hippocrates & Plato, Plantas omnes natura agreſtes cultu ἐφημερῶσθαι, id eſt, manſueſcere, ut ex Pyraſtro, Olea ſyl. & reliquis diſcere licet. In animalibus idem accidere autor eſt Ariſtoteles, qui in hiſtoria animalium, & libro Problematnm ſcribit eſſe nonnullas feras, quæ nulla ratione manſuefieri poſſunt; ut leonem, pantheram. Porro cum Ariſtoteles diviſionem animalium in manſueta, & fera improbarit, quoniam ἐφημερώσεως formalem differentiam non deſignat, ſimilis Plantarum diviſio haud multum laudanda. Magis autem perplacet Andreæ Cæſalpini partitio, qui à fructuum varietate horum generum diviſionem ſecundam ſumpſit. Eſt enim fructus pars omnium reliquarum nobiliſſima, notiſſima, ipſa denique Plantæ perfectio, & ob quam magna ex parte quaſi à natura conditæ Stirpes videntur.

tur. Pulcherrimus ſane hic ordo, multumque cum Philoſophiæ legibus conſentiens. Sed & à radicum differentiis non minus inutilis ordo colligi poteſt, quam à fructuum. Etenim docebit Plantæ partem, cujus contemplatio ſæpe ab hujus ſtudii amatoribus prætermittitur, quam quia non ita ut reliquæ partes ſub conſpectum cadat, ſed terra occultetur, ea ratione fructu ignobiliorem cenſent, minuſque notam nobis. Prius tamen nota nobis radix eſſe debet, quam cæteræ partes, quod ſit omnium Stirpium principium, nec ulla pars communior omnibus. Verum quia de fructuum, & radicum differentiis ſatis ſuperque dictum eſt, non erit opus ea repetere, ut titulos hujus ſecundæ partis Florilegii recenſeamus, cum ex iis quivis in hoc ſtudio paululum verſatus hos accipere poterit. Quod ſi vero cuipiam novos titulos condere, difficultatem pariat, is libros Cæſalpini, quorum nunc facilis eſt occaſio, perlegat, atque ex ejus ordine titulos tot quot velit deducat. Peregrinæ autem plantæ quarum pars aliqua, qua magis utimur, tantum cognita eſt, ſingulari ſunt titulo complectendæ, ne qui prædictum ordinem rumpere nolit, has negligenter omittat.

Finis Lib. II. Iſagoges in rem Herbariam.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM.

A.

ABies p. 62.
caudici fungus adnaſcitur. 14.
Acatia altera Matthioli, cythiſi ſpecies. 33.
de Acanaceis. 63. 64.
Acanthium eſt carduus. 65.
Acanus. 64.
Acoſta. 118.
Acria & ſalſa excitant expultricem teſtiũ facultatē. 82.
Acris ſapor. 88.
unde. 94.
caliditatem arguit. 91.
Acris & dulcis ſapor in Myrrhide. 89.
Acerbus ſapor. 87.
cum amaro miſcetur. 89.
frigiditatem indicat. 91.
Acerba inodora. 97.
Acetum contrarias habet facultates. 91.
Acidus ſapor quis. 88.
unde fiat. 92. 95.
frigiditatem indicat. 91. 92.
Acinus quid. 61.
pomi genus. Ibid.
Aconiti genera. 66. 67.
Acorus ubi naſcatur. 100.
radix geniculata. 18.
AEmilius Macer. 116.
Agaricus. 14.
Ἄγρια Φυλὰ quæ Theophr. 126.
Ala in plantis quid. 14.
Alcea. 55.
Alexipharmaca. 85.
Alimentum quid. 73.
de eo multa. 106. 118.
Alimentorum differentiæ. 106.
inventrices ratio & experientia. 109.
Alimenta cuncta dulcia. 110.
medicamentoſa. 109.
qui in corpore mutetur. 106.
Alimentum plantarum ubi coquatur. 8.
Allii ſuccus venenum 111.
Aloe inodora fere. 97.
Aloyſius Anguillara. 119.
Alterantia occulta proprietate. 84.

Althææ

INDEX.

Althæa. 55.
Amarus ſapor quis. 88.
qui gignatur, 95.
caliditatem indicat. 91. 92.
grati odoris primordiũ. 100.
Amara calida & ſicca. 100.
Amygdala. 63.
Amygdali quando florent. 6.
Anagyris differt à Laburno. 33.
Androſæmon Hyperici ſpecies.
Sicilianum 55. (54.
Andreas Cæſalpinus. 118.
ordo in libris de ſtirpibus. (126.
Anemones radix. 18.
Anemone ut à ranunculo differat. 50.
Anguria. 58. 59.
Animalium ventri ſimilis radix plantarum. 8. 9.
Cum Animalibus plantæ comparandæ. 7.
Aniſifolia. 23.
Anodyna. 82.
Anthirrhinum. 57.
Apicius de re culinaria. 120.
Apii radix. 18.
Apios ſpecies Tithymali. 43.
Appendices ſtirpium. 13. 14.
Apulejus. 116.
Aquifolium. 60.
Aquoſus ſapor. 88.
Arabes, qui de re herbaria ſcripſerunt. 116.
Arbos quid. 28.
Arbores ἄκαρποι. 27.
cachri producentes. 14. 15.
trifoliæ. 33.
Fruticibus perfectiores. 125.
mites ex fructu cognoſci. 63.
Arborum diviſio. 59. 60.
brachia. 9.
frondes. ibid.
Argemone. 51.
Ari radix cocta alimẽtum. 110.
Ariſtolochia radix uterum purgat. 84.
Ariſtotelis libri de plantis. 114.
opinio de ſaporum differentiis. 96.
Artemiſia cur μονόκλωνος *dicta.* 21.
Artes pulcherrimæ unionibus ſimiles. 1.
ſtudia difficilia. ibid.
Aſcyron hyperici genus. 54.
Aſphodeli radix. 18.
Athenæus. 120.
Avena ſemen quale. 42.
Averroes. 116.
Aves apodes quæ. 11.
Auſtera inodora 97.
Auſterus Sapor quis. 87. 89.

R qui

qui generetur. 95.
Autores veteres de re Herbaria 113.

B.

Βαλαυϛρᾶ. 60.
Bacca. 61.
Baccifera planta. 63.
Bateca. 58.
Blattaria. 40.
Blitum tricolor. 21.
Braſſica lac gignit. 80.
acris & amara. 89.
eius folia. 36.
Braſſica monoſpermos Pena. 37
Bulbis cur fibra ſubtus. 10.
Bulbonaca. 44.
Burſa paſtoria. 57.

C.

Cachrys pillula. 15.
Cactos. 65.
Calamus aromaticus ſiccatus tantum olet. 110.
Calida in primo gradu. 75. 91.
ſecũdo, tertio, quarto, 75. 76.
Calida an magis, quàm frigida urinam cieant. 72.
Calidos ſapores omnes non eundem gradum caliditatis denotare. 91.
Caliditatem indicantes ſapores. Ibid.
à Calore fieri concoctionem 100.
Calix florum. 12.
Campana peregrina. 48.
Campana cærulea flos. 24.
Cantharides ex Cynorrhodi ſpongia. 14.
Capparis radix grandis. 19.
Capreoli in plantis quid. 14.
Caput radicis. 14.
in papavere. 55.
Carduorum genera. 63. 64.
Carduus fullonius. 65.
ſtellatus. 54. 64.
Carnem generantia. 82.
Caro pars in plãtis ſimilaris. 4.
Carolus cluſius. 117.
Cartilago. 5.
Caryophyllorum genera. 45.
Caſſavi panes Indici. 111.
Caſtanea non eſt quercus. 60.
Cataputia minor. 43.
Cato. 120.
Cauda radicis. 14.
Caudex arborum caulis. 6.
Caulis quid. 6.
interdum floris pediculo. 11.
Cauli quadrato qualis ordo foliorum. 19. 23. 24.
Caulium differentia. 19.
Centaurij maioris radix dura. minoris exigua. 19. (18.

Centau-

Centaurium jacea eſt. 54.
Cerebrum à nonnullis dicitur medulla plantarum. 10.
Cerebrum juvatur odoribꝰ.102
Cerrhus. 60.
Chamairis. 49.
Chamaleon albus an habeat pediculum caulemve.11.
Chelidonii majoris ſuccus. 4. radix. 19.
Charmeſina purpura 16.
Chondrilla etymon. 36.
Chriſtophorus Acoſta. 118.
Cicer legumen.59.
Cichorii & chondrilla diſcrimen.36.
Cicuta non eſt frigida 4. gradu.75.
Cinnamonum ſiccatum tantū olet. 100.
ejus cortex & matrix. 20.
Cinara eſt carduus. 65.
Clavicula. 14.
Capa ſuccꝰ potꝰ eſt venenū.111.
Colocynthis. 96.67.
Color radicum.18.
foliorum. 21.
foliorum florum.25.
caulium.20.
ſeminum & fructuum. 26.
violaceus. 43.
Columella.120.
Concoctio omnis à calore.100.
Coni & conaria quid. 62.
Conifera arbores. Ibid.
Conſolida qua herba.32.
Convolvuli & ſimilacis flos.24.
Cor dicta medulla plantarū.10.
Coris hyperici genus.54.
Cornu papaveris.56.
Corona imperialis Lilii genus.
Corpus radicis. 14. (45.46.
Cortice quanam partes veſtiantur. 10.
Coſta plantaginis. 4.
Cremium quid. 28. 29.
herba perfectius. 125.
Crines.14.
Cucumerum genera.58.
Cucumeri pepo. 58.
Cucurbita.58.
Cutis ſive membrana plantarum.5.
Cyanus Jacea ſpecies eſt. 54.
Cyclaminis radix.18.
uterum purgat.84.
Cynorrhodi ſpongia. 14.
Cyperi genera.37.
radix.18.
Cyſti genera.67.68.
Cythiſus inter frutices.35.

D.

Den'aria nodoſa.14.
Digitalis flos. 24.
Diocles. 109.
*Dioſcoridis libri.*114. 115.
Diuretica.78.
Dolorem ſedantia. 82.
Doronicum, 66.
Δρῦς. 15.
*Dulcia nos nutrire.*110.
*caliditatem indicare.*91.
Dulcis ſapor. 88.
*unde.*95.
cum acerbo miſcetur. 89.
non indicat exceſſum caloris primi gradus. 91.
atque pinguis diſcrimẽ. 95.
*Dulces quaſdam radices venenoſas eſſe.*111.

E.

Ἕλικες. 14.
Epithymi Attici vis. 84.
Equiſetum 38.
*Eſula ſpecies Tithymali.*42.
*quomodo à Linaria differat.*30.
Ex aſperantia qua. 77.
*Experientia monſtrat occultas qualitates.*102.
qui fiat? ibid.
Experientia & ratione facultates alterantes cognoſci 68.
item nutrientes. 109.
Εὔοδμα & εὐώδη. 90.

F.

Faba legumen.39.
laxavit patris alvum. 104
*Fabius Columna.*116.
Facultas plantis duplex ineſt.
prima.75. (73.75.
ſecunda.76
tertia. 78.
Facultatis alterantis prima ſecundaque gradus.75.
Facultates plantarum indagandi modus. 86.
Fagus. 60.
Fibra quid Theophraſto. 4.
Ficui fructus ſine flore. 7.
*Ficus radix.*17.
*fructus cito per alvum trãſit.*108.
Ficus infernalis. 56.
*Figura radicum.*17.
*caulium.*19.
*foliorum.*21.
*foliorum florum.*24.
ſeminum & fructuum. 26.
è Figura non cognoſci plantarum vires.86.
Filix flore & ſemine caret. 9.
Flatulenta non augere ſemen. 81.

Flo-

Florentes plantæ prius inſpicienda. 69.
Floris ſtamina, ſtylus, folia, umbilicus. 12.
nomine quid denotetur. 24.
Florum differentia. 24.
partes 12.
foliis partes diverſa. 100.
Florum pediculi interdū caules. 11.
ex Flore qua herba cognoſcantur. 32.
Florum uſus in plantis. 6.
Flores papilionacei. 24.
Flores non ob fructum ſtirpibus dati. 7.
Flos Africanus. 45.
Florilegium quid, ejusque conficiendi modus. 121.
tituli. 122.
Fæniculum totum calefacit. 98.
Fænumgræcum trifoliū eſt. 34.
Fœtida ad uteri ſuffocationē. 104.
Fætidæ ſtirpes cujusnam temperamenti. 101.
Folia ad quid plantis data. 7.
ex quibus conſtent. 10.
differentia. 21.
partes propria. 11.
Folia florum quæ. 12.
differentia. 21.
ex Foliis quæ plantarum genera cognoſcantur. 32.
Forma plantæ quid Auctori. 8.
ea primum diſcenda. ibid.
ſæpius inſpicienda. 70.
diverſitas à partium varietatibus. 4.
cuique plantarum ſpeciei propria. 3.
Fugiditatem indicantes ſapores. 91.
Frigidum nullum in quarto gradū cognitum Autori 75.
Frigida primo, ſecundo, tertio gradu. 75.
Fructus nomen quid ſignificet. 26.
partes. 13.
differentia. 26.
umbilicus. 12.
ex Fructu quæ ſtirpes cognoſcantur. 32.
Fructum quæ ferant ſine flore. (7.
Frutex quid. 28.
Frutices trifolÿ. 33.
Frumenti genera. 41.
Frumentacea. Ibid.
Fungus abietis. 14.
Fungus quintum plantarum genus. 31.
Fungorum venenum. 85.

de Fungis liber Cluſii.118.

G.

Galeni libri de plantis. 115.
Galenus cum Theophraſto conciliatus. 97.
Galeopſidis flores 39. florum folia, 24.
Galla in foliis Quercus & Salviæ 14. In Ledo Alpino Cluſii ibid.
Garcias ab orta 118.
Gaſparus Bauhinus 119.
Geranij genera. 56.
Glans qualis fructus 60.
Glandiferæ arbores ibid:
Gluten ad glutinandas plantas 72.
Glycyrrhizæ facultates 91.
Gradus temperamentorum in plantis ut cognoſcantur 91.
Gramen unde dicitur 41. ejus ſpecies ibid:
Graminis vulgaris radix. 18.
Granum tinctorum 16.

H.

Hederæ floris vires 99.
Helio tropium 65, 87.
Hemerocalles 45.
Herba paralyſis 40.
Herba quid 30, 31.
Hermolaus Barbarus 115.
Heſperis 44.
Hieracij genera 36.
Hieraciũ flore purpureo ibid:
Hieronymus Tragus 116.
Hiucca planta Indica viũ memorabilis 110.
Homo omnium finis 73.
Hordei ſemen 42.
Horti hyemales qui parandi 71, 72.
Humor plantarum 5.
Humida facile putreſcunt 107.
Humida quæ 76.
Humectantes ſapores 93.
Hyacinthi genera 51, 52.
Hyacinthus Indicus 52.
Hyacinthus comoſus albus 52.
Hyoſcyamus non eſt frigidus in quarto gradu 75.
Hyperici genera 54.

J.

Jaceæ genera 53, 54.
Jacea montana Dalechampii non eſt Jacea 54.
Jacobus Dalechampius 115, 118.
Jacobus Tabernæ montanus 119.
Ibiſcus 55.
Ἰδιοσυγκρασία 112.
Jeſmini flos 7, 99.
Ilex quercus genus 60.
Ilex coccigera 15.

Indu-

INDEX.

Indurantia medicamenta 77.
Inſipidus ſapor 88, 91, 91.
Intybacea herba 35, 36.
Joannes Coſtaus 119.
Joannes Pona pharmacopæus Veronenſis 113.
Joannes Thalius 119.
Iridis genera 48, 49. *Ubi naſcatur* 100. *Eius radix geniculata* 18. *Ei fructus ſine flore* 7. *Eius radix ſiccata plus olet quam viridis* 100.
Iridis Tripolitanæ flos 48.
Juncus 37. *Triangularis ibid*:
Juncus floridus Mathioli eſt Cyperus rotundus autori 37.
Juncus odoratus ibid.
Iuglans cachrim fert. 15.
Julius Cæſar Scaliger 114.

K.

Καχεδμα 90.
Καχόζωμα 108.
Κάρυον 63.
Keyri Arabum 44.
Κόκκος 15.
Κολοκύνθη 58.

L.

Lac gignentes herbæ 79, 80.
Lactariæ herbæ 42, 43.
Lactuca lac in mammis profert, 80.
Lactuca ſylveſtris 41.
Lagopus Trifolium dicitur 35.
Lamium 39.
Lamium Verum plinii 22.
Laſer. 5.
Lathyrus 59.
Ledum Alpinum Cluſii gallam fert. 14.
Leguminum genera 59.
Lentis paluſtris radices 9.
Lens legumen 59.
Leonhardus Fuchſius 116.
Leucacantha 65.
Leucographis ibid:
Leucoii deſcriptio 43, 44.
Leucoium bulboſum Theophraſti 44, 48.
Leucoium Fuchſii 44.
Lignum eſt medulla caudicis 10
Lilii genera 45. *Radix bulbifera* 13.
Lilium rubens bulboſum 14.
Lilium perſicum 45.
Liliaſphodelus 46.
Lini & Linaria genera 38.
Lithoſpermum 56.
Lobelius 117.
Loti genera 34.
Lunaria regia 44. *Raphanites* 44.
Lupinus 59.

Lyco-

Lycoctonum Aconitum 66.
Lyſimachia purpurea trifolia (20.
M
Malabathrum non eſt ſine radice 9.
μαλάχη 55.
Malvarum genera ibid.
Malum pomi genus 61.
Malum granatum 62.
Malum punicum ibid:
Mandragora 85, 19.
Marcellus Virgilius 115.
Martagon lilii genus 45.
Marrubii flores 25.
Materia ſaporum 91, 94.
Matrix ligni 10.
Meconium 5.
Medica 34.
Medicamentum quid ſit 73.
Medium Dioſcoridis viola dicta 44.
Medulla radicis pars interna 10
Medulla in caudice lignum & matrix dicitur 10.
Mel acre eſt ac dulce. 89.
Melchior Guilandinus. 115.
Melilotus 34.
Memoria noſtra eſt labilis 68. *in ea ſervanda plantarum forma.* 70.
Menſes qui moveantur 79.
Mentha 39.
Milii ſemen quale 42.
Milium ſolis 57.
Milzatella 22.
Myrrhis acri dulciq; ſapore. 89.
N.
Narciſſus lilium vocatus 46.
Narciſsi genera 47.
Narciſſus montanus Theophraſti 48.
Narciſsis nonnullis flos ſine fructu, 7.
Narcotica 82, 93.
Napellus 67.
Naſturtium 31.
Naſturtium indicum ibid:
Nervus plantarum 4.
Nicolaus Monardes 118.
Nodi in Dentaria quodam genere 14.
Nomina plantarum quæ & quando diſcenda 69.
Nucifera arbores 62.
Nux pomi genus 61, 62.
O.
Occulta proprietates 83, *earum dignotio* 183.
Oculus faba 13.
Odorata cuius temperamenti 99. 100, *multa non ſunt amara* 97.

Odores

Odores foliorum, 22, radicum. 18, eorum differentiæ 89, virtutes, 102, quæ plantarũ genera ex iis cognoſcãtur 31.
Odores incertius facultates plantarum indicare quam ſapores 96.
Ὄμμα fabæ quid Ariſtoteli 13.
Ononis 35.
Onopordus 65.
Onopyxus ibid:
Opium 55, ejus vis 93, non eſt frigidum quarto gradu 75.
Ὀπὸς 5.
Orchides 18, it: 32.
Ori animalium radicem aſſimilavit Theophraſtus 8.
Oribaſius 116.
Oryzæ ſemen 42.
Orobanche legumen 59.
Orobus ibid.
Os pars ſimilaris 5.
Oſiridis flores 38.
Ὄσπριον 59.

P.

Palladius 120.
Palma caudex intus continet nervum 4.
Palma Chriſti ab orchide differt 32.
Pancratii radix 89.
Panici ſemen 42.
Papaverum genera 55.
Papaver corniculatum 85.
Papaver Rhœas 51.
Papaver ſpinoſum 55.
Pappas Indorum 27.
Πάππος 16.
Παραφυάδες 13.
Partes diſſimilares communes 8, 9, Similares 4, 5.
Partium varietas diverſas plantarum formas conſtituit. 3.
Partium enumeratio 4, differentia 16, diſſimilarium enumeratio 5, 6, propriarum enumeratio 13.
Partibus humani corporis certis plantæ deſtinatæ 86.
Pediculo floris & fructus principium 7.
Pentaphyllum 35.
Peplus 43.
Pepo 58.
Perfecta planta quæ 8, quando diſcenda 68.
Perforata 54.
Περικάρπια 13, 26.
Petiolus foliorum 11.
Petroſelinum 99.
Petro Andreæ Mathiolo 115, 117
Petrus Bellonius 118.
Petrus Pena 117.

S. Phaſe-

Phaſeolus 59.
Philoſophia herbaria difficilis 52.
Phlomides 40.
Phocarum ſolertia 2.
Phillitis 9.
Pilos in radice quæ habeant 14
Piloſella pili in foliis. 16.
Pimpinella polonica granula 13
Pinguis ſapor 91, 93, 95.
Pinus 62, *Cachri producit* 122.
Piſcatores ineptos qui imitentur 1.
Piſtachia 62.
Piſtolochia radix cava 18.
Piſum 59.
Paulus Aegineta 116.
Plantaginis nervus coſta dicitur 4.
Planta res varia eſt ac multiplex. 9.
Plantarum tot differētiæ quot formæ diverſitates 3. *naturæ cognitu difficiles* 2. *ad exactam cognitionem quæ conferant,* 3. *eas depingendi ratio.* 71. *agglutinandi*, *ibid: perfectas ante imperfectas eſſe diſcendas.* 68.
Planta perfecta quæ autori. 8, *umbellifera* 25, *aliis plantis innaſcentes*, 8.
In plantis quæ primum diſcenda 3.
Plinius correctus 51, *lapſus ejus* 13, *locus animadverſus* 46, *libri de ſtirpibus* 115.
Polyacantha 65.
Polypodio ineſſe contrarias facultates 91.
Πόα quid proprie 41.
Pomiferæ arbores 63.
Poma Cybeles 61.
Pomum quid autori ibid:
Pomorum genera 60, 61.
Poſitio radicum 19.
Poſitio foliorum, 23, *florum* 25, *fructuum* 27.
Primæ facultates 74.
Proſper Alpinus 119.
Prunorum genera tria 65.
Pumices gignit quercus 15.
Purgantia quæ 84.
Pus movendi facultas 71.
Putreſcentia facile humida ſūt 106.

Q.

Quartana à lactuca & Braſſica ſanari viſa 104.
Qualitates manifeſtas indicantes ſapores 91, *occultæ quæ* 83, 84. 85.
Quercus genera 60, *cachrim producit* 13. *multa generat ob morbum ibid: folia gallam ferunt ibid:*

R.

Radix quid ſ. corticem exterio

habet

habet 10, prius nota eſſe debet quam alia partes 17, ventri & ori animalium ſimilis 8.
Radices geniculatæ 18, bulboſæ 14, piloſæ 13, dulces quædam venenoſæ 111, ex iis quæ herbæ cognoſcantur 32, eas omnibus plantis ineſſe 8, earum differentiæ 17. fibræ 10, partes externæ attrahunt, internæ coquunt 9.
Radicibus quibusdam fructus nomen (dari 27.
Ramus quid 6.
Ramorum differentiæ 20.
Ranunculorum genera 49, 50, ab Anemone differunt ibid:
Ranunculus nemorenſis 51. radice Scrophulariæ 50.
Ranunculi primũ genus Dioſcoridis, 50.
Ratio alimentorum inventrix 109, medicamentorum inventrix 86.
Recoctaria 49.
Rembertus Dodonæus 117.
Roſæ floris temperamentum 100.
Roſæ ſylveſtris ſpongia 14.
Roſæ floſculi aurei 12.
Roſæ odorem quis non ſuſtinet 104, ejus odore moriuntur ſcarabei 101.
Raphani radix 19.
Ῥαφανώδεις radices 14.
Robur 60.
Ruellii opinio de cremio 29.
in Rupicapræ ventre inveniri radicem (Doronici 66
Ruta capraria 85.
Ruta ſylveſtris Dioſcor: 93.
Ruſci radicis ſapor 89.

S.

Sal Chymicorum 92.
Salem cur pecoribus objiciunt paſtores 82.
Salſus ſapor 88, caliditatem indicat 92, quibus plantis ineſt 26. unde fiat (91.
Salſa inodora 97.
Sanguis Ariſtoteli pars animalis 4.
in Sano corpore facienda experiẽtia 114
Sapores qualitatum manifeſtarum indices certiſſimi 86, 92, ſeqq. eorum differentiæ 87. materiæ quibus inhærent ſinguli 94. Suaves qui 107, mixti 89, boni cum bonis odoribus 102.
Ex Sapore & odore quæ ſtirpium genera cognoſcantur 31.
Satyria 32.
Saxifragia ibid:
Scabioſæ genera 53.
Scabioſa montana Dalechampi Jacea non eſt 54.
Scabioſa pannonica Cluſii 53.
Scaligeri opinio de Cremio 20, de uſu florum ac foliorum 6.
Scarabei odore roſæ moriuntur 101.
Scientiarũ omniũ ſtudia difficillima 1.
Scientiæ & artes quomodo tyronibus tradendæ 2.
Scientia plantaria qui exacte cognoſ(cenda 3.
Scirpi juncorum 37.
Scolimus 65.
Scordium 89.
Ad ſcorpionis morſus 87.
Scrophularia ibid:
Secale 42.
Secundæ facultates medicamentorum 76, earum inveſtigatio 94.
Semen plantarum quid 6, 26, ejus differentiæ ibid: umbilicus 12, principium ex quo radix ubi ibid:
Semen augentia 81.
Sempervivi genera 65.
Sempervivũ valet ad inflammationes (104.
Serratula jacea eſt 54.

Digitized by Google

Sicca plāta quæ magis olēt viridib9 100
Sicca in primo ſecūdo & tertio gradu 76
Siccitatem indicantes ſapores 93.
Siciliana 55. Σικύα 58.
Σικυοπέπων *ibid:*
Sideritis tertia Dioſcor: 88.
Similares & disſimilares partes 4.
Smyrnii radix mollis 18.
Solanum manicum cerebrum petit 85.
Soldanella non eſt braſſica 37.
Sophonia plinii 21.
Stamina floris 12.
Stephanus Aquaus 115.
Stœbe Salamantica Cluſii jacea eſt 54.
Strammonium 85.
Strumea plinii 49.
Stylus floris 12. foliorum 11.
Suber quercus genus 60.
Succi pravi qui 108.
Suffrutex quid 28.
Surculus ramorum 6.

T

à Tactili qualitate radicum differentia 18, caulium 20.
Tact9 temperamēti certisſim9 index 87
Tertiæ plantarum facultates alterantes 78.
Thapſiæ vis 85.
Theca florum 12.
Theodorus Gaza Theſſalonienſis Theophraſti interpres 113.
Theophraſti hiſtoria plantarum 113, ejus de ſaporibus opinio 90, differentias quas partibus plantarum attribuit 16, cum Galeno conciliatus 97. ejus loci emendati 28155, locus obſcurus animadverſus 4.
Thlaſpi genera 57.
Thlaſpi clypeatum ibidem.
Thlaſpi Creticum 103.
Thora non eſt aconitum 66.
Thymum minutum ſemen ferre 8.
Tithymalorum genera 42, 4.
Tormentilla 35.
Trifolii folia 24.
Trifoliorum genera 33.
bid:
Trifolii pratenſis flores & fructus ibid:
Trifolium Salmanticum Cluſii ibid:
Trifolium bituminoſum ibid:
Tritici genera 41 multum nutrit, 108, vulgaris ſemen quale 42.
Tubera terræ nil aliud quam radices 9.
Tulipan lilii gen9 46, 48.
Typha 38.

V

Varro 102.
Vena plantarum pars ſimilaris 4, eaſi bris asſimulata ibid:
Venenorū vis 84, iis aliquos educatos; 111, venenoſa nonnulla dulcia ibid:
Ventri animalium ſimilis radix plantarū 8.
Ventriculi officium 106.
Verbaſci genera 39.
Vermiculus grani tinctorii 16.
Vicia legumen 59.
Vincæ pervincæ vis 80.
Vinoſus ſapor 89.
Violæ 43.
Viola autumnalis Gallorum 45.
Viola latifolia 44 Viola mariana ibid martiæ flores frigidi 101, Barbata Dalechampii 45, lutea 44. matronalis ibid:
Virgilius cur Narciſſum purpureum dixerit 46.
Viticula 14.
Vitis annuli ibid:
Umbilici veneris folia concava 21.
Unguēto cur pect9 perfundebāt aliqui 102.
Unionibus ſimiles ſcientiæ 1.
Vrinam ciendi facultas unde 78.
Urtica mortua 39.
Vſus herbarum multiplex 73.
Xyridis flos 49.

Y.

φρύγανον *quid: 8.*

X

χέρδοψ 59. χόνδ. os 36.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D.70.

Digitized by Google

Digitized by Google